

1/2004

cena 25,- Kč

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu:

Tis červený v Rybím

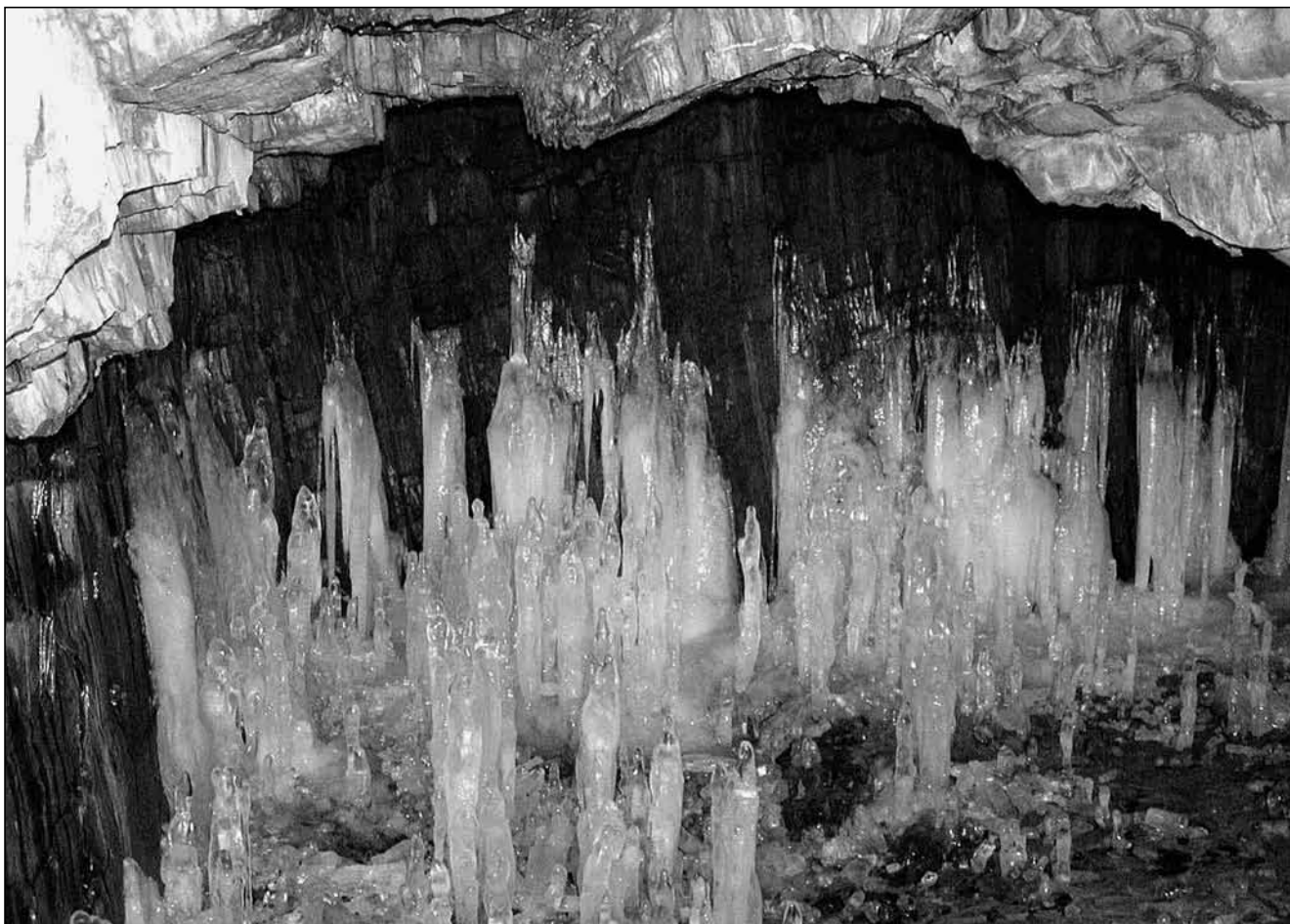
Lučická Stráž

Ekologické zemědělství a biopotraviny

Vzpomínka na RNDr. Mojmíra Eliáše

Naučná stezka Františka Palackého

POODŘÍ - časopis obyvatel horní Odry

Vydává Společnost přátel Poodří (IČO: 64 62 78 70) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry, ZO ČSOP Jeseník nad Odrou,

Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková,

Ing. Oldřich Usvald, Mgr. Ivan Bartoš, Jiří Zelený

Adresa redakce: Výškovická 102, Ostrava, 700 30

Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar

Jazyková úprava: Libuše Babaríková

Tisk: Tiskárna V Dubí s.r.o., Ostrava

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR. Registrační číslo: MK ČR E 12812.

Vychází 4x ročně

Cena jednoho čísla: 25,- Kč, předplatné: 100,- Kč

Objednávky předplatného na adrese redakce.

VII. ročník, č. 1/2004

Tištěno na recyklovaném papíře (vyjma obálky).

1. strana obálky: Jarní rozliv nad Petřvaldíkem (foto: R. Jarošek)

Tato strana: Ledová výzdoba v Petrově skále u Spálova (foto: P. Šustek)

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

- Krajskému úřadu Moravskoslezského kraje
- Nadaci Duhová energie
- Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné

duhová energie

Obsah

Tis červený v Rybím Oldřich Sobek	4	Legendární Martin Schneider Daniel Říčan	27
Poodří pod mikroskopem: sinice a řasy Alena Kočárková	9	Lučická Stráž Radim Jarošek	30
Nová lokalita mečíku střežovitého <i>Gladiolus imbricatus L.</i> na Odersku Helena Štursová	11	Vývoj železniční stanice Sedlnice a trati Studénka - Sedlnice Petr Hrudička	31
Sýček obecný Petr Orel	12	Petrova skála u Spálova Petr Lelek	37
NATURA 2000 v Poodří II. Ivan Bartoš	14	Region Poodří Oldřich Usvald	40
Vaříte z bioproduktů, znáte biopotraviny? Alena Malíková	15	Občanské sdružení Divous Vít Lapčík	43
Rozmanitost přírody na ekofarmě Ing. Josefa Foly v Kateřinících Alena Malíková	16	Informační centrum Albrechtický Miloslav Čegan	45
V Bartošovickém zámku na ekologickém semináři Alena Malíková	18	Nosorožík kapucínek v Heřmánkách Petr Lelek	46
Krajové odrůdy ovocných dřevin v Poodří Radim Jarošek	19	Akce v Poodří	48
Hledá se Špendlík žlutý Ivan Bartoš	20	Vlastivědný nadšenec z Oder Dominik Šíma, Petr Lelek	49
Jarní rozliv Radim Jarošek	21		
Pohyb vody v nivě Radim Jarošek	22		
Vzpomínka na RNDr. Mojmíra Eliáše, CSc. Oldřich Sobek	23		
Vlastivědná naučná stezka Františka Palackého	25		

Tis červený v Rybím

Tisy v Poldovém lese

V r. 1986 bylo v okrese Nový Jičín zahájeno celoplošné mapování krajiny jako součást celostátního úkolu někdejší státní ochrany přírody. Odborní pracovníci ochrany přírody byli v té době soustředěni především v Okresním vlastivědném muzeu. Byl zpracován podrobný projekt náročného úkolu, neboť znalosti o skutečném stavu krajiny po tvrdých zásazích při kolektivizaci zemědělství a nešetrném hospodaření v lesích byly jen ostrůvkovité a nesystematické. K mapování byl přizván a proškolen poměrně široký aktiv dobrovolných spolupracovníků, kteří podle metodiky zakreslovali získané údaje do map v měřítku 1:10 000. K jednotlivým zákresům vyplňovali i předepsané tiskopisy. Ukázalo se, že na mnoha místech příroda a krajina dosud odolává značnému civilizačnímu tlaku, dokonce se objevily náznaky i určitých změn k lepšímu. Výsledky ochrannářského mapování využívají nyní profesionální pracovníci ochrany přírody a dobrovolní spolupracovníci při prosazování zákonné ochrany přírody a krajiny v souladu se současnými právními předpisy.

Jedním z pozitivních výsledků mapování krajiny byl mj. překvapivý nález dvou exemplářů tisu červeného v polesí Libotín a dalších přímo v obci Rybí. V Libotíně je objevil známý ochránář Jan Lukášek ze

Štramberka (jeden z autorů projektu navrácení motýla jasoně červenookého do Štramberka) a v Rybím na roztroušené jedince tisu upozornil mapovatel pan Petr Havrlant z Rybího. Při následné kontrole bohužel bylo zjištěno, že jeden z tisů, zaznamenaných v polesí Libotín, už byl mezitím vykácen v rámci plánované holosečné těžby. Následným doplňkovým průzkumem však byl zjištěn další výskyt tisů v různém věkovém stupni a co bylo zvláště důležité, byli zjištěni jedinci obou pohlaví. Tis je totiž rostlinou dvoudomou, to znamená, že každý jedinec má květy buď pouze samičí, nebo samčí. Rostliny kvetou už v březnu nebo na počátku dubna. Samčí květy jsou v kulovitých šišticích, samičí jsou jednotlivě na zkrácených větvkách.

Základní charakteristika tisu červeného

Tis červený (*Taxus baccata* L.) je jediným zástupcem čeledi Taxaceae na území naší republiky. V dávnější minulosti byl jeho výskyt u nás na mnoha místech docela běžný, v současné době je zařazen na seznam zvláště chráněných druhů rostlin nejen u nás, ale prakticky ve všech zemích Evropy, kde se přirozeně vyskytuje. Tis je schopen růst v nejstinnějších podrostech buku, jedle a smrku, kde také bez konkurence jiných dřevin tvoří nejkvalitnější porosty. Obvykle jde o malý strom nebo keř s charakteristickou vícekmenností. Ta bývá buď genetického původu, nebo je způsobena okusem spárkaté zvěře. Obvykle v našich podmínkách dorůstá 5 - 15 m, jsou však záznamy i o výškách až 25 m (Kavkaz). Kmeny mají hladkou červenohnědou borku, odlupující se v tenkých plátech. Dřevo na čerstvém řezu má výrazné červené jádro, které se postupně na vzduchu a za přístupu světla barví do červenohněda. Běl je poměrně úzká a žlutobílá. Dřevo tisu vyniká vysokou tuhostí a tvrdostí, je velmi stálé a odolné proti poškození hmyzem a hnilobami. Neobsahuje pryskyřičné kanálky, je bez lesku a velmi úzké letokruhy jsou na řezu velmi ostře ohraničené. Plodem je rubínově červený míšek, který je jedinou nejedovatou částí rostliny. Pro svou sladkou chuť byl v minulosti využíván k výrobě marmelád, sirupů a cukrovinek. V míšku je ukryto semeno, které však je jedovaté. S oblibou jej požívají ptáci, kteří tak roznášejí semena a pomáhají tis šířit. Jehlice jsou leskle tmavozelené, měkké, tenké, zašpičatělé a bez pryskyřičných kanálků. Průměrný roční přírůstek tisu je udáván okolo 3 mm a výškový asi 3 cm. Dosahuje stáří kolem 300 let, ale i více. Jeho kořenový systém je vesměs srdčitý a dobře strom zakotvuje i na skalnatých a kamenitých podkladech. Je rostlinou stínomilnou, nesnáší náhlé změny v osvětlení. V přírodě je dřevinou jen velmi málo proměnlivou, zato velmi variabilní je v umělých kulturách.

Z geologického hlediska je tis prastarým rostlinným druhem. Patří do široké skupiny nahosemenných rostlin, o nichž můžeme s jistotou tvrdit, že v současném geologickém období jsou již neodvratně na ústupu. Většina druhů již v dávné minulosti vymřela, z jiných se nám do současnosti dochovaly jen nepatrné zbytky (např. jinan dvoulaločný). Tento proces pokračuje i před našima očima u jehličnanů (např. současným ústupem jedle bělokoré). Dominantní postavení nahosemenných rostlin na naší planetě se začalo měnit už v druhohorách před 97 - 91 mil. lety, kdy začaly být vytlačovány rostlinami krytosemennými.

K nejstarším dokladům rodu *Taxus* ve střední Evropě řadí paleobotanikové nález jeho zkamenělých zbytků z doby křídové u Amberku v Bavorsku. Šlo o příbuzného předchůdce našeho tisu. Zbytky samotného druhu *Taxus baccata* byly nalezeny v Norfolku v Anglii a ve Willershausenu na Harzu. Všechny pocházejí z období mladších třetihor, z doby asi před 4,5 mil. let. Největšího rozšíření a svého vrcholu dosáhl tento druh až na začátku čtvrtohor (před 1,5 mil. let). Byl v té době rozšířen po celé severní polokouli. Od té doby je tis v neustálém pozvolném ústupu, který se v naší historické době urychlil především vlivem činnosti člověka.

Využití tisu člověkem v dávných dobách

Nejstarší zmínky o využití tisu pocházejí už z Egypta z doby 3. až 2. tisíciletí před naším letopočtem. Z jeho dřeva se vyráběly rakve pro faraóny 6. až 12. dynastie. Tisové dřevo bylo zde velmi vzácné a dovoželo se do Egypta ze severnějších oblastí Blízkého Východu, z Malé Asie a Kavkazu. Bylo opředeno magickými vlivy, které měly ochraňovat faraóny na jejich posmrtné cestě.

V Řecku byl tis v období 8. až 3. století před n. l. symbolem smutku. Pozůstalí po zemřelém nosili větvičky tisu vpletené do vlasů a na rakve byly pokládány věnce pletené z tisových větví, které měly usnadnit vstup nebožtíka do říše mrtvých. Tis se též používal k ochraně chrámů před nadpřirozenými silami. Z přelomu 3. a 2. století před n.l. pocházejí také první zprávy řeckých filosofů, lékařů a přírodovědců, které upozorňovaly na jeho vysokou jedovatost. Brzy nato se stal tis symbolem strachu právě pro své toxické účinky. Byl často spojován s čarodějnictvím a místa s jeho výskytem byla považována za rejdiště zlých démonů.

Velmi stručnou, ale cennou informaci o výskytech tisu můžeme čerpat v Caesarově spisu "De bello gallico" z 1. století před n. l. Jsou zde uvedeny rozsáhlé porosty tisu v oblastech dnešní Francie, Německa, ČR, Polska a řady zemí pod římskou správou. Z přelomu letopočtu pocházejí záznamy o jeho využití v truhlářství a drobném řezbářství. Ve staré Galii bylo tisové dřevo využíváno k výrobě

cestovních nádob na víno a vodu, lžic, hřebenu a jiných předmětů pro denní užívání. Právě u nádob na přepravu vína však docházelo k uvolňování alkaloidu taxinu do vína, a tak dotčným nešťastník po určité době jevil příznaky otravy, která jistě nejednou končila smrtí. Kmeny bojovníků Galů prý napouštěly hroty svých šípů v jedovaté šťávě z rozmačkaného tisového jehličí.

Výskyt a využívání tisu v období našeho letopočtu

První záznamy z dob našeho letopočtu přicházejí od Slovanů z 1. století, kdy bylo jméno používáno k místnímu pojmenování. Nejvíce pomístních názvů pak pochází z období 8.-12. století, kdy docházelo ke vzniku prvních slovanských států a k zakládání osad. Z oblasti bývalého západního Pruska např.: Cis, Cisewo, Iwitz, Ciswica a j. Doklady o využívání tisového dřeva u starých Slovanů pocházejí ze 4. století z oblasti jižního Ruska, Ukrajiny a Rumunska. Šlo o výrobu zbraní, zejména luků a drobných předmětů pro domácnost. Významné doklady o rozšíření tisů v Evropě pocházejí také ze Skandinávie. Jde o nálezy nádob a drobných předmětů z tisového dřeva z počátku našeho letopočtu, zejména pak z období nájezdů Vikingů v průběhu 8. století. Ti rozšířili výrobu luků do dalších zemí. Masivní výrobou střelných zbraní z tisového dřeva, které vyniká vysokou pružností a pevností, započal nevratný proces ničení a devastování doposud zachovaných souvislých porostů tisu. Tato vědomá likvidace tisových porostů gradovala v období 15. a 16. století, kdy bylo jeho dřevo hromadně těženo v oblastech celých Alp a Karpat, odkud bylo vyváženo do Anglie a Nizozemí. Export z Karpat byl prováděn vodní cestou po Visle přes přístav Gdaňsk. V některých oblastech se používalo tisových věnců k výzdobě hrobů (Švédsko, Prusko), místy byly tisem zdobeny kostely, ale nezděka byl používán i jako vánoční strom (Sasko). Černě napouštěného tisového dřeva pod názvem "německý eben", se využívalo v nábytkářství. Ze 16. století jsou dochovány záznamy o firmě Kryštof Furer a Leonhard

Tisy v Bajarovém dvoře

Stockhammer, která se stala monopolním dodavatelem tisového dřeva z Dolního Rakouska po Dunaji a Rýnu. Jen v rozmezí let 1531-1560 bylo vyvezeno přes Norimberk přes 600 000 tisů. Uvědomíme-li si, jak pomalu tis roste, je možné si představit způsobený rozsah škod. V průběhu 17. a 18. století už záznamy o exportu a zpracování tisového dřeva ustávají. Z přelomu 17. a 18. století se zachovaly jen sporadické záznamy z Polska, kde byl tis stále ještě v menším rozsahu zpracováván. Používal se zde v menší míře k vykládání nábytku, na výrobu ozdobných klik, ale i parket.

Stejně jako v okolních zemích byl v minulosti tis téměř vyhuben i na našem území. I když nemáme k dispozici tak velké množství historických údajů jako u sousedů, bylo dřevo tisu řazeno mezi nejvzácnější. Byla ceněna jeho kresba, pevnost a stálost. Bylo využíváno v uměleckém truhlářství, k vykládání obrazových rámců, výrobě vzácného nábytku i parket. Určitou roli sehrál i při smutečních obřadech (tisové větve a větve byly dávány na hroby), ale i v lidovém léčitelství.

Původní hranice rozšíření tisu procházela na severu ze Skotska přes jižní Norsko a Švédsko až k finským ostrovům, přes Litvu a Estonsko na východ přes Volyň až k jižním okrajům Krymu a napříč kavkazskou oblastí. Na východě zasahoval tis až do Himálajů do výšky 1 800 - 3 000m. Jižní hranice rozšíření probíhala ze Španělska přes jižní Francii podél Alp a Apenin přes Řecko do Malé Asie. Nejrozsáhlejší porosty tisu byly patrně v Bavorsku. Záznamy v lesnických archívech hovoří o početném zastoupení tisů v lesních porostech v počtu až 84 stromů na hektar, ale dokonce i 300 jedinců na hektar. Od poloviny 17. století jsou záznamy o využívání tisu už jen sporadické. Není divu, neboť postupně se tato dřevina dostala až na sám okraj svého vyhubení. K devastaci původních tisin přispělo velkou měrou i rozšiřování pastevevství a stále častější přeměna lesa na pole a louky. V nemalé míře se o to přičinilo i zavedení holosečného způsobu hospodaření v lesích. S tím byla spojena i prudká změna mikroklimatu uvnitř samotných porostů, čímž došlo k významnému snížení jeho reprodukčních schopností. V tomto období však započalo i umělé vysazování tisů do parků a zahrad. Podnět k umělému šíření tisu dal francouzský zahradní architekt Le Nötre, který této dekorativní rostliny s nejtmačším přírodním odstínem využil v zahradní architektuře k vytváření pozadí pro barevně laděné a tvarované skupiny. Tis červený se stal také předmětem šlechtění různých zahradnických firem, takže k dnešku bylo vyšlechtěno velké množství různých forem a variet, lišících se od původního druhu tvarem, vzrůstem, celkovým habitem i barvou olistění.

Tis bývá nejčastěji zastoupen v lesích bukojedlových, v suťových hájích nebo jako křovinatý podrost jehličnatých a smíšených lesů. Jeho vertikální hranice rozšíření se u nás pohybuje kolem 400m nad mořem, v oblasti Karpat vystupuje do výšek 600 - 1000m.

Křížkáv tis

Samotný areál jeho někdejšího přirozeného rozšíření se však neúměrně zmenšil, tis se stal vzácným i tam, kde se kdysi běžně vyskytoval. Silně byla narušena jeho genetická diverzita (rozrůzněnost) a celková reprodukční schopnost. Tisy se dnes vyskytují převážně jen v keřovité vícekmenné formě, zatímco majestátní jedinci, popisovaní v mnoha historických záznamech, se stali vzácností a přírodním klenotem. I když můžeme nalézt mladé tisy i na jižních vápencových skalách, dává přednost stanovištím obohacených humusem. Ačkoliv se jedná o druh na našem území zcela původní, dochovalo se dodnes jen několik málo lokalit s jeho výskytem. S vyššími počty jedinců se můžeme u nás setkat jenom v Moravském krasu, na Křivoklátsku, u Slap nebo Netřebu. V současné době je za největší naleziště tisu pokládána Harmanecká dolina na území Slovenska s průměrným zastoupením až 184 jedinců tisu na hektar lesa. Jsou však zaznamenány doklady, že se nejedná o zcela přirozený výskyt. V minulosti byly zdejší porosty zcela zdevastovány a pozměněny v důsledku těžby dřeva pro hutě a tis zde byl dodatečně uměle dosazován.

Toxicita tisu a jeho další možné využití

Zatímco na jedné straně budil tis velké obavy, začal být na druhé straně využíván některými lékaři pro léčbu, často úspěšně. Až do 18. století zůstávalo v povědomí lidí užívání tisu v lidovém léčitelství, které mohlo mít původ už v dobách před naším letopočtem. Výtažků se užívalo proti vzteklině, proti následkům hadího uštknutí, proti cizopasníkům v lidském těle, k léčbě revmatizmu, srdečních onemocnění a kožních vyrážek. Výtažků se dokonce používalo i v boji proti šíření nežádoucích dřevin. Toxicita tisu je daná obsahem jedovaté látky taxinu. Jeho nebezpečí vychází především z rychlosti vstřebávání trávicím ústrojím. Účinky se proto projevují již během hodiny. V první fázi působí látka narkoticky, brzy se však dostávají křeče, při požití většího množství při-

cháží pokles krevního tlaku, zástava dechu a srdeční činnosti. Nejnebezpečnější je taxin pro koně a vepře, nejvíce je odolná jelení a srnčí zvěř. Názory na jedovatost tisu se však stále ještě různí. Zdá se však, že volně žijící ptáci a hmyz jsou vůči jedu zcela imunní.

Využití a rozšíření tisu na našem území

V současné době slouží tis často k dekoračním účelům v sadovnické praxi, kde se využívá jako kontrastu s jinými dřevinami jasných barev listů a květů. Jeho odolnost vůči průmyslovým imisím a prašnému spadu jej předurčuje pro využití do městské zeleně. Dobře se tvaruje a dlouhodobě rovněž udržuje daný tvar. Ostrůvkovitě se stále ještě vyskytuje v přirozených lesních společenstvech, i když přeměnou přirozených lesů na lesy intenzivně lesnický obhospodařované byl již v minulosti jako pomalu rostoucí dřevina vytlačen. Na území ČR je tis červený chráněn podle zákona o ochraně přírody jako silně ohrožený druh flóry České republiky.

Aleš Oprchal zveřejnil v 5. a 6. čísle ročníku 2002 časopisu Ochrana přírody výsledky vlastního sledování někdejšího a současného výskytu tisu na našem území. Pro rekonstrukci původního rozšíření a zjištění současného výskytu použil jednak toponomastickou metodu (pojmenování či odvození jména místa, obce nebo lokality od tisu), dále pak publikované zprávy z rozborů zbytků dřeva, uhlíků na archeologických nalezištích, současné zprávy o dochovaných porostech a jedincích a archivní zprávy z kronik, časopisů a publikací. Z publikovaného přehledu je patrné, že v mapování výskytu tisu jsou stále ještě velké mezeře. Zatímco v mapce toponym - míst odvozených od jména tisu - (z prací Hofmana, Formánka, Kováře a Čeřovského) je patrné dosti početné vysledování názvů pro území Čech, obdobné sledování pro Moravu takřka zcela schází. Patří sem patrně i název obce Tísek na Bílovecku. I zachovalých lokalit tisu je uvedeno na Moravě málo. Jde především o okolí Moravského krasu (Suchý žleb, Arnoštovo údolí, Syrový žleb s asi 400 jedinci, Macocha s asi 66 jedinci a Sloup). Další údaje o výskytu tisu jsou z Olomoucka (Uhřínov u Potštátu jeden kus snad vysazen), Lesní správa Slavíčkov mezi Konicemi a Litovlí uváděla rovněž nezjištěný počet tisů, po jednom je uváděn ještě u Šternberka a Bělkovice-Laštany, z údolí Dyje u Vranova, od Pernštejna, okolí Javoříčka. Ze širší beskydské oblasti je uvedeno několik málo jedinců v okolí Frýdlantu, dále Liptál u Vsetína, Horečky u Frenštátu a památný věkovitý tis v Žilině u N. Jičina.

Podle Marcely Navrátilové (časopis Veronika 2003/1: O tisech v Beskydech), je v současné době evidováno na území Chráněné krajinné oblasti Beskydy celkem 39 exemplářů tisu na ploše 1 190 km čtverečních. Jen několik jedinců se však nachází v původ-

ním lesním prostředí. Za této situace byl objev většího počtu jedinců tisu červeného v katastru jediné obce, jako tomu bylo v Rybím, pro zpracovatele ochrannářského mapování velkým překvapením. Překvapena byla i RNDr. Marie Sedláčková, botanička Muzea Novojičínska, která se při společné konzultaci nad některými překvapivými výsledky této akce zmínila o tom, že polesí Libotín je historicky doloženou-tisinou, jak o tom svědčí práce RNDr. Emanuela Opravila, DrSc. v článcích "Kotouč u Štramberka, stanoviště tisu v minulosti" (Zprávy č. 2, 1966, str. 6-7 Arboretum N. Dvůr, "K původní skladbě lesních porostů v okolí Štramberka" - Časopis Slezského muzea - 1975, Opava) a j. V tomto případě bylo jasné, že máme co dělat s posledními pozůstatky geneticky původních porostů tisů v této oblasti a že mezi ně patří právě i tis v Žilině u N. Jičina. Předpokládá se dokonce, že žilinský tis je nejstarším stromem na území novojičínského okresu. Strom má zákonnou ochranu nepřetržitě už z doby Rakouska. I jeho život se bohužel naplňuje. Dorostl výšky 12 m, avšak vrcholek začal usychat a byl po celkovém ošetření stromu odřezán na nynějších asi 9 metrů. Roste v zahradě domu č. p. 538 u silnice Nový Jičín - Životice, u odbočky cesty na mysliveckou střelnici v někdejší pikritovém kamenolomu.

I v Rybím znali ochránáři jeden významný stromovitý tis už delší dobu. Strom roste na dvorku v těsné blízkosti velmi starého stavení č. p. 86 - stále ještě zachovalého gruntu "U Křížků" - na západním okraji zástavby obce, v nadm. výšce 390 m. Jde o samičí strom, v současné době je poškozen zřejmě po úderu blesku, takže několik větví je suchých. Vyžaduje nutně odborné ošetření. Obvod kmene je 235 cm, výška je 10 m, předpokládané stáří kolem 250 let. Místo je v současné době využíváno jako oplocená voliéra pro okrasné druhy drůbeže. Zcela náhodně byla mezi kořeny u paty kmene objevena mince z r. 1756. Jen asi 120 m vzdušnou čarou od tohoto jedince byli zjištěni další dva stromovité, o něco mladší, samčí jedinci. Rostou u vrat již nevyužívané stodoly v lokalitě "U Bajerů" v nadm. výšce 375 m. Květy samičího stromu "U Křížků" tak mohou být pravidelně bez problémů opylovány z těchto samčích stromů! Majitel parcely zde chová trvale několik ovcí. Nedávno byly ovce podle jeho slov otráveny při jarní pastvě, když s trávou spásly i spadané odkvetlé květy tisů. Od té doby si majitel na toto období dává bedlivý pozor. Přesto na oba tisy nezanevřel a uchovává je pro jejich majestátný vzhled.

Když jsem byl na jaře v r. 2002 pozván do Rybího na přírodovědnou besedu se zdejšími občany, dozvěděl jsem se, že v blízkosti rostou ještě i další tisy. S vedoucími činiteli zdejší skautské organizace jsme následně prošli místa v okolí, kde mi ukázali hned celou skupinu tisů v různém věkovém stupni. Od velmi mladých až po statnější stromovité jedince. Šlo o tři mikrolokality. Dvě z nich na jižním okraji zástav-

Jeden z tisů na úbočí Hluboké cesty

by obce pod Puntíkem, nad statkem "U Havrantů" ve stráni u polní cesty v nadm. výšce cca 385m roste starý samčí strom a několik mladých tisů. Jen kousek odtud, v úžlabině a na ni navazující, z části zalesněné stráni směrem k jihovýchodu, roste hned několik různověkových jedinců tisů v nadm. výšce mezi 390 - 405m. Překvapením pro mě bylo, že v podrostu zalesněné části svahu se tis přirozeně zmlazuje. Na několika málo metrech čtverečních rostlo kolem 50 jedno-až dvouletých semenáčků tisů! Ještě však překvapením nebyl konec. Moji noví skautští přátelé mě zavedli na stráň pod Holivákem do selského lesíka, který vybíhá jako výběžek z lesa Libotín, kde mi ukázali v podrostu tři další stromy tisů a další snad ještě dohledají. Jeden z nich rostl v asi 30tileté neošetřované a přehoustlé kulturní smrčtině. Bylo na něm vidět, že při mýcení celé plochy byl stromek ponechán na místě i při výsadbě nové smrčiny. Strom se dosud brání "udušením", neboť smrky jej dávno přerostly. Korunu má poněkud poznamenanou těžkým sněhovým příkrovem, téměř holý kmen, na kterém však skoro po celé délce regeneruje pomocí adventivních pupenů. Strom nutně potřebuje uvolnění ze zápoje.

Jeden tis roste v podrostu asi 80tiletého listnatého lesa s dominantním javorem, třetí zůstal téměř zázrakem stát v lesním lemu, když zde zřejmě zcela nedávno proběhlo odtěžení části lesního pláště kvůli nově budované asfaltové cestě, spojující sondy "štramberského" zásobníku plynu. Průměrná výška této lokality je cca 460m. Domluvili jsme se ihned na další spolupráci. Rybští skauti v průběhu zimního období r. 2002/03 dokončili průzkum a mapování

širšího okolí se zvláštním zřetelem na celé polesí Libotín. Provedli i potřebnou fotodokumentaci a osvětu v obci k ochraně stávající populace tisů. Budou se podílet i na připravované reintrodukci této rostliny na její původní stanoviště v polesí Libotín. Spolupráci přislíbil i ředitel Arboreta v Novém Dvoře pan ing. Miroslav Frank, s nímž jsem následně celou oblast navštívil. Z jediného dosud vyhlášeného památného tisů jsme na místě obrali všechna dosažitelná semena, u všech ostatních se již o sklizeň postarali ptáci. V panu ing. Frankovi jsme získali odborného garanta, který prostřednictvím svého pracoviště může podstatně ovlivnit průběh připravované reintrodukce tisů na jejich původní stanoviště do lesního prostředí. Jedním z možných míst je plánované rozsáhlé nadregionální biocentrum ÚSES v centru polesí Libotín.

O tom, že tis červený byl v minulosti v našem okolí přirozeně rozšířen, svědčí i to, že v současné době evidují pracovníci státní ochrany přírody a krajiny na území novojičínského okresu další jednotlivé stromové jedince: v k. ú. Bílovec, na zahradě domu č.p. 138, v křižovatce silnic Tísek x Lubojaty roste samičí exemplář s obvodem kmene 295cm, výškou 14m a jeho předpokládané stáří je 300 let. V k. ú. Heřmánky v zahradě domu č. p. 256, poblíž odbočky silnice na Heřmanice u. Oder roste strom s obvodem kmene 240cm, výškou 11m a předpokládaným stářím 250 let. V k. ú. Kamenka v zahradě domu č. p. 46 nacházíme tis s obvodem kmene 208cm, výškou 10,5m a stářím kolem 200 let. Další vynikající exemplář roste ve Vlčovicích na nádvoří místní pily o obvodu kmene 230cm, výškou 10m a stářím kolem 250 let. Všichni tito jedinci požívají dvojnásobnou zákonnou ochranu podle zákona o ochraně přírody a krajiny jako "památné stromy" a podle vyhlášky MŽP o druhové ochraně rostlin. V současné době je projednáván návrh na vyhlášení dalšího památného tisů v osadě Klokočůvek.

V roce 2003 byl na základě předloženého projektu na podrobné zmapování a zdokumentování lokality získán menší grant, poskytnutý ÚVR ČSOP. MŽP ČR udělilo na projekt výjimku ze zákona č. 114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny na dobu deseti let. V hodnotící zprávě projektu za rok 2003 se m.j. uvádí:

1. Potvrdilo se, že zjištěna populace tisů červeného v k. ú. Rybí, resp. Žilina u N. Jičína a okolí, je pozůstatkem původní tisiny, která se až do zahájení pasečného způsobu hospodaření v lesích dlouhou dobu uchovávala v současném polesí Libotín. V dnešní době jsou její zbytky soustředěny z části na izolované selské lesíky, pastviny a tzv. "ostatní" pozemky v nejbližším okolí polesí.
2. O významu této dnes vedlejší, vtoušené dřeviny v jinak už hospodářských lesích nebylo mezi zainteresovanými majiteli ani obyvatelstvem téměř žádné povědomí. Svědčí o tom nedávno zjištěné případy

likvidace jedinců tisů, kteří byli vykáčeni v holosecích v polesí Libotín. Dosvědčují to ale i poškození jedinci na pastvinách, kdy docházelo k jejich uřezání a nyní obrážejí z pařezů nebo zbylého obrostu, jakož i stopy po přesazování mladých jedinců do zahrad nebo na prodej.

3. Osvětová kampaň byla vesměs přijata veřejností i majiteli pozemků vstřícně. K realizaci projektu byl získán dostatek odborných pracovníků a pomocníků.

4. V průběhu roku 2003 bylo sledováno stanoviště tisu na parc. č. 161 a 163, kde docházelo k jeho přirozenému zmlazování v poměrně větším počtu. Na stanovišti byly zjištěny jedno- a dvouleté semenáčky, které však v nepříznivých podmínkách nedostatku vláhy v letním období a bez potřebného zápoje v průběhu roku většinou zaschly. Je zřejmé, že bez dokončení záchranného programu by lokalita patrně zanikla.

Projekt v roce 2004 pokračuje. Byla ustavena odborná rada projektu, která se schází alespoň jednou ročně k vyhodnocení a vytýčení dalších úkolů. O jeho výsledcích budeme čtenáře a odběratele našeho časopisu informovat.

Oldřich Sobek

Foto: Rudolf Jarnot

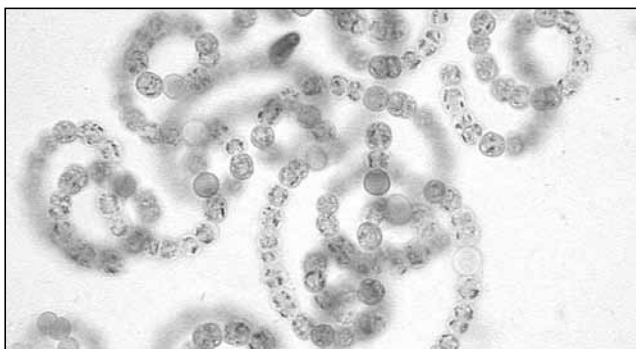
Tis na zahradě u Šimíčků

Poodří pod mikroskopem: sinice a řasy

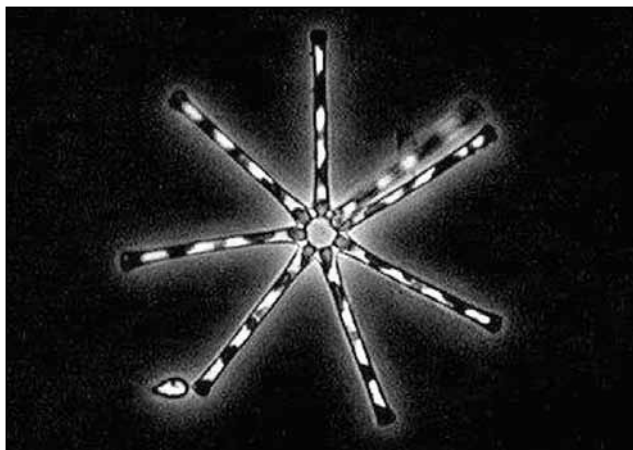
Jakkoliv studium mikroskopické, podporováno výtečnými nástroji optickými v závratnou již výši dokonalosti v době nejnovější se povzneslo, tak že oku ozbrojenému sotva cos uniknouti může, nezbavilo přece až dosud vědu přírodní všech záhad, v nichž tak často dříve byla vázla, postrádajíc dobrého drobnohledu, jednoho z nejlepších vůdců k pravdě.

Karel J. Tatránek (1878)

Při procházkách kolem rybníků, přehrad či potůčků můžeme někdy pozorovat zelené zbarvení vody, povlaky na kamenech nebo dokonce zelenomodré pokrytí hladiny. Proč je ta voda tak zelená? To vše způsobují sinice a řasy - organismy, které můžeme

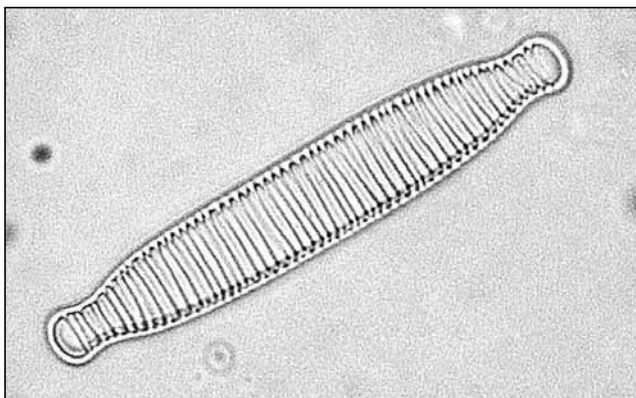

Takto může vypadat tzv. vodní květ tvořený sinicemi Anabaena "zblázka" pod mikroskopem. Zvětšení 400 x.

Rozsivka Asterionella formosa, která bývá hlavně v stojatých nádržích. Fázový kontrast, zvětšení 400 x.

vidět jen s pomocí mikroskopu. O sinicích často slyšíme v letních měsících na některých vodních nádržích v souvislosti s jejich přemnožením - tzv. vodní květ. Určité druhy sinic mohou produkovat toxické látky, a proto se nedoporučuje se v takových vodách koupat, natož je pít. Vodní květ se vyskytuje převážně v pozdním létě. Řasy můžeme systematicky rozdělit do mnoha oddělení a tříd. Jednou z nejrozšířenějších skupin řas jsou rozsivky (*Bacillariophyceae*). Mají pevnou křemitou schránku, plochy misek nesou druhově specifickou strukturu, která se sestává

Rozsivka *Diatoma* s pevnou křemitou schránkou. Zvětšení 1000 x.

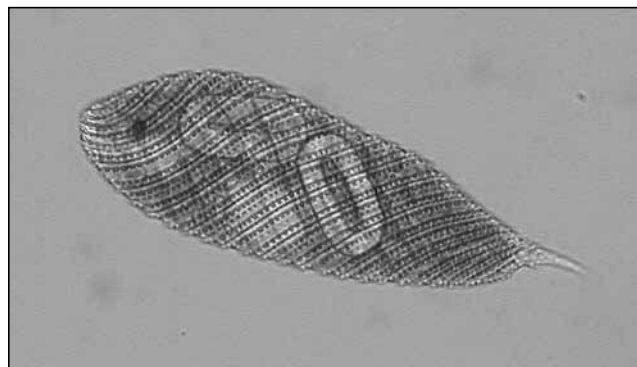
z pravidelně uspořádaných žeber. Další velmi rozmanitou skupinou řas jsou zelené řasy (*Chlorophyta*) s vývojovými vztahy k vyšším rostlinám. Sinice a řasy jsou organismy, které žijí ve sladkých i slaných vodách, v půdě, na kamenech, vlhkých skalách, některé druhy žijí i na ledu, ale řasy můžeme vidět třeba i na kmenech stromů. Většina druhů dosahuje jen mikroskopických rozměrů, existují však i druhy dorůstající až několika desítek centimetrů. Sinice patří společně s bakteriemi mezi prokaryotní organismy (tj. organismy s jednoduchou buněčnou strukturou); řasy již náleží mezi eukaryotní organismy společně s kvetoucími rostlinami, houbami a živočichy. Jak sinice, tak řasy obvykle využívají světelnou energii

Rozsivky *Gomphonema* přirůstající k ponořené části rostliny. Zvětšení 400 x

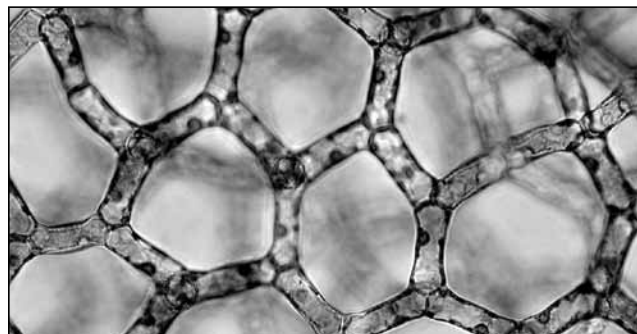
pomocí fotosyntézy, ale některé druhy jsou schopné žít i bez fotosyntetických pigmentů.

Nejsledovanější jsou tyto organismy právě ve vodách. Počty druhů sinic a řas u nás dosahují tisíců. Ve sladkých vodách střední Evropy žije přibližně 40 000 druhů vodních organismů, z toho je asi 10 000 producentů (jsou to nejen sinice a řasy, ale také lišejníky, kapradorosty a vyšší rostliny). Sinice a řasy jsou ve vodách velice časté, bývají základem trofické pyramidy. To znamená, že slouží jako potrava pro jiné vodní organismy - konzumenty. Detailní pozorování sinic a řas je možné pouze pod mikroskopem. Rozměry řas jsou i v našich vodách velice různorodé, některé drobné druhy mají velikost stélky

Krásnoočko *Euglena spirogyra*. Zvětšení 400 x

jen několik mikrometrů. Život v takové obyčejné kapce vody například z rybníka je překvapivě bohatý a často zde nalezneme modrozelené sinice (*Cyanophyta*), nebo třeba rychle se pohybující zelené bičíkovce (*Chlorophyta*, *Cryptophyta*, *Euglenophyta*), pomalu se šinoucí nažloutlé rozsivky (*Bacillariophyceae*), ale i jejich živočišné konzumenty. Tvary řas bývají velice zajímavé až bizarní, časté jsou i různé struktury na jejich stélkách (např. u rozsivek). O sinicové

Zelená řasa *Hydrodictyon* žije v mělké vodě hlavně v rybnících. Zvětšení 100 x

a řasové flóře Poodří doposud nebylo publikováno mnoho údajů, ale i tyto sporé informace ukazují na zdejší bohatost a různorodost těchto organismů. Všechny druhy na mikrofotografiích žijí ve vodách na území CHKO Poodří a jsou foceny přes mikroskop se zvětšením 100 - 1000 x.

Alena Kočárková

Zelená řasa *Scenedesmus* je jednou z našich nejnámějšších řas. Zvětšení 1000 x

Nová lokalita mečíku střechovitého *Gladiolus imbricatus* L. na Odersku

Při průzkumu vegetačního krytu zadaného Městem Odry byla na katastrálním území Dobešov nalezena nová lokalita mečíku střechovitého.

Mečík střechovitý *Gladiolus imbricatus* L. patří mezi rostlinné druhy chráněné podle vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 395/1992 Sb., a to v kategorii silně ohrožené druhy. V nejnovější práci, která se zabývá vyhodnocením stavu cévnatých rostlin v roce 2000 pod edicí F. Procházky (2001), je taxon obdobně zařazen mezi druhy silně ohrožené s trvalým ústupem.

Stručně lze mečík střechovitý popsat jako vytrvalou jednoděložnou rostlinu s mečovitými listy. V zemi je vejčitá hlíza s rozpadavými pochvami z loňských listů. Nápadné růžové, fialové až vzácně bílé květy jsou v počtu 4-12 v květenství v jednostranném lichozhroznu. Křídlatá semena dozrávají v trojbokých tobolkách. Areál druhu na severní Moravě je velmi roztroušený. Mečík roste na nehnojených střídavě vlhkých stanovištích zpravidla s kolísající hladinou podzemní vody.

Nalezená lokalita je uprostřed zemědělského areálu (dnes již částečně neobhospodařovaného) situována v dolní třetině svahu mělkého zářezu na začátku potůčku. Vegetační kryt lokality není fytoocenologicky vyhraněný. V horní části svahu lze ve fragmentu vylíšit rostlinné druhy ze svazu *Arrhenatherion elatioris* Koch 1926 - mezofilní ovsíkové louky. Ve spodní částečně podmáčené části jde o druhy z fragmentu svazu *Molinion* Koch 1926. V těchto místech byla nalezena vitální populace třiceti kvetoucích rostlin mečíku střechovitého a nejméně stejné množství rostlin nedospělých. Ještě níže je vlastní část potůčku a jeho bezprostřední okolí ruderalizované s porostem kopřivy dvoudomé *Urtica dioica*, ostružiníku maliníku *Rubus idaeus* ostružiník sect. *Rubus*. Tento ruderalní lem představuje pro výskyt mečíku střechovitého vážné nebezpečí, protože se jedná o konkurenčně silnější rostliny.

Při správně prováděném managementu, který je nezbytný, je jisté, že se bude *Gladiolus imbricatus* generativně (semeny) dále šířit. Jak lze pomoci silně ohroženému druhu? Je to velmi jednoduché. Vhodná péče o lokalitu by představovala každoroční pokos s odstraněním travní hmoty v termínu po dozrání semen mečíku tj. ke konci srpna. Nutné asi bude jednorázové použití herbicidů na ruderalní lem potůčku.

Každý nález nové populace ohrožených druhů, nebo ohrožených rostlinných společenstev je vždy pro přírodovědce, ochránáře a botaniky velkým svátkem. Snad se podaří řízeným obhospodařováním druh nejen udržet, ale i napomoci jeho šíření.

Použitá literatura:

- Dostál J. (1950): Květena ČSR. - Praha
 Moravec J. (1995): Rostlinná společenstva České republiky a jejich ohrožení. - Severočeskou přírodou. Příloha 1995 Litoměřice
 Procházka F. /ed./ (2001): Černý a červený seznam cévnatých rostlin České republiky (stav v roce 2000). - Příroda, Praha, 18:1-166.

RNDr. Helena Štursová

Sýček obecný

Samice sýčka obecného (foto: J. Kašínský)

Sýček obecný (*Athene noctua*) patří mezi malé druhy sov, jeho velikost je srovnatelná s všeobecně známým kosem černým. Areál jeho rozšíření se rozkládá v Evropě, severní Africe a Asii. Ze třinácti známých geografických ras jsou čtyři rasy evropské. V České republice, resp. v celé střední a východní Evropě se vyskytuje rasa *Athene noctua noctua*.

Obývá volnou krajinu s ojedinělými stromy, skupinami stromů, lomy, zříceniny, rozsáhlejší zemědělské usedlosti a farmy. Máme-li možnost tento druh sovy pozorovat v zajetí, většinou nás sýčci upoutají již na první pohled zajímavými pohyby, při vzrušení totiž různě podřepují a uklání se. Zbarvení peří je tmavohnědé s velmi početnými světlými bodovými skvrnkami, vespod jsou pak bělavé s podélnými tmavohnědými skvrnkami. Mají poměrně širokou a plochou hlavičku a k poměru k tělu velmi krátká ocasní péra. Oční duhovku mají žlutou, mláďata v prvním roce života světlešedou. Jejich hmotnost se pohybuje v rozpětí od 135 do 200 gramů. Hlas samečka je monotónní a lehce stoupající "úú", v rozčilení u hnízda pak štekavé "kif". Tok sýčků probíhá od února do dubna. K hnízdění vyhledává především dutiny stromů a různé otvory v budovách. Vajíčka jsou zpravidla snášena v druhé polovině dubna, většinou 4 až 6 vajec. Doba inkubace se pohybuje mezi 28 až 30 dny. Mláďata pak opouštějí hnízdní dutinu ve čtvrtém týdnu života. Sýček obecný je stálý a zřejmě po dlouhé roky věrný místu hnízdění. Potravu sýčka tvoří především drobní zemní hlodavci, zejména hra-

boš polní, ale i pěvci, obojživelníci, plazi a důležitou složkou potravy je také hmyz. Podle stávající právní úpravy je sýček obecný zařazen mezi chráněné živočichy, a to do kategorie silně ohrožených druhů. Toto zařazení však není aktuální, neboť v současné době jde o druh, který je z našich sov nejvážněji ohrožen, resp. jeho populace v České republice je pouze ostrůvková a na minimální úrovni. Důvody tohoto stavu jsou různé a ne všechny jsou úplně známy a vyjasněné. Bezesporu největším problémem je ztráta hnízdních biotopů a vlastních hnízdišť v kombinaci se ztrátou lovišť, zejména v důsledku převratných změn v zemědělské krajině (intenzifikace, scelování pozemků, úbytek trvalých travních porostů, chemizace). Největší úbytek až zhroucení populace sýčka přišlo koncem 80. let minulého století. Značné ztráty v populaci sýčků obecných jsou také zaznamenávány vlivem krutých zim, velkým problémem jsou také střety sýčků s dopravními prostředky (především mladí ptáci) a jejich přirozená predace kunou skalní.

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody v Novém Jičíně se prostřednictvím svého zařízení, tj. Stanice pro záchranu volně žijících živočichů v Bartošovicích na Moravě tímto druhem zabývá intenzivně od roku 1998. Vypracovaný regionální záchranný program sýčka obecného, řešený v úzké spolupráci se Správou chráněné krajinné oblasti Poodří, se snaží o komplexní pojetí ochrany a záchranu tohoto druhu. Důraz je kladen na vzájemnou provázanost jednotlivých částí, jako je průběžný mo-

Sýček obecný - samice (foto: J. Kašínský)

nitring, snaha o ochranu biotopů, vytváření nových hnízdních příležitostí vyvěšováním dřevěných budek, odchov tohoto druhu v zajetí a vypouštění mláďat po pečlivé a náročné přípravě do předem vytypovaných lokalit, např. známá historická hnízdiště atd. Projekt je motivován snahou o obnovu populace tohoto druhu v regionu Poodří a následně i v dalších oblastech Moravskoslezského kraje.

V roce 1998 byl získán do stanice první chovný pár (z odchovu v zajetí), v současné době disponujeme čtyřmi chovnými páry sýčka obecného. Odchov tohoto druhu v zajetí není jednoduchý a celá řada faktorů ovlivňuje jeho úspěšnost. První úspěch v odchovu jsme zaznamenali v roce 2000, v tomto roce byla také vypuštěna do volné přírody první dvě mláďata. Do současné doby jsme pak celkem vypustili 21 mláďat. Celkem tři mláďata byla sražena dopravními prostředky, z toho dva jedinci byli zabiti a jeden utrpěl několikačetnou frakturu běháku a následně byl zařazen do chovu. Dokladem o schopnosti přežívání

mladých sýčků ve volné přírodě je jejich následné pozorování (v roce 2002 se minimálně tři mláďata po třech týdnech objevila u areálu stanice a v nočních hodinách komunikovala s rodičovskými páry, přelétla z cca 5km vzdáleného místa vypuštění). Na jaře roku 2003 byl monitorován výskyt sýčků v Bartošovicích, hnízdo však nalezeno nebylo, je další řada ověřených pozorování tohoto druhu (všechna se více méně shodují s lokalitami, kde byla mláďata vypouštěna v letech 2000 až 2003). Z důvodu nedostatku finančních prostředků zatím nebylo přistoupeno ke sledování vypouštěných mláďat za pomoci telemetrie, k tomuto důležitému kroku bude snad přistoupeno v roce letošním. V rámci záchranného programu bylo v Poodří doposud nainstalováno 65 kusů speciálně upravených budek pro tento druh sovy.

Realizace záchranného programu sýčka obecného však není určitě krátkodobou záležitostí, jeho naplňování předpokládáme minimálně po dobu deseti let.

Petr Orel

Sýček obecný - mláďe odchované ve Stanici (foto: J. Šamaj)

NATURA 2000 v Poodří (II.)

V minulém čísle POODŘÍ jsme vás seznámili s problematikou soustavy chráněných území evropského významu NATURA 2000 mezi něž je Poodří navrženo a nyní pokračujeme dalšími informacemi.

Proces přípravy našeho vstupu do EU v oblasti ochrany přírody postoupil o další krůček.

Dne 18. března 2004 byly v Ostravě se zástupci Ministerstva životního prostředí veřejně projednány připomínky k návrhu vyhlášky, kterou se zřizuje **Ptačí oblast Poodří**.

Projednání předcházelo zveřejnění záměru (v platné hranici CHKO) a podání informací partnerům - hlavně obcím, rybářům a zemědělcům. Následně byl zveřejněn text navrhované vyhlášky a započalo shromažďování připomínek. Nejzávažnější připomínky (týkající se výšky hladiny na rybnících) vznesli zástupci firem Denas a Chov ryb Jistebník, tyto připomínky byly jako naprosto oprávněné akceptovány a budou do vyhlášky zapracovány. Mezi dalšími připomínkami převažovala souhlasná vyjádření nebo dokonce návrhy ptačí oblast ještě rozšířit.

Negativní připomínky poukazyvaly na omezování vlastnických práv a hospodaření, svým obsahem se většinou netýkaly projednávané vyhlášky, ale hospodaření v Poodří obecně.

Zajímavý návrh, následně podpořený domovskou obcí Jeseník nad Odrou i Regionem Poodří, vzneslo Myslivecké sdružení Hubert. Jednalo se o dobře připravenou argumentaci podporující zařazení koroptve polní mezi "naturové" druhy v Poodří. Bohužel, evropská směrnice o ptácích, podle které byly ptačí druhy v Poodří vybrány, s takovými místními iniciativami nepočítá - dá se říci, že myslivci z Jeseníku a obce Regionu Poodří svým návrhem Evropskou unii předběhli. Návrh ale vedl k tomu, že pod záštitou místopředsedy Regionu Poodří usedli ke kulatému stolu zástupci obcí regionu, myslivci a ochranáři a domluvili se na společné přípravě projektu, který by vedl k opětovnému rozšíření populace koroptve jako symbolu obnovy venkovské krajiny Regionu Poodří.

NATURA 2000 byla zmíněna i v jiných souvislostech - během semináře o přípravě projektů pro čerpání ze strukturálních fondů EU pořádaného na zámku v Bartošovicích. Na dotaz jednoho ze starostů, co může obce Regionu Poodří zvýhodnit při žádostech o finance, odpověděl přednášející, že je to především partnerství v připravovaných projektech a zařazení území do soustavy NATURA 2000.

Mgr. Ivan Bartoš, vedoucí Správy CHKO Poodří

Vaříte z bioproduktů, znáte biopotravinu?

"Už jsi byla/byl na obědě u Daniely?", ptám se kolegyň/kolegů v práci a zvu je na oběd do nového zařízení. A taky: "Víš, že v Novém Jičíně byla zase otevřena prodejna zdravé výživy - na Havlíčkově ulici naproti kinu?"

Takže: prodejna zdravé výživy byla opravdu opět otevřena a její součástí je i maličká, sympatická, útulná, vegánská restaurace. Vegáni stejně jako nejedí maso, navíc nepoužívají při vaření mléko či mléčné výrobky, ani vajíčka. A ono to jde. A jídlo je vážně moc dobré - pro změnu i když samozřejmě záleží na chuti každého člověka.

A teď k těm biopotravinám, protože rozhovor s paní Danielou Krausovou, tvůrkyní výborných obědů (mimořádně taky vaří i z biopotravin), si přečtete, doufám, v některém z příštích čísel našeho-vašeho časopisu.

V minulém POODŘÍ jsme biopotravinu krátce zmínili. Pro zopakování: jsou to potraviny vyrobené z produktů ekologického zemědělství, z produktů, jejichž kvalita je potvrzena "Osvědčením o původu bioproduktu". Ony i biopotravinu mají svůj certifikát - "Osvědčení o biopotravině", a to podle § 22 zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Kontrolním orgánem je KEZ, o.p.s., Kontrola ekologického zemědělství, obecně prospěšná společnost pověřená Ministerstvem zemědělství. Ta si samozřejmě nemůže a nechce zadat. Kontroly ekologických zemědělců i zpracovatelů jsou velmi přísné. Spotřebitelé ale mají záruku kvality.

Kde biopotravinu najít? Zcela určitě v prodejnách

pro biopotravinu? nabízím zaslání brožurky Český svět BIO, kterou vydala Liga ekologických alternativ (adresa PRO-BIO RC Moravská brána, Tyršova 705, 742 58 Příbor) a ještě vážnějším zájemcům o informace o biopotravinách doporučuji: Hledáte-li přijatelnou alternativu pro svůj životní styl, staňte se členy PRO-BIO LIGY!

Jako člen podporujete:

- Svě vlastní zdraví
- Rozvoj ekologického zemědělství v ČR
- Produkci kvalitních, bezpečných a zdravých potravin
- Chov zvířat bez týrání
- Sociální stabilitu venkova
- Ochranu životního prostředí
- Ekologicky šetrný životní styl

Jako člen získáváte:

- Bioměsíčník - časopis pro trvale udržitelný život s informacemi o biopotravinách, ekologickém zemědělství, biozahradě a zdravé výživě
- Základní balíček informací o ekologickém zemědělství
- Českou biokuchařku v hodnotě 328,-Kč (přispějete-li částkou nad 600Kč)
- Pravidelné BIO TIPY (kalendárium - výstavy, veletrhy, přednášky, kurzy, média tipy - knihy, články, pořady, BIO recepty, novinky a zajímavosti, ekoagroturistika)
- Slevy na přednášky, kurzy a semináře pořádané PRO-BIO LIGOU, tzv."biovečery"

Členský příspěvek je dobrovolný, minimálně však činí 365Kč ročně (alespoň 1Kč na ekologii denně).

Více informací získáte na adrese: PRO-BIO LIGA ochrany spotřebitelů potravin a přátel ekologického zemědělství Truhlářská 20, 110 00 Praha 1.

V prvním sloupečku "Jako člen podporujete" je vyjmenováno vše, co hovoří PRO to, abychom se zamysleli nad velkým množstvím problémů, jejichž řešení se slučují v systému ekologického zemědělství. Ještě jednou: ať jde o zdravou, druhově

rozmanitou přírodu, o kvalitní úrodnou půdu, o chov spokojených hospodářských zvířat, o život v pěkné krajině, můžeme bez nadsázky vsadit na ekologické zemědělství, na jeho produkty a na biopotravinu.

Milí čtenáři, hezké bytí a dobrou chuť.

Alena Malíková,

PRO-BIO Regionální centrum Moravská brána

zdravé výživy a když už jsme začali náš článek v Novém Jičíně, pak je tu ještě jeden obchůdek - Slunečnice na Žerotínově ulici. Nakupujete-li v supermarketech ať jde o BILLU, DELVITU, AHOLD a další, i tam narazíte na eko-koutky, ve kterých je dnes slušný výběr potravin označených charakteristickou "zebrou" a napsaným BIO PRODUKT EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ.

Vážnějším zájemcům o odpověď na otázku Kam

Rozmanitost přírody na ekofarmě Ing. Josefa Foltý v Kateřinicích

Mám ráda motta, ráda využívám formulací, které srozumitelně, jednoduše a přitom dokonale vyjadřují to, co bych složitě popisovala a možná ani nevyjádřila. Například:

Člověk vytváří k obrazu svému určitý typ krajiny, ale ta jej zpětně ovlivňuje a dotváří.

Staráme-li se o krajinu, tak se věnujeme dvěma činnostem - péči o stromy, vodu, petrklíče, brhlíka... a také o svoji duši.

Václav Cílek, Krajiny vnitřní a vnější, Dokořán 2002

Čas neuvěřitelně rychle letí, zdá se to, no možná rok, co jsem pro POODŘÍ (2/2001) "dělala rozhovor" s panem inženýrem Josefem Foltou z Kateřinic na téma ekologické zemědělství: "Zdravé potraviny; a co krajina? Jedna z cest..."

Panu Foltovi bylo šedesát osm let a já si dnes říkám, jak byly jeho myšlenky nadčasové, jak mají snad ještě větší platnost (třeba že život člověka se transformuje do nového stylu, který spočívá především v posílení odpovědnosti sama za sebe...), například. Ale vrátím se ještě k jednomu celému odstavci rozhovoru, protože budu pak moci jednoduše navázat dnešním tématem a vy, čtenáři, kterým se nebude chtít vracet, nebo se nemůžete vrátit ke "starému" POODŘÍ, nepřijdete o souvislosti.

Jak vnímáte přírodu, krajinu kolem sebe?

V přírodě se pohybuji celý život, čím jsem starší, tím víc ji vnímám a nestačím se divit, co všechno jsem dříve neviděl, takže stále něco obdivuji. Mám v dobré paměti kvetoucí louky s bohatým spektrem různých bylin. Mnohé z nich se vlivem intenzivního bezohledného hospodaření vytratily, ale pomalu se zase vrací. Mám cíl vrátit přírodě zdroje dřívějších mnohotvárných ekosystémů, zajistit zvířatům optimální podmínky. To vše šetrným a vstřícným přístupem, který respektuje přirozené nároky a zvyky všeho živého.

Vlastně jedna souvislost zde není zmíněna, a to dost podstatná. Pan Folta hospodaří ekologicky. Kvůli tomuto způsobu hospodaření byl ostatně článek napsán. Teď může přijít na řadu smysl motto. Farmář, zemědělec, rolník, člověk v krajině a s krajinou. Ten, kdo krajinu utváří a dělá-li to šetrně utváří i naše duše. Hodně moudrých se vlivu harmonické krajiny na naše někdy okoralé duše věnuje a věnovalo, doporučuji právě Krajiny vnitřní a vnější Václava Cílka. Ale nejen ... nejen harmonie, ale i druhová bohatost. Nebo druhová bohatost a právě proto harmonie? To už nechám na vás. Farma pana Foltý se nachází v Kateřinicích v krásném místě, slovy odborníka, v našem případě paní doktorky Marie Sedláčkové: Zájmová oblast se rozkládá v zemědělsky využívané krajině západní okrajové části Beskydského podhůří na k.ú. obcí Kateřinice a Fryčovice. Mírně zvlněný reliéf v rozmezí 280 - 330m n. m., budovaný převážujícími křídovými jílovci a jíly frýdeckých vrstev, leží

na rozvodí mezi pramennou oblastí a horním tokem potoka Rakovec a náznaky malých údolí pravostranných přítoků Trnávky, postiženými dřívějšími melioračními úpravami. Nejvýše položeným místem je pahorek Sovinec (353,8), z části tvořený úživným substrátem těšinitových vyvěřelin, který je na severní i z části i východních svazích zalesněný a převážně pokrytý travinobylinnými porosty s vysokými křovinami. Kromě rozsáhlejších ploch orné půdy podél levého břehu horního toku potoka Rakovec v tomto území zcela převládají biotopy lučních porostů, místy provázené liniemi křovin a remízky listnatých lesů.

No ale vidět to na vlastní oči! Z vyšších poloh pastvin směrem na východ můžete sledovat pásmo Beskyd, v podhůří Hukvaldy, louky, aleje stromů lemujících cesty, harmonie, krása. Opět jsem využila slov odborníka a dostáváme se blíže jádru věci, našeho hlavního tématu - přírodní rozmanitosti (druhové rozmanitosti, biodiverzity) farmy.

Jak to tedy bylo: Poté, co jsme se u Foltů sešli s některými členy Regionálního centra Moravská brána Svazu ekologických zemědělců PRO-BIO a nad hlavou nám přeletěl pár krkavců, kolem poletovaly vlaštovky, na louce se procházel čáp a pan Folt vyjmenoval, jaké další druhy ptáků na loukách, pastvinách a ve starém sadě sleduje, a poté, co mi přinesl k určení druhu zajímavou rostlinu z čeledi hvězdicovitých, jsem si řekla, to by chtělo odborníky. Aspoň na to ptactvo a rostlinstvo. Podařilo se získat grant z prostředků Ministerstva životního prostředí a dnes je na světě informační letáček nazvaný stejně jako nadpis našeho článku a co víc, ... Český svaz ochránců přírody ve Studénce vybuduje v návaznosti na mezinárodní cyklostezku Greenways naučnou stezku, v níž část bude věnována farmě pana Foltů a její druhové rozmanitosti.

Co tedy botanička RNDr. Marie Sedláčková a ornitolog Jan Košťál zjistili? Jen krátce, ať jste zvědaví na tu naučnou stezku: na poměrně malém území farmy je možno objevit několik typů lučních společenstev mezofilní ovsíkové louky - podle lokálních ekologických podmínek zde byly v minulosti hojně rozšířeny. Tato společenstva by se měla díky šetrnému hospodaření vrátit do krajiny. Krátkostébelné louky - poháňkové pastviny - dodnes jsou zachovány na rozvodnicových hřebenových polohách patrně více ovlivněných pastvou. Suché širokolisté trávníky - jsou podmíněny teplými polohami, úživnějšími půdami. Vlhké louky - vyskytují se ve sníženinách ovlivněných vysokou hladinou podzemní vody. V průběhu roku zde návštěvník může pozorovat přes 85 ptačích druhů, z toho aktuálně zde bylo zjištěno 52 druhů hnízdicích. Součástí "akce" jsou i škrtačí seznamy rostlinných a ptačích druhů, které budou k dispozici v informačním centru v Kateřiněch (stejně jako letáčky), ve kterých si může bystrý návštěvník ekofarmy - "viděl jsem" - zaznamenat vlastní pozorování.

Není to úžasné? Díky šetrnému hospodaření, vnímavosti, smyslu pro souvislosti, smyslu pro jednotlivosti a celek. Pan inženýr Josef Folt je jedním z těch, kteří pro nás budují krajiny vnější i ty vnitřní...

Alena Malíková,
správce Regionálního centra Moravská brána Svazu
ekologických zemědělců PRO-BIO
Kresby: Jiří Zelený

V Bartošovickém zámku na ekologickém semináři na téma „Hospodaření v oblastech ochrany vod a územích se zvláštním režimem“

"Kdybych měla organizovat seminář v červnu, určitě by nasněžilo po kolena", vítala jsem účastníky semináře, jehož tématem bylo hospodaření v oblastech ochrany vod a chráněných oblastech. Byl to už čtvrtý z řady seminářů, které mělo na starost regionální centrum Moravská brána Svazu ekologických zemědělců PRO-BIO.

Na celou řadu seminářů získal finanční prostředky EPOS Spolek poradců v ekologickém zemědělství ČR v rámci programu SAPARD a naše regionální centrum organizovalo čtyři z nich. První dva v prosinci ve Střední zemědělské škole v Novém Jičíně měly téma přechod z konvenčního do ekologického systému hospodaření a ekologické zemědělství po vstupu naší republiky do Evropské unie. Třetí se uskutečnil v únoru na Zemědělské agentuře v Přerově - ekologické hospodaření na orné půdě. Pokaždé sníh, vítr, závěje Pokaždé zájemci o téma vydrželi až do konce. Seminář na zámku v Bartošovicích byl naplánován na 9. března, od 9,00 hodin. Sněžilo celou noc.

První přednášející ing. Milan Drgáč, správce regionálního centra Bílé Karpaty dorazil už v půl deváté, RNDr. Jan Dovrtěl, CSc. státní poradce pro zemědělce hned po něm, přijížděli první přihlášení i nepřihlášení účastníci semináře a mně se ulevilo.

Ekologické zemědělství a ochrana vod či ochrana přírody by mohlo jít ruku v ruce. Omezení intenzivního zemědělského hospodaření ze zákona o ekologickém zemědělství logicky ladí se zákonem o ochraně přírody a krajiny či se zákonem o ochraně vodních zdrojů. Jak tedy na to? Seminář zahájili zástupci Správy chráněných krajinných oblastí České republiky a Chráněné krajinné oblasti Poodří - Bohumil Fišer a ing. Zdeňka Kloužková. Zmínili současný stav zemědělského hospodaření v CHKO Poodří, hovořili o systému chráněných území NATURA 2000, o finančních podporách pro zemědělce po vstupu republiky do Evropské unie ať už o kompenzaci uživatelům, jejichž půda se nachází v oblastech zmíněné NATURY, dotacích za agroenvironmentální opatření, ke kterým patří i ekologické zemědělství, o podmínkách získání dotací.

Legislativa, živočišná produkce, chov hospodářských zvířat na ekofarmách v Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty byla tématy Ing. Milana Drgáče. Ekologické hospodaření v oblasti Bílých Karpat je opravdu

hodně rozšířené, zejména chov krav bez tržní produkce mléka a ovcí na trvalých travních porostech.

RNDr. Jan Dovrtěl hovořil o ochraně podzemních a povrchových vod, kterou stanovuje "nitratová směrnice" - nařízení vlády č. 103/2003 Sb. Na základě průzkumů zemědělské půdy byly vymezeny zranitelné oblasti - území odvodňovaná do povrchových a podzemních vod znečištěných nebo ohrožených dusičnanem ze zemědělských zdrojů. Byly stanoveny zemědělské zásady, které musí farmář hospodařící ve zranitelné oblasti dodržovat a stanoveny povinné způsoby hospodaření v těchto oblastech. Téměř celý okres Nový Jičín byl vymezen jako zranitelná oblast! Další argument PRO ekologické zemědělství. Nakonec dorazil přes zasněženou Moravu manažer Svazu PRO-BIO ing. Petr Trávníček. Podrobně hovořil o možnostech získání finančních podpor z evropských fondů, současně však zmiňoval i sankce za nedodržení podmínek, které podmiňují získání peněz, což je neméně důležitá druhá strana "mince".

Ještě chci zmínit účastníky semináře. Jejich složení bylo pestré a to je potěšitelné. Konveční zemědělci okresu Nový Jičín, ekologičtí farmáři regionálního centra Moravská brána, studenti příborského gymnázia, člen ostravského sdružení VITA, dokonce přijela kontrola ze Státního zemědělského intervenčního fondu z Opavy. Dopadla dobře.

V šest hodin večer, za tmy, jsme se rozjížděli k domovům. Stále sněžilo ...

Alena Malíková,
PRO-BIO Regionální centrum Moravská brána

Krajové odrůdy ovocných dřevin v Poodří

Sad v Bartošovicích

Občanská sdružení Společnost přátel Poodří a základní organizace Českého svazu ochránců přírody Studénka, Jeseník nad Odrou, Bartošovice na Moravě, Nový Jičín ve spolupráci s Regionem Poodří a Správou CHKO Poodří se přihlásily se svým projektem "**Krajové odrůdy ovocných dřevin v Poodří**" do Programu "Ochrana biodiverzity".

Poodří je kulturní krajinou, kde se skloubí její hospodářské využívání s ochranou cenných přírodních stanovišť především v nivě Odry. Součástí druhové rozmanitosti je i dochovaný genofond místních odrůd ovocných dřevin. V Poodří má ovocnářství dlouhou tradici a vysokokmenný sad byl dříve ozdobou každé selské usedlosti historického Kravařska. Místní odrůda Moravská jadernička, kterou lze pěstovat pouze jako polokmen či vysokokmen, je zde dosud velmi oblíbená. Je známo, že i Johann Gregor Mendel si poslal do svého rodiště, místních Hynčic, pro rouby zdejší odrůdy hrušek. Zachovala se zde torza sadů a stromořadí kolem některých cest nebo na posledních zachovalých mezích. Tyto zahrady, sady, stromořadí i solitérní stromy se často staly významnými krajinnými prvky.

V Poodří pracuje několik základních organizací Českého svazu ochránců přírody, které již dříve prováděly mapování místních odrůd ovocných dřevin. Také se některé z nich aktivně podílely na jejich záchraně a propagaci. ZO ČSOP Bartošovice se stará o starý jabloňový sad v přírodní rezervaci Bartošovický luh (viz POODŘÍ 1/2002, str. 19) a ZO ČSOP Nový Jičín má v rámci Stanice pro záchranu volně žijících živočichů v Bartošovicích rovněž malý sad místních odrůd ovocných dřevin. Svazek obcí Region Poodří připravuje projekt na zpracování produkce ovoce z vysokokmenných sadů a stromořadí (vybudování moštárny, sušárny ovoce a výrobní povidel) a jsou zde i další záměry usilující o revitalizaci přírodního a kulturního dědictví, např. cyklotrasa "Greenways Krakov - Morava - Vídeň", kde je přímo součástí projektu vysazení stromořadí podél celé trasy.

Hlavním cílem projektu je zmapování krajových odrůd ovocných dřevin ve vybraných katastrech a jejich popularizace mezi veřejností, především vlastníky stromů a rovněž vytipování vhodných míst pro následné výsadby.

Uvidíme, zda bude projekt podpořen, v každém případě si dovoluujeme již nyní oslovit zájemce o spolupráci při mapování a ty, kteří mají povědomí o výskytu místních odrůd ovocných dřevin a požádat je, aby se obrátili na některou z níže uvedených organizací.

Děkujeme za spolupráci a o dalším dění budeme informovat někdy přístě.

Radim Jarošek

Kontakty:

Společnost přátel Poodří (Radim Jarošek), Výškovická 102, 700 30 Ostrava, tel.: 596 751 571
 Správa CHKO Poodří (Ivan Bartoš), ul. 2 května 1, 742 13 Studénka, tel.: 556 455 055
 ZO ČSOP Studénka (Radim Silber), Panská 229, 742 13 Studénka, tel.: 556 401 478
 ZO ČSOP Jeseník nad Odrou (Lumír Kuchařík), 742 23 Jeseník nad Odrou 246

Jedno ze zastavení naučné stezky Zámecká v Bartošovicích je věnováno i sadu

Hledá se Špendlík žlutý

Švestkové stromořadí na mezi u Bernartic nad Odrou

Pomologické průzkumy prováděné v předchozích letech v Poodří přinesly řadu poznatků o výskytu starých a místně pěstovaných odrůd ovoce. V souhrnu z nich vyplývá, že v Poodří dosud existují staré ovocné stromy, které by se daly použít jako zdroj roubů či odkopků pro obnovu stromořadí podél cest a zakládání malých extenzivních sadů - pro užitek hospodářům i okrasu krajiny.

Paleta starých odrůd jaderovin v Poodří zůstala poměrně pestrá a například Chroupě kravařské, jak zní jedno z pomologických synonym pro Jaderničku moravskou, setrvává svou oblibou stále na výsluní zájmu drobných venkovských pěstitelů.

Ohlas veřejnosti na výstavy starých i nových odrůd jaderovin v Bartošovicích a ve Studénce pořádané místními organizacemi Českého svazu ochránců přírody dává naději, že návrat osvědčených odrůd hrušní a jabloní je možný. Regionální projekty na výsadby místně osvědčených odrůd ovoce do krajiny a jejich tradiční zpracování se již připravují. Starým odrůdám peckovin se v minulých letech vedlo v Poodří mnohem hůře. Ze stromořadí lemujících dříve polní cesty kolem všech obcí v Poodří už nezůstalo téměř nic kromě keřů a mnohde souvislých porostů mirabelek, které byly dříve oblíbenou podnoží pro švestkové polokmeny a vysokokmeny a po čase původní švestkové stromy potlačily a nahradily. Právě poměrně krátký věk, kterého se peckoviny v porovnání s jaderovinami dožívají, je jednou z příčin malého počtu zachovalých místně pěstovaných starých odrůd. Časté nahrazování starých původních stromů dovezenými velkoplodými slívami a likvidace mezí osázených původními pravokořennými švestkami je příčinou další, nikoliv však poslední. Největší ranou místně pěstovaným starým odrůdám švestek bylo rozšíření onemocnění šarkou a hlavně následné bezhlavé a naprosto neúčinné vybíjení všech švestkových stromů podezřelých z onemocnění, které značně omezilo možnost získat přirozeným výběrem klony místních peckovin vůči šarce odolné.

Výše popsanou nepřízní osudu byl v Poodří snad nejvíce postižen **Katalonský špendlík**, nazývaný rovněž Špendlík žlutý, v Poodří lidově pouze špendlík. Jedná se o starší generaci dobře známou ranou žlutou slívu hruškovitého či vejčitého tvaru se středními až menšími plody, starobyloou původem a dříve velmi hojnou.

Ještě před půlstoletím byl pěstován v téměř každé zahradě, dnes zmizel téměř úplně, hlavní příčinou byla zřejmě velká citlivost stromů k onemocnění šarkou.

Rychlost, s jakou hojně rozšířený špendlík vymizel, dokladuje i to, že ho přetrval jeho název, který se v krátké době přenesl na jinou slívu - z původních podnoží samovolně se rozšiřující mirabelku.

Obzvláště zdařile popsal Katalonský špendlík ve III. díle své Lidové pomologie nazvané 100 švestek znamenitý ovocnář, zahradník (a rovněž zahradní architekt) **Josef Vaněk**, převzato doslova:

Velikost: Plody bývají střední velikosti, jednotlivé až 35mm dlouhé a 28mm široké, váží 12-18 gramů.

Tvar jest většinou přibližně hruškovitý neb vejčitý, ke stopce poněkud zúžený, končí úzkou špičkou, po jednom boku jest lehce stlačený. Ostrý, hluboký žlábek bývá k temeni více zřetelný, dělí plod na nestejně polovice a končí na širokém, mírně skoseném temeni v mělké jamce rzivou jízvou.

Stopka jest plstnatá, as 1,5cm dlouhá, sedí v hluboké a úzké jamce. Slupka jest zlatově žlutá, na sluneční straně více žlutá až zarudlá; jest velice jemná, při tom však tvrdá, špatně se stahuje. Po celém povrchu jsou jemné bělavé tečky, často i jemně nastříknutá rez.

Dužnina jest žlutavá, málo šťavnatá, jemná a měkká, příjemně nasládlé a lehce kořenité chuti.

Pecka jest poměrně malá, většinou pouští dobře od dužiny, pouze v nepříznivém roce k ní lne.

Zraje podle počasí postupně koncem července; dozrávání se protáhne as 14 dnů, jakmile uzrá, nedrží na stopce a opadává. V zralosti příjemně voní.

Strom roste slabě, hojně se rozvětňuje, tvoří malou kulovitou korunu. Letorosty jsou zcela tenké, barvy červenavě hnědé. Plodí velice záhy, hojně a téměř každoročně úrodu přináší. Kvete vždy bohatě, v květu i při pozdních mrazech jest značně odolný. Půdy vyžaduje dobré a živné, polohy chráněné a teplé.

Špatné vlastnosti: Ve květu bývají někde choulostivé, v deštích plody pukají, dozralé opadávájí.

Upotřebení: Jest jednou z nejranějších; plody jsou dobré a jest pro malé zahrádky velice vhodný.

Tolik Josef Vaněk, já mohu doplnit, že letorosty v zastíněných částech koruny bývají často zelené a že opadávání zralých plodů se mi s přibývajícím lety začíná jevit spíše jako výhoda. Vymizení špendlíků v Poodří jsem si uvědomil, když jsem se neúspěšně pokusil sehnat odkopek pro svou zahradu. Běžná metoda vyptávání po známých a sousedech neuspěla

a jen náhodou se podařilo zachytit pár roubů ze stromku určeného k poražení. Špendlík jsem začal hledat i při navrhování cyklotras a výsledek byl stejný v oblasti celého severu Moravy.

Do hledání se zapojili i kolegové z ČSOP Studénka, výsledek loňského mapování je přesto skromný - víme zatím o třech stromech. Podle zpráv z ochránářských i ovocnářských kruhů se špendlíky začínají znovu objevovat v nabídce ovocných školek. I to je jeden z důvodů, proč je třeba rychle zmapovat a shromáždit stávající genofond místních špendlíků, dříve nežli bude nenávratně ztracen či nahrazen importovaným. Špendlík žlutý se velmi dobře rozmnožuje odkopky, očkováním i roubováním prakticky na jakoukoliv podnož vhodnou

pro švestku. Toho hodláme využít ve společném projektu Správy CHKO Poodří a ČSOP Studénka s cílem vybudování regionální genofondové základny pravokřenných matečných stromů, která by sloužila opětovnému rozšíření místních špendlíků.

V této souvislosti bych chtěl požádat čtenáře časopisu POODŘÍ o podání jakýchkoliv informací, které se výskytu špendlíků týkají na adresu: Mgr. Ivan Bartoš, Správa CHKO Poodří, ul. 2. května 1, Studénka 742 13, telefon: 556 455 056, mail: bartosivan@schko-cr.cz

O dalším průběhu projektu budeme čtenáře samozřejmě informovat.

Ivan Bartoš

Jarní rozliv

Niva u Petřvaldíku

Je jaro a "Odra vylela". Jako každý rok, po staletí... Pro místní nic zvláštního, pro vzdálenější něco zcela nezvyklého. V České republice je to jeden z dnes již vzácných přírodních jevů a zaslouží si tak naši mimořádnou pozornost. Nejde o povodně, ty mají charakter živelní pohromy a způsobují škody. Událost je to svou příčinou podobná, zároveň však

Břehová voda na Odře nad Petřvaldíkem

odlišná. Během tání sněhu na horách a jarních deštích se voda v Odře rychle zvedá, koryto se plní a pak se voda již začíná pozvolna rozlévat a mělce zaplavuje nivu. Po několika hodinách se opět vrací do svého koryta a na loukách zůstávají vodní plochy. Voda z nich postupně zasakuje do podloží nebo pomalu odtéká. Rozliv odeznívá, mokřadní louky a le-

Odra pod silničním mostem mezi Novou Horkou u Butovicemi

U Butovic

Rozliv u soutoku Luhy a Odry u Jeseníku nad Odrou
(foto: J. Nečas)

Louky mezi Košatkou a rybníky

sy jsou nasyceny vodou, v periodických tůňích se probouzí život.

O rozlivech jsme již psali v POODŘÍ č. 4/1999 (str. 12) a nemá smysl se proto opakovat, přesto jsme je chtěli připomenout, tentokrát na fotografiích z 19. března 2004. Vždyť jimi, a nejen jimi, je Poodří výji-

mečné, údolních niv větších řek s přirozeným režimem rozlivů u nás zůstalo jen poskrovnu. Bez rozlivů by zdejší krajina nebyla tou krajinou, jakou ji známe, říční niva je potřebuje. Naší snahou do budoucna by mělo být účinnými opatřeními v krajině omezit rozsah povodní a rozlivy naopak v plné míře zachovat.

Pohyb vody v údolní nivě

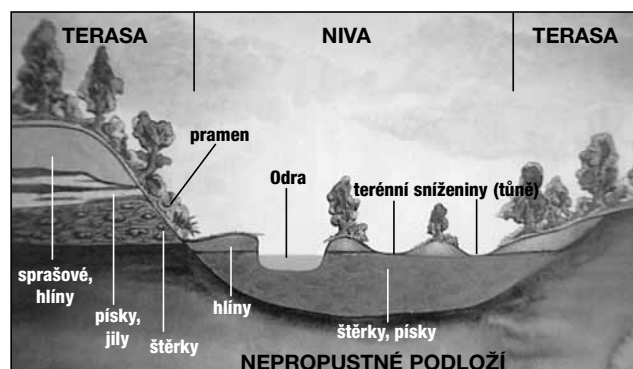
V příčném profilu údolím Odry v Poodří je ve schematické podobě znázorněn pohyb povrchové a podzemní vody. Niva, rovinatá část ve které meandruje Odra, je ve skutečnosti mnohem širší. V nivě se nacházejí terénní sníženiny, pozůstatky bývalých ramen Odry, které se postupně zazemňují a mění se ve slepá a mrtvá ramena. Některé z nich zůstaly zachovány v podobě trvalých tůň, často rybářsky využívaných. Většina byla více zanesena říčními uloženinami a změnila se v mělké, občasně zaplavované

prohlubně - periodické neboli vysychavé tůně v lesích na loukách. V Poodří je jich značné množství.

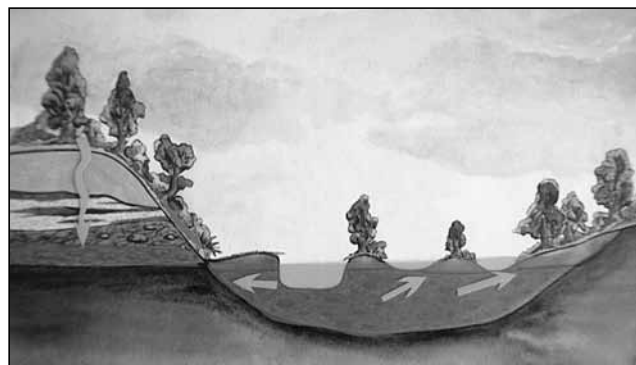
Okraje nivy tvoří zvýšené říční terasy, které se nacházejí již mimo dosah rozlivů (inundací). Svahy teras jsou většinou dosti strmé a zalesněné, vyvěrají zde četné drobné prameny. V Poodří je výraznější pravý terasový svah od Jeseníka nad Odrou až k Ostravě. V horní části svah přechází v málo zvlněnou terasovou plošinu, která je většinou zemědělsky využívána jako pole.

Radim Jarošek

1. Výchozí situace: V Odře protéká "běžný" průtok a hladina v řece odpovídá přibližně rozhraní mezi štěrkopísky a povodňovými hlínami v jejich nadloží. Štěrkopísky v nivě i v terase jsou zčásti zvodnělé.

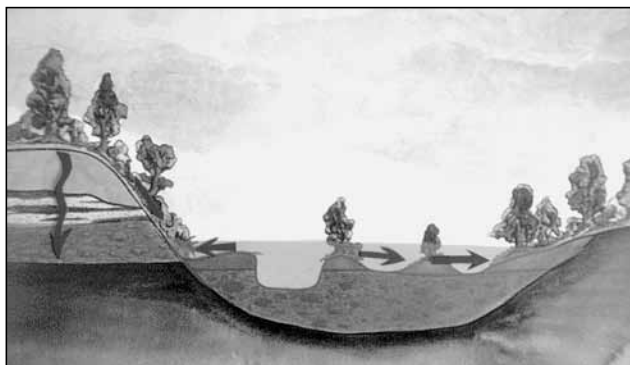

2. Zvýšený průtok: Během déleodobějších srážek nebo tání sněhu hladina v Odře stoupá a je dynamicky "vtlačována" do štěrkopísků a hlín v jejich nadloží, dochází k nasycení celého profilu - hladina podzemní vody stoupá a v terénních sníženinách vystupuje místy až na povrch.

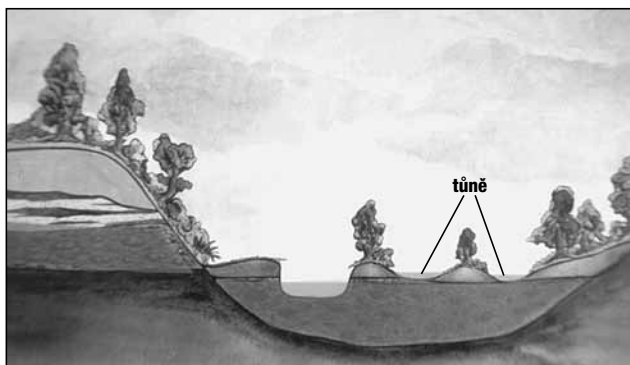

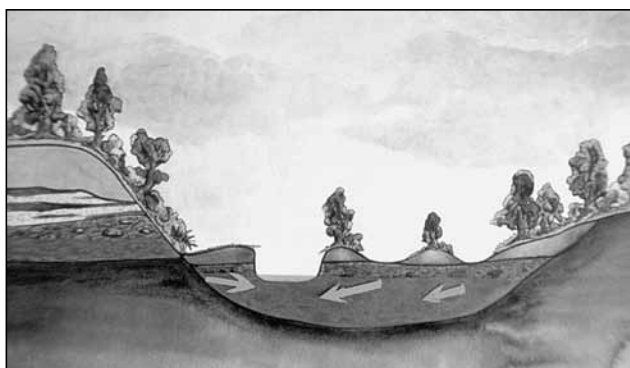
3. Rozliv (inundace): Odra vybřežuje a voda se postupně rozlévá do celé nivy. Její hloubka se pohybuje při běžném rozlivu maximálně v několika desítkách centimetrů. Vzhledem k rovinatému terénu voda proudí poměrně pomalu.

4. Po rozlivu: Voda ze zaplavených luk a lesů odtéká zpět do koryta Odry a zasakuje do podloží. Jsou naplněny periodické tůně, voda v nich vydrží obvykle několik týdnů, než se vypaří a zasákne.

5. Období sucha: V delších obdobích bez srážek voda v Odře klesá. Množství vody v řece je mírně zvyšováno průsakem z podzemních vod vázaných na štěrkopíský v nivě (řeka drénuje své okolí). Velmi pozvolna klesá i vydatnost terasových pramenů.

Vzpomínka na RNDr. Mojmíra Eliáše, CSc.

O vánočních svátcích r. 2003 mě překvapila smutná zpráva o náhlém úmrtí pana RNDr. Mojmíra Eliáše, CSc. Zemřel náhle 23. září 2003 na své chalupě ve Volarech na Šumavě ve věku 70 let. S panem doktorem Eliášem jsem se poprvé setkal v jeho pražské pracovně Českého geologického ústavu v létě r. 1995. Pracoval jsem v té době na Okresním úřadě v Novém Jičíně na referátu životního prostředí. Bylo to období, kdy se začínala vžívat vládou nesměle podporovaná ekologická výchova obyvatelstva. Spolu se svými kolegy a skupinou společně smýšlejících dobrovolníků, členů Českého svazu ochránců přírody, jsme začali uvažovat o vybudování první skutečně naučné přírodovědné stezky v okolí Nového Jičína. Rozhodnutí padlo na turisticky využívanou trasu Nový Jičín - Svinec - Domoraz. K jejímu vybudování bylo třeba soustředit skupinu odborníků z oblasti přírodních věd a historie. Významnou složku přírodního prostředí na celé trase tvořila neživá příroda - geologické poměry. Už nevím, kdo mě odkázal právě na pana doktora Eliáše. Schůzka s tímto bodrým, vědecky

erudovaným člověkem, byla pro mě příjemným překvapením. Ve své pracovně byl skoro zavalen množstvím fasciklů, map a odborných knih a nejrůznějších studií, které byly narovnané takřka až po samý strop jeho pracovny. Přivítal mě slovy: „Tady kolem mě je historie ústavu, v níž se dnes už asi vyznám jenom já. Až odejdu, nevím, co se s tím stane.“ Byl typem člověka, který už na první pohled vyvolával příjemné pocity. Díky svému celoživotnímu zaměření a oboru, v němž se člověk chtěl nechtě pohybuje v časových dimenzích stovek milionů let, jednal v životě s určitým nadhledem. Byl si vždy vědom pomíjivosti člověka a věcí, kterými se mnohokrát nadbytečně a zbytečně obklopujeme.

Spolupráce s tímto velice čínorodým člověkem se pro Novojičínsko ukázala být velice prospěšná. Pan doktor Eliáš byl sice tělem i duší Pražák, ale měl hluboké znalosti o přírodních poměrech, zvláštnostech a o krásách téměř každého koutku naší krajiny. Prvním hmatatelným výsledkem naší spolupráce bylo vytipo-

vání jednotlivých zastavení na naučné stezce, která mezitím dostala podobu **Naučné vlastivědné stezky Františka Palackého**. Zároveň bylo stanoveno, co z hlediska geologického vývoje je v daném místě pozoruhodné. Dodnes znovu zažívám onu nezapomenutelnou chvíli, kdy jsme spolu stáli na vrcholu Svince v nádherném slunném podvečeru na podzim v r. 1995. Pan doktor vedle toho, že vnímal přirozenou krásu zdejší krajiny, dovedl poutavě na místě vyprávět o jejím vývoji během stovek milionů let. Pak jsme oba zmlkli a vychutnávali si každý po svém ty náramné pohledy na všechny světové strany, až zaznělo jeho: „Moc Vám děkuji za to, že jsem ten pohled mohl zas jednou uvidět. Nechce se tomu věřit, že stojíme pouze v pěti stech metrech. Vždyť za podobnými výhledy se jinde musí člověk vyšplhat do tisícovek.“

Slavnostního otevření stezky 18. května 1996 se pan doktor pro jiné zaneprázdnění nezúčastnil. Ještě v téže roce jsme začali pracovat na vydání tištěného průvodce naučnou stezkou, který vyšel v r. 1997. Pan doktor v něm napsal samostatnou stať o geologických poměrech stezky a širšího okolí. Za zvláštní fenomén považoval skutečnost, že vlastivědná stezka leží v území na styku dvou naprosto rozdílných geologických a geomorfologických celků České republiky. Pohled na ně nám umožňuje právě vrchol Svince, kde můžeme přehlédnout dva rozdílné vývojové typy naší krajiny: Oderské vrchy, které patří k prvohornímu Českému masívu a mnohém mladší druhohorní až třetihorní krajinu Beskyd a Podbeskydské pahorkatiny, s nesmírně cennou propadlinou Moravské brány, která tvoří evropsky významnou migrační cestu. Právě z tohoto hlediska je pohled ze Svince výjimečný.

Co dělá naučnou stezku z hlediska geologického přitažlivou pro zájemce o geologii a geomorfologii, je výskyt vyvrěných hornin tzv. pikritové asociace. Jde o jedinečnou, pro geology učebnicovou ukázkou všech forem podmořské sopečné činnosti. Nacházíme zde v odkryvech pikritové mandlovce, ložní žíly, podmořské výlevy a polštářové lávy různých typů pikritů a těšinitů. Pan doktor Eliáš byl také jedním z autorů tištěného průvodce tímto územím pro účastníky mezinárodního kongresu geologů, který se konal v Praze v r. 1968. Bohužel, kongres se uskutečnil za srpnové invaze bratrských vojsk, a tak z exkurze sešlo.

Celkové zhodnocení životního díla pana RNDr. Mojžíra Eliáše mi nepřísluší, jistě se najdou povolání lidé v oboru jeho působnosti. Nemohu ale nezpomenout jeho zásluh při vyhlášení ochrany vůbec prvních geologicky cenných lokalit na Novojičínsku, neboť geologické a paleontologické lokality přes svoje ohrožení (obce i obyvatelé zavázeli někdejší lomy odpady všeho druhu) unikaly do této doby pozornosti zdejších orgánů ochrany přírody. Vypracoval odborné podklady pro vyhlášení chráněných území "Pikritové mandlovce v Kojetíně", "Polštářové lávy ve Straníku", dochovanou přímořskou stěnu miocenního moře v Jerlochovicích aj.

Těžištěm jeho celoživotní práce se stal karpatský flyš

a jeho podloží. Díky tomuto jeho zaměření jsme mohli pana doktora velice často vídat ve vápencovém lomu na Kotouči, ale třeba i na Starojickém kopci. S jeho objevnou teorií o vývoji zdejší krajiny v podobě zaniklé tzv. "Bašské kordilíery" se může návštěvník Starojického hradu setkat na tabuli u hradního příkopu.

Štramberk se svým Kotoučem přitahoval nejen pana doktora, ale i jeho manželku, paní RNDr. Helenu Eliášovou, která jako naše přední paleontoložka odsud popsala velké množství živočichů druhohorního moře. V roce 2001 při příležitosti stého výročí příchodu faráře P. Josefa Slavička, paleontologa, geologa a národopisce do Libhoště, vydala zdejší osvětová beseda vzpomínkovou publikaci na tohoto výjimečného muže. Manžele Eliášovi napsali pro publikaci stať, v níž zhodnotili záslužnou činnost pátera Slavička mj. slovy: "Bez znalosti těchto korálů by naše poznatky o geologii Podbeskydské pahorkatiny byly podstatně chudší a neúplné. Proto patří dík páteru Josefu Slavičkovi, který na ně jako jeden z prvních upozornil, nashromáždil jejich první velkou sbírku a poskytl ji k vědeckému zpracování. Je to pěkný příklad, jak může dobrá vlastivědná práce posloužit vědeckému výzkumu." Ve spolupráci se svým manželem paní doktorka Eliášová přehodnotila a pro světovou odbornou veřejnost publikovala i Slavičkovy paleontologické sbírky, které jsou z malé části dnes uloženy v depozitáři muzea ve Frenštátě p. R.. Vyvrcholením spolupráce s panem doktorem byla jeho spoluúčast při přípravě výstavy "Kamenná krása Novojičínska". Byla to vůbec první výstava určená nejširší veřejnosti, která dávala ucelený pohled na neživou složku přírody a krajiny v našem nejbližším okolí, krajiny, která se stala našim domovem. Výstava byla realizována ve spolupráci s Ostravským muzeem, za velkého přispění RNDr. Jiřiny Kábrtové v prostorách muzea v Příboře, odkud putovala po některých městech novojičínskému okresu. Pan doktor Eliáš byl tvůrcem libreta výstavy, byl autorem tištěného průvodce a osobně přijel výstavu zahájit. Na pozadí geologických poměrů mohli si návštěvníci učinit obraz o potřebě ochrany krajiny a stavu nerostného bohatství. Výstava dlouho poutala pozornost a byla hojně navštívena zejména školami. Byl to bohužel také poslední počin pracovníků referátu životního prostředí dnes již zrušeného okresního úřadu určený široké veřejnosti.

Oblast vědecké činnosti RNDr. Mojžíra Eliáše byla značná a bude určitě zhodnocena v příslušných odborných kruzích. Kromě bezprostředního vědeckého zájmu o planetu Zemi si pěstoval svého koníčka, který, jak sám poznamenává, "poněkud přerostl běžné rozměry"- planetologii terestrických planet. V té souvislosti uskutečnil více jak stovku přednášek pro veřejnost na hvězdárnách v Praze, ale třeba i ve Valašském Meziříčí. Rozsáhlá byla i jeho publikační činnost. Jen namátkou: byl autorem a spoluautorem učebnic geologie pro gymnázia, v r. 1981 vydal

společně s prof. Šibravou knihu *Tvář naší země*, publikoval velké množství zpráv ze své výzkumné činnosti, mj. "Ekvivalenty veřovického souvrství v bašském vývoji slezské jednotky" (1996), "Geologie slezské jednotky v okolí Štramberka" (1996), "Vztahy mezi pústevenskými pískovci a pískovci malinovské skály v Beskydech" (1999) a mnoha j. Byl členem redakční rady *Věstníku Českého geologického ústavu*, editorem vysvětlivek ke geologickým mapám 1:25 000, podílel se na tvorbě geologických generálních map zejména pro oblast Ostravska, severní Moravy a Slezska a na vydání *Souboru geologických a ekologických map přírodních zdrojů 1:50 000*, list 15-44 Nový Jičín a dalších.

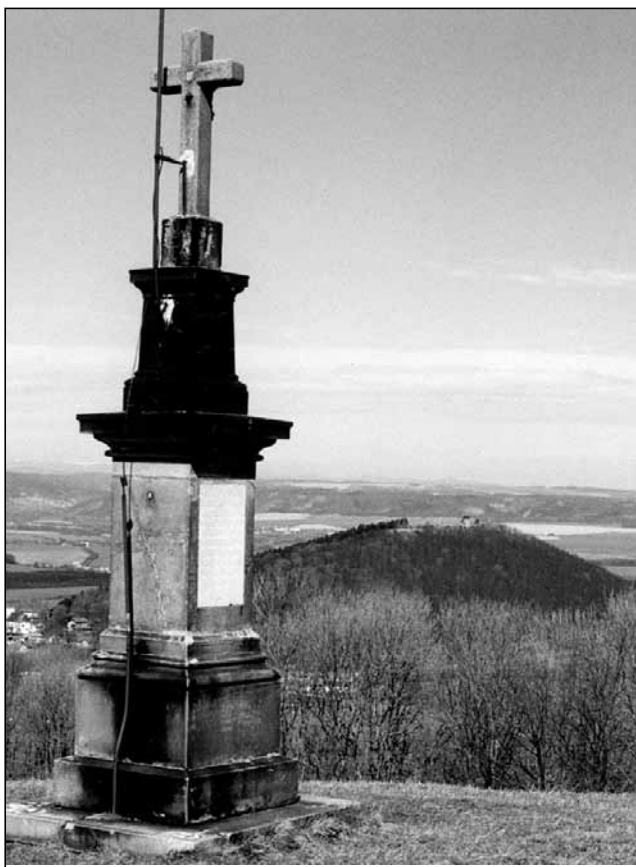
Jeho odchod pocítili i ochránci přírody. S jeho osobností zůstane navždy spojen záchranný program perlorodky říční v ČR. Za svého pobytu na chalupě ve Volarech se stal členem řešitelského týmu, který více jak 20 let organizuje ZO Českého svazu ochránců přírody ve Volarech (projekt vede pan Jaroslav Hruška). S jeho pomocí byly shromážděny poznatky,

kteří nyní umožňují v praxi realizovat záchranu vymírajících populací perlorodek i obnovu celého ekosystému tzv. oligotrofních povodí. Podílel se na přípravě vyhlášení Národní přírodní památky Blanice. Ve vztahu k perlorodce se zabýval hlavně geochemickými poměry v půdách, erozními procesy v povodí, splaveninovým režimem a přirozenou korytotvornou činností. Díky jemu se podařilo z velké části změnit přístup lesníků ke způsobu povrchového odvodňování porostů, které působilo neúnosné erozní zanášení řečišť. Po průtoku stoleté vody v srpnu 2002 povodím Blanice se otevřel velký prostor pro další poznávání přirozeného vývoje tohoto říčního prostředí, na které se Mojmír Eliáš připravoval a těšil, ale které již bohužel nemohl uskutečnit. Ochránci přírody pojmenovali na jeho počest úsek cesty ze Zbytin k ústí Tetřivčího potoka, kudy Mojmír Eliáš dělal své četné pochůzky, "Elišovou cestou".

Jsem nesmírně rád, že jsem mohl, třeba jen okrajově, s tímto vynikajícím mužem spolupracovat ku prospěchu naší přírody a krajiny.

Sobek

Naučná vlastivědná stezka Františka Palackého

Ze Svince přes Starojický hrad do Moravské brány

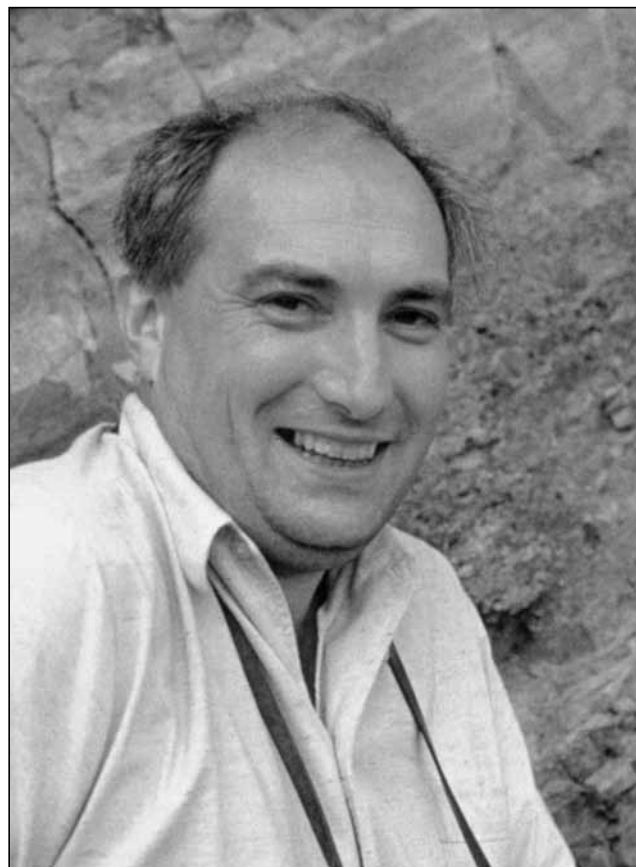
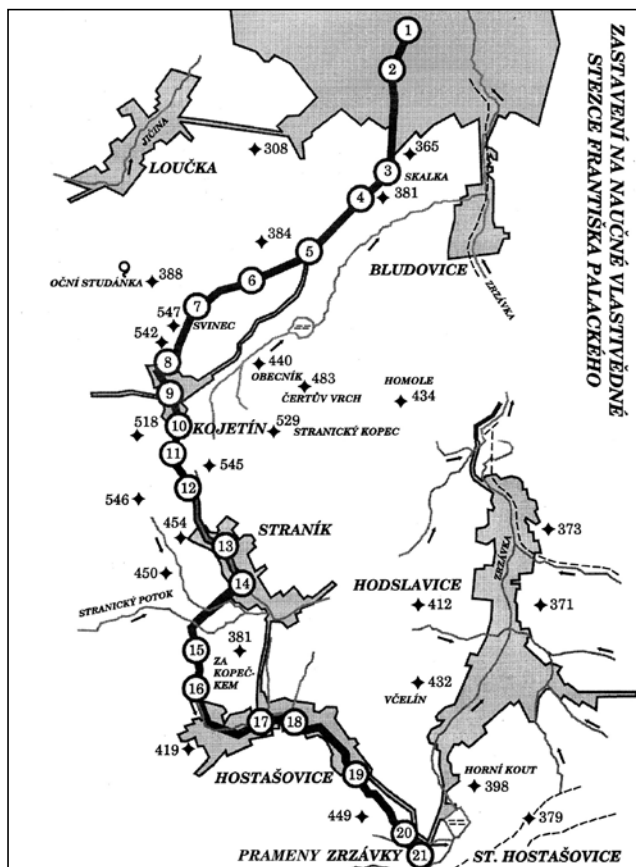
S příchodem jara si vás dovoluujeme pozvat na výlet malebnou krajinou v podhůří Beskyd po trase Naučné

vlastivědné stezky Františka Palackého. Poodří však nezůstane stranou, vždyť z vrcholu Svince je určitě jeden z nejkrásnějších pohledů na Moravskou bránu od Studénky až po Hranice na Moravě se siluetou Starojického hradu v popředí.

Stezka byla slavnostně otevřena v květnu 1996 v rámci akcí pořádaných u příležitosti 120. výročí úmrtí Františka Palackého. Jedním ze spoluautorů odborných podkladů, přesněji části věnované neživé přírodě, byl i v RNDr. Mojmír Eliáš, CSc. z Českého geologického ústavu, který se řadu let zabýval studiem neživé přírody na Novojičínsku. Není divu, byl znalcem zdejší geologie a na samotné stezce se návštěvník seznámí hned s několika výjimečnými geologickými lokalitami chráněnými jako přírodní památky. Bohužel již jen vzpomínku na dr. Eliáše přinášíme na jiném místě v tomto čísle. Budiž i tato pozvánka připomenutím jeho záslužné a dlouholeté práce.

Trasa stezky vede rodným krajem Františka Palackého a prochází přírodním parkem Podbeskydí. Výchozím bodem jsou Janáčkovy sady v Novém Jičíně a poslední zastavení se nalézá v Domorazském sedle. Délka stezky je 11,5 km a nachází se na ní 21 zastavení s 23 tabulemi, které textem i grafickou úpravou upozorňují návštěvníky na zajímavosti v okolní krajině, informují o historii a přírodních poměrech.

Stezka je poměrně nenáročná a trasu lze rozdělit na dvě etapy s přerušením v obci Kojetín. K naučné stezce byl vydán podrobný barevný průvodce.

dr. Mojmír Eliáš

Zastavení:

1. Janáčkovy sady
2. Smetanovy sady
3. Skalky
4. Přírodní park Podbeskydí
5. Pod Svincem
6. Svinec - sjezdovka
7. Přírodní rezervace Svinec
8. U lípy
9. Kojetín (rozcestí)
10. Přírodní památka Pikritové mandlovce u Kojetína
11. Sedlo pod Strážnicí
12. Lom s jezírkem a koryto Stranického potoka
13. Přírodní památka Polštářové lávy u Straníka
14. Obec Straník
15. Cesta k sedlu Vlčí hrdlo
16. Panoráma pod Hostašovicemi
17. Obec Hostašovice
18. U Hubů
19. Pozvánka do Hodslavic
20. Přírodní památka Prameny Zrzávky
21. Domorazské sedlo

Legendární Martin Schneider (? - 1673) Příspěvek k dějinám Moravských bratří - III. pokračování

V minulých příspěvcích byla představena stručná historie Jednoty bratrské staré i nové jako celku a pokračovat chceme podrobnějším rozvedením jednotlivých dějinných etap.

Všechny obsáhlejší publikace, především anglické, americké a německé o Moravanech, začínají vyprávěním o staré Jednotě a o Martinovi Schneiderovi ze Suchdolu, současníkovi J.A.Komenského, který i za doby protireformace a velkého pronásledování zbytku protestantů na Moravě, stál pevně na straně Boží pravdy. Nenechal se svést ani přebudovaným politickým zřízením po Bílé hoře a z něj vzešlým novým zákonodárstvím. Uchování bratrských tradic a tím pádem obnovení Jednoty, jak ji dnes známe, je především výsledkem jeho sadařské práce, která 50 let po jeho úmrtí přinesla bohatou úrodu - Moravské bratry. Desítky emigrantů z Moravy zdůrazňovaly, že Martin Schneider byl jejich děd, praděd, nebo prapraděd. V zápase o uznání obnovené Jednoty bratrské anglickým parlamentem a představiteli ostatních evropských království, byly události kolem Martina Schneidera uváděny jako argument, že obnovená Jednota je přímým pokračovatelem kdysi slavné předbělohorské Jednoty v Evropě všeobecně známé.

Původ

Rod Schneiderů pocházel z č.p.126 na horním konci obce Suchdolu. V té době byl používán německý ekvivalent Zauchtenthal a Suchdol už patřil k panství Kunwald-Kunín. Rozlehlý statek přebudovaný nyní v činžovní dům, leží vysoko na stráni levého břehu Kletenského potoka, někteří místní obyvatelé jej proto přezdívají Helštýn. V té době to byla třetí usedlost od konce obce. Od Martinova praděda neznámého jména jej převzal r.1594 za 192 slezských tolarů Martinův děd David.

Druhorozený syn Hansel (Martinův otec) když dospěl, koupil na protějším pravém břehu usedlost, poslední v obci č.p.87. Nad ní už byly jen pozemky velkého svobodného dvora Zeisbergerů, stojícího mimo obec. Kupní smlouva je z 4. 4.1611 a vysoká cena 398 slezských tolarů svědčí o tom, že šlo o nadprůměrně velikou a bohatou usedlost. Nedožil se patrně vysokého věku, protože jeho manželka Marina se provdala ještě podruhé za Hanse Seiberta. Hansel - Hans měl dvě děti, mladší Susanu, narozenou 1637 (provádala se za Thomase Kunze) a staršího Martina.

Majetkové poměry

Martin Schneider tedy vyrůstal v prostředí horní části vesnice, datum jeho narození místní historik W. Teltschik (1829-1903) úvahou klade k r.1612, vychází z toho, že jako prvorozený se mohl narodit rok po zakoupení usedlosti č.p.87. Tu po svém otci koupil

Usedlost odkud pocházel rod Schneiderů (č.p. 126)

Martin Schneider 27.4.1632 za 115 slezských tolarů "...za tehdejších těžkých poměrů", jak poznamenává pisař. Nevíme přesně, co se v té době v Suchdole dělo, ale hodnota této usedlosti se ztenčila za třicetileté války téměř na čtvrtinu. Kronikářské záznamy vypovídají, že "zuřivý mor zahubil r. 1624 většinu obyvatelstva Suchdolu", krajem několikrát protáhla císařská žoldnéřská vojska i protestantská, r. 1642 - 1650 si fulnecký hrad Švédové přebudovali na mohutnou vojenskou pevnost a zřídili zde kontribuční sklad, který plnili potravinami a výpalným z okolních vesnic a měst. Suchdolskému rychtáři r.1642 Švédové při vymáhání výpalného vypálili rozžhavenou podkovou oči. Kraj po třicetileté válce byl vylidněný, zbídačený, mnohé usedlosti prázdné. Martin hospodařil na své usedlosti čp. 87 jako hospodář 25 let.

Přestože měl 8 dětí, dne 2.5.1657 usedlost prodal sestře Susaně (16 let před svou smrtí) za 250 tolarů. Důvody prodeje jsou nejasné, můžeme si je zatím jen domýšlet... V tomtéž roce si postavil na své bývalé zahradě domek - výminek, který měl hodnotu 50 tolarů. V té době již byl pronásledovaným kacířem, který si nemohl být jist svým životem.

Jednota bratrská v Suchdole

Členové Jednoty v Suchdole patřili do fulneckého sboru, kde byl posledním správcem J.A.Komenský v letech 1618-21. Byl to jeden z největších a nejlépe organizovaných sborů na Moravě, ve Fulneku byli většinou církví. Suchdol byl převážně luterský, protože farnost byla obsazena luterským farářem. Jednota byla početně jen hrstkou asi 40 - 60 lidí, zato významnou, o čemž svědčí, že měli v Suchdole vlastní školu. Do kostela bratří chodili do blízkých Hladkých Životic, kde měli menší kostelík. Suchdolskými členy Jednoty byly rodiny: Zeisberger (svobodný sedlák), Schneider, Tannenberger, Liebisch, Nitschmann, Unger a Kunz. Po bělohorské katastrofě se však vše rychle změnilo. V červnu 1621 Fulnecko obsadilo císařské vojsko, před kterým musel uprchnout Komenský. V červenci bylo však vypuzeno vojsko českých emi-

Dům čp. 87, kde se narodil Martin Schneider

grantů vedených Jiřím Krnovským, ne však na dlouho. Vystřídali je opět císařští. R.1623 byl uzavřen kostel císařskými komisaři a vyšel dekret o zákazu všech protestantských náboženství. Obecnému lidu bylo podáváno víno při Večeři Páně ještě ze sklenice, ale po roce přišel úplný zákaz podávat podobojí. R.1626 - 27 obsadila sever Moravy evangelická vojska Dánů, vypuzení kazatelé se vraceli na své fary, ale později s poraženými Dány opět odcházeli. Ještě jednou obsadili Moravu 1642-1650 Švédové - v roli zastánců věci evangelíků. Po jejich odchodu opět a definitivně se ujaly náboženské otázky tvrdé rekatolizační komise a během několika desítek příštích let bylo nekatolictví hodnoceno jako politický projev hodný trestu smrti.

Kazatelská činnost

Martin Schneider spolu s Janem Tannenbergerem byl tehdy tak horlivým stoupencem bratrského vyznání, že luterskému a později i katolickému faráři v Suchdole ze svých plodin dávali dvojnásobný desátek, aby se směli držet bratrského vyznání, náležitějšího k sousednímu fulneckému panství.

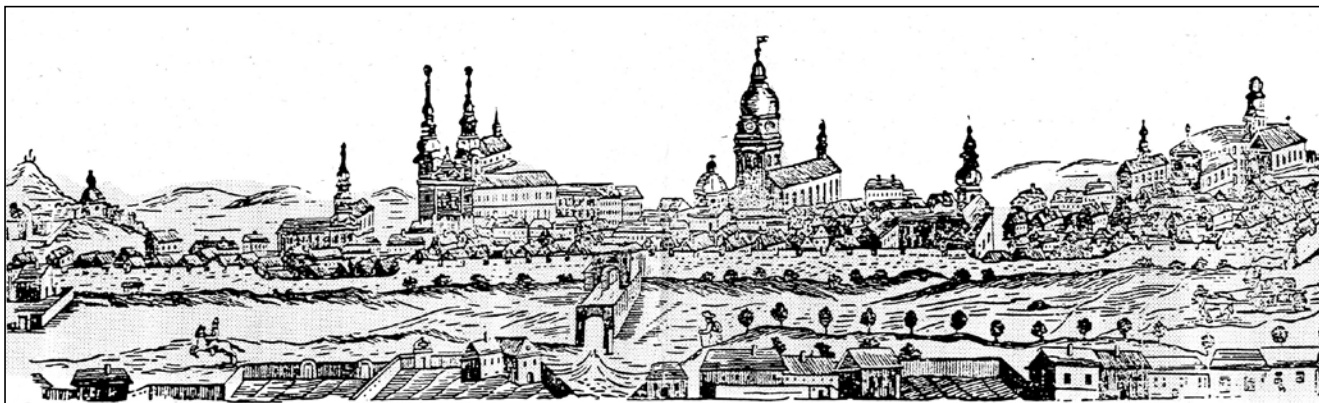
Schneiderova osobnost se vyprofilovala až v době největší nesvobody. Kazatelé Jednoty se po svém vyhnání z Moravy uchýlili do Uherské Skalice, kde vytvořili sbor asi třistačlenný. Odsud přecházeli s velkým nebezpečím života lesy a skaliska karpatských hor, aby sloužili zbytkům jednoty na Fulnecku. Tajná shromáždění pro Fulnecké se konala u Lukavce v lese zvaném Naděje, ne však dlouho. Dva kláštery

ve Fulneku se přičinily o rychlou rekatolizaci. Těžiště práce podzemní církve se však přeneslo na Suchdolsko, kde se konala tajná shromáždění s vysluhováním Večeře Páně v lese za Suchdolem. Touto službou byl ve Skalici přímo pověřen kazatel Junius, který se měl věnovat Moravě a Slezsku. Opakovaně vycházející dekrety císaře namířené proti evangelíkům, přinutily definitivně i kunínskou evangelickou vrchnost, aby panství 1653 prodala a odešla do ciziny. Kostelík v sousedních Životicích zachrátil a materiál z něj převezl do Suchdolu sedlák Groser, který z něj postavil stodolu a ta ještě mnoho let poté požívala u Suchdolanů veliké vážnosti. Protireformace tvrdě udeřila i proti Martinovi Schneiderovi, kterému inkvizice vyhrožovala upálením, ale nová katolická vrchnost jemu nakloněná mu vymohla život i svobodu. Dům Martina Schneidera stál na velice příhodném místě na konci obce nedaleko lesů. Opětovné návštěvy bratří ze Skalice, konané v noci, byly oznamovány smluvenými znameními, umožňovaly další shromažďování bratří a učinily jej velice váženým, přestože několikrát byl vězněn.

Nikde se nedozvídáme, jak často přicházeli skaličtí kněží do Suchdolu ze 170km vzdálenosti, ale patrně častěji to nemohlo být než jednou za půl roku. Domácí bohoslužby v neděli odpoledne vedl Martin Schneider. V matrice narozených je nápadné, že schází mnoho zápisů o pokřtěných dětech. Křty pravděpodobně prováděli tajně bratřští kněží, nebo dokonce sám Martin Schneider, protože v této době s vysokou dětskou úmrtností se raději nikdy dlouho se křtem dítěte nečekalo. Pro tuto dobu bylo běžné i tzv. překřívání, kdy rodiče nechali pokřtít dítě dvakrát. Jednou pro svou bezpečnost veřejně, aby se vyhnuli nepříjemnostem a podruhé tajně tak, jak si to přáli, tj. svým kazatelem. Je pravděpodobné, že obdobně tomu bylo v menší míře i u sňatků a pohřbů.

Komenského Katechismus

V roce 1650 Komenský už jako biskup Jednoty cestoval do Skalice, kde vysvětlil kostel a ordinoval seniorem Fulnečana Jana Chodníčka. Poté podnikl cestu do sboru v Púchově. Někteří historikové připouštějí, že Komenský možná tajně navštívil i Fulnecko. Pro něj, zdatného chodce, to byly jen dva dny cesty.

Pohled na Skalicu

Možné to je, protože v našem kraji existuje několik míst v lesích, o kterých se traduje, že tam Komenský kázal. Solidní důkazy schází, jedno je však logické, že při této návštěvě dostal čerstvé informace o situaci v jeho bývalém sboru fulneckém a o obětavé práci Martina Schneidera v Suchdole.

Proto o několik let později (r.1661) Komenský sepsal a vydal spisek *Die Uralte Christliche Catholische Religion in kurtze Frag und Antwort verfasst. Vor alle Christenmenschen, Alt und Jung, seliglich zugebrauchen.* Krátce řečeno Katechismus, kde byla stručně vysvětlena bratrská věrouka. Spisek byl vytištěn v Amsterdamu a sám tiskař Theofil Kopydlanský převlečen za městského kupce, osobně přivezl celý náklad do Suchdolu. Ubytoval se v hostinci u rychtáře Teltschika a odsud navštěvoval bratry v okolí a distribuoval přivezenou literaturu. Šlo o osobní dar Komenského bratřím na Fulnecku, takže se počítal jeden kus jen za 6 slezských trojníků k uhrazení dopravy.

Celá akce měla být co nejvíce utajena, aby nezpůsobila nepříjemnosti. Formát byl co nejmenší možný - tzv. dvanáctka 12,5x7,5cm, o 96 stranách na tenkém papíře, věnování bylo zašifrováno do názvů začátečních písmen vesnic, v nichž bratří žili „Všem zbožným, sem a tam rozptýleným KRISTOVÝM ovečkám, zvláště oněm z F., z J., z J., z K., z K., ze S., ze S a ze Z přeji milosti a pokoje Božího skrze Ducha a skropení Kristovou krví.“ Dedikace odkazuje na obce Fulnek, Jestřábí, Jerlochovice, Kujavy, Kletné, Hl. Životice, Stachovice a Suchdol. Sám autor se podepsal jen JAK. Spolu s katechismy byly přivezeny i zpěvníky, takže bratří byli základní literaturou na nějaký čas dostatečně zásobeni.

Rychtář Teltschik, který byl s některými bratřimi pokrevně spřízněn, byl volán před vrchnost k odpovědnosti, ale jako muž u vrchnosti dobře zapsaný dovedl se vytočit planými výmluvami. Celá akce měla dalekosáhlý význam. R. 1671 zanikl sbor ve Skalici, protože protireformační tlak po r. 1670 zesílil i v Uhrách. Martin Schneider převzal po skalických bratřích roli kazatele, ale i učitele. Pramenilo to z přirozené potřeby. Martinovi odrůstaly děti: David 16 let, Ezechiel 11, Daniel 9, Paul 7 a v pozdějších letech přibývali další dva Samuel a Timotheus. Toto byl základ jeho školy, kterou si doma zřídil a vyučoval i děti ostatních bratří v Suchdole. Je zaznamenáno v životopisech pozdějších exulantů (např. M. Stach z Mankovic), že rodiče tajných evangelíků úmyslně zatajovali své děti před učiteli, když obcházeli vesnici, aby provedli zápis do školy, aby nebyly ve škole vychovávány katolicky. Vzrůstala tak negramotnost a všeobecná nevědomost. Někteří však své děti učili číst a psát raději doma, aby nemuseli jít se třídou k prvnímu svatému přijímání.

Martin Schneider, který byl v té době už jen výminkářem, se stal učitelem a Komenského katechismus učebnicí, kterou jeho žáci uměli nazpaměť. W. Teltschik jej ve své kronice zařazuje mezi první učitele v obci.

V tradicích bratrského vzdělávání šel ještě dál. Uvádí se, že svých 5 synů nechal vystudovat v evangelické cizině, čímž se myslí patrně především Slezsko. Lze to těžko pochopit, jak on, heretik, získal souhlas majitelů panství, kteří to neradi viděli, protože tak přicházeli o pracovní síly. Období vzdělávání jeho synů patří do konce 60. let. Šesté dítě Paul (1655-92) se dokonce už po jeho smrti vydal na studie do Brém na reformovaném gymnáziu (1677-82) a stal se reformovaným farářem ve Schwallenbergu v Dolním Sasku. To jsou informace plné otazníků, nad kterými nevěřičně kroučíme hlavou. Do závěru života Martina Schneidera patrně patří zpráva "... velmi zestaral, jsa trestán krutým vězením, při čemž často půl a čtvrt roku musel ležet v řetězích, že když v posledních letech života nemohl chodit, na voze ho vezli do vězení. Vyhrožovali mu mučednickou smrtí, on však zůstal věrný až do konce."

Dědictví Komenského a Jednoty bratrské uchoval Martin Schneider pro další generace, měl své následovníky, kteří pokračovali v jeho díle a když nadešla příhodná doba vybudovali křesťanské společenství v nové podobě, která v podobě obnovené Jednoty bratrské odvedla ještě větší dílo, než Jednota stará. Tak se naplnilo prorocké slovo Komenského: "Pro jaký cíl vše činí ten moudrý a dobrý Bůh, jmenovitě, že boží svůj vlastní dům malý, aby místo připravil většímu, boží shnilý a padající, vzdělal jiný pevný, krásný, skvělý a slavný etc., tj. místo malé sobě milé Jednoty, aby vyzdvihl velikou, sobě milejší nejen v celé vlasti, ale po všech národech země..."

Daniel Říčan, Suchdol nad Odrou

Prameny:

- 1) *Das grosse Martyr-Buch und Kirchen historien, Archiv UF v Herrnhutu*
- 2) *3 životopisné práce Davida Schneidera*
- 3) *Většina rodopisných údajů je převzata z Teltschikovy kroniky III. díl, Okr.archiv v N.J.*
- 4) *Moravské Kravařsko, 1898*
- 5) *Tichánek-Šerý: Šlechtická sídla na Novojičínku, Opava 2003*
- 6) *G.A.Říčan: Dědictví Komenského na Kravařsku*
- 7) *G.A.Říčan: Francouzské Martyrologium a Moravští bratři, Křesťanská revue 6/72, s.123*
- 8) *Gebauer-Štěpán: Válečná kronika Opavska.*
- 9) *Zemský archiv Opava, fond Vs Kunín - Pozemková kniha s.313*

Lučická Stráž

Polní cestou z Bělotína

Po výstupu na některý z nejvyšších horských vrcholů jsme obvykle odměněni dalekými výhledy dolů do krajiny. Poněkud jinak je tomu v případě Lučické Stráže. Není divu, je to nejvyšší bod Moravské brány, kterou obklopují z východu vzdálené hřbety Beskyd a Podbeskydí a ze západu z nížiny výrazně vystupují vyšší táhlé svahy Nízkého Jeseníku.

Lučická Stráž (339,2m n.m., k.ú. Lučice na Moravě) je dosti nevýrazný plochý a odlesněný hřbet, který se táhne mezi Bělotínem a Lučicemi. Geologicky ji tvoří badenské sedimenty (mladší třetihory), které jsou překryty sprašovými hlínami. "Výstup" na Lučickou Stráž není pochopitelně náročný, je pohodlnou procházkou. Jediná přístupová cesta vede z Bělotína, asi v půli obce před zemědělským družstvem odbočuje vpravo z hlavní cesty polní cesta. Projdeme mezi několika domky, cesta stoupá mírně vzhůru a po pár krocích se nám otevře široký výhled na všechny strany na rozlehlá pole s remízky. Přímo před námi vystu-

Zemědělská krajina v okolí Lučické Stráže

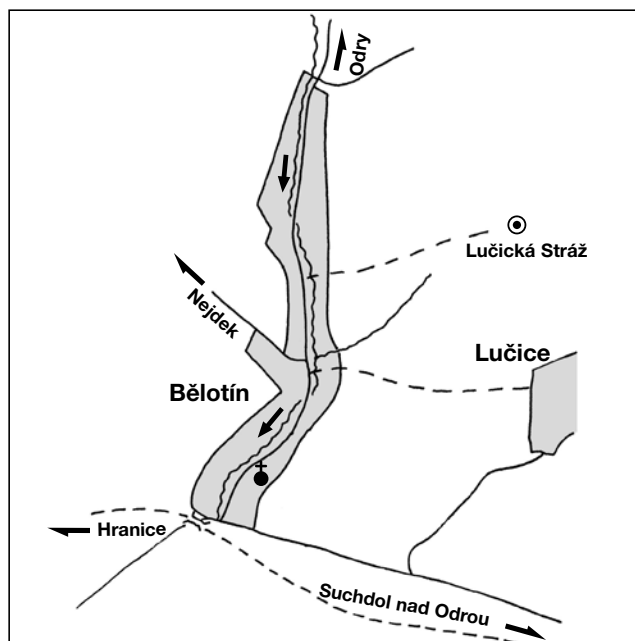
Nejvyšší bod "vyznačuje" několik keřů, v pozadí stožár Eurotelu

pujev dále věž Eurotelu a cesta nás k ní po pár stovkách metrů zavede. Odtud je již jen skok k triangulačnímu bodu východně od ní. Je v poli a kolem něho roste několik bezů. Místo, širý lán, není zrovna turisticky atraktivní, nejvyšší bod je však jen jeden...a navíc bude-li vám přát počasí, pak kruhový výhled kilometry daleko stojí za to.

Pár slov k samotnému názvu. Označení "stráž" souviselo se střežením, místo se obvykle nacházelo na vyvýšeninách odkud byl výhled, často při zemských hranicích, u cest apod.

V širším okolí Lučické Stráže se nachází několik dalších míst s obdobným názvem - les Stráž mezi Vysokou a Heřmanicemi u Polomi, Stráže je název vyvýšeniny mezi Bělotínem a Hranicemi na Moravě, je tu Strážisko mezi Skaličkou a Zámrsky, Strážné severozápadně od Kelče, Na Strážnici je kopec severně od Milotic nad Bečvou a našli bychom další. Lučická pochopitelně souvisí s Lučicemi a jejich název je odvozen od staročeského výrazu lučisko či lučišče - místo, kde je nebo byla louka.

Radim Jarošek

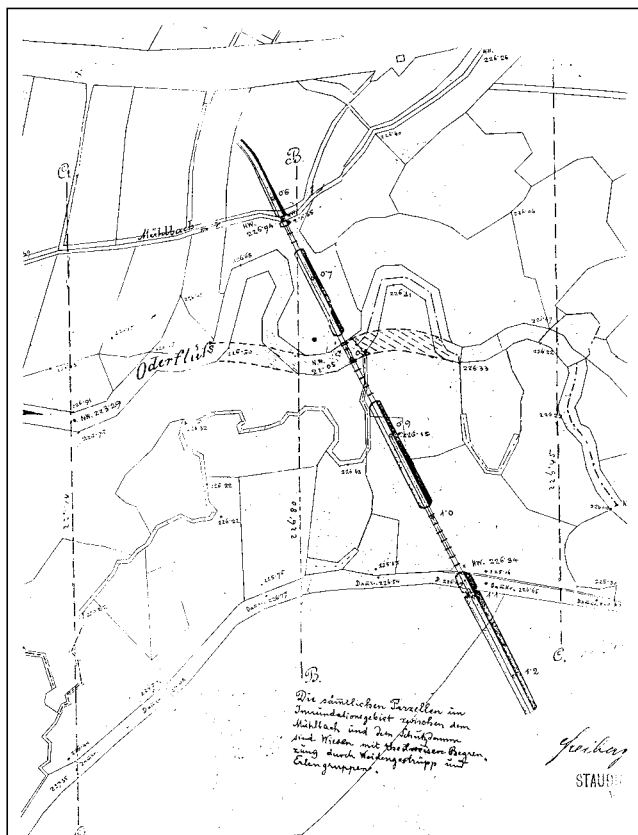

Vývoj železniční stanice Sedlnice a trati Studénka - Sedlnice

V minulém čísle byl uveřejněn článek o historii železniční trati Studénka - Štramberk - Veřovice. Na něj tématicky navazuje tento článek, který podrobněji mapuje traťový úsek Studénka - Sedlnice - tedy část trati, která spadá do hlavní zájmové oblasti tohoto časopisu. Stanici Studénka bude věnováno samostatné pojednání v některém z dalších čísel.

Zajímavostí traťového úseku Studénka - Sedlnice je to, že železnice dnes vede zcela jinou trasou, než tomu bylo původně. Proto je nutné rozlišit původní trať Studénsko-štramberské dráhy z roku 1881 a novou trať z 50. let 20. století, vedenou přeložkou mimo mošnovské letiště.

A. Původní trať Studénsko-štramberské dráhy (dále též SŠD) Trať Studénsko-štramberské dráhy začínala ve stanici Studénka SŠD (místní nádraží) v nadmořské výšce 230m. Hned za stanicí museli stavitelé vyřešit stavebně nejnáročnější úsek celé trati - přechod řeky Odry a jejího záplavového území. Vyřešili to soustavou několika mostů, propojených náspem. První v pořadí byl most přes mlýnskou strouhu o rozpětí 5m, bezprostředně následovaný inundačním mostem o třech polích

Projekt přechodu trati záplavovým územím Odry s vyznačenou úpravou toku řeky a s původním řešením inundačních mostů. Nahoře vchází trať do stanice Studénka, dolů vede směrem do Štramberka.

Budova stanice Studénka - místní nádraží v 50. a 60. letech (sbírka M. Leštinského)

po 10m. S odstupem asi 100m následovala další soustava mostů, sestávající z inundačního mostu o rozpětí 10m, mostu přes Odru o rozpětí 20m a dalších pěti polí inundačního mostu po 10m. Po asi 120m následoval další inundační most o rozpětí 8x10m. Celková délka mostů v tomto úseku tedy dosáhla téměř 200m. Inundační mosty sloužily pouze k volnému průtoku povodňových vod, za normálního stavu po nimi žádná voda neprotékala. Mimo stavbu mostů bylo nutné také upravit tok řeky Odry před a za křížením s tratí, aby její meandry neohrožoval stabilitu traťového tělesa.

Mosty byly původně včetně pilířů dřevěné, pouze most přes Odru byl od počátku ocelový, příhradový s dolní mostovkou na kamenných opěrácích. Brzy se ale ukázalo, že dřevěné mosty nemají dostatečnou únosnost. Proto bylo dodatečně každé mostní pole v polovině rozpětí podepřeno dalším vloženým pilířem. To však bylo pouze dočasné řešení a v letech 1895 až 1900 byly všechny dřevěné mosty postupně nahrazeny mosty ocelovými z plnostěnných nosníků. Tyto mosty byly podepřeny pilíři vyžděnými z kamenných kvádrů a jednotlivá mostní pole měla větší rozpětí - 13 až 16m. První inundační most o třech polích byl prodloužen směrem ke Studénce, takže nahradil i krátký můstek přes mlýnskou strouhu. Inundační most navazující na most přes Odru měl pouze tři mostní pole místo pěti a třetí, nejdelší inundační most pak šest polí místo osmi. Celková délka mostů se tím ještě o něco zvýšila.

Za mosty trať pokračovala po hrázi mezi dvěma rybníky a poté musela překonat strmý svah, který

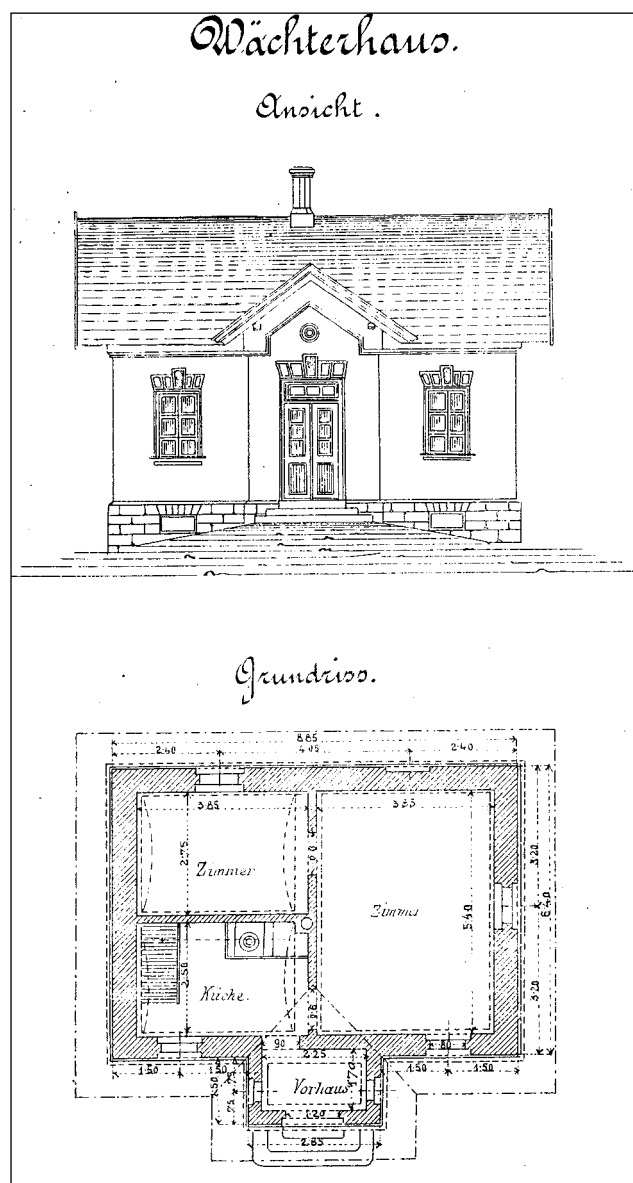
Nákladní vlak s lokomotivou 514.0 na inundačních mostech u Studénky, r. 1959 (sbírka M. Leštinského)

v těchto místech ohraničuje údolní nivu řeky Odry. Projektanti využili přirozený zářez, který zde spadá do údolí Odry, aby omezili objem potřebných zemních prací a tím i náklady na stavbu. Daní za to ovšem bylo, že trať zde na poměrně krátkém úseku značně stoupala, navíc v několika protisměrných obloucích, které ještě zvyšovaly jízdní odpor souprav. Převážná část výškového rozdílu mezi stanicemi Studénka a Sedlnice byla získána právě na tomto úseku dlouhém okolo 1 km. Následkem toho se často musel používat postrk pro rozjezd vlaků ze Studénky. Znamená to, že kromě vlakové lokomotivy na začátku vlaku byla použita další lokomotiva (tzv. postrková), která tlačila vlak až za kritické místo, a poté se vrátila do výchozí stanice, zatímco vlak tažený vlakovou lokomotivou pokračoval dále. U některých těžších vlaků se používal postrk v celé trase až do Štramberka.

Na konci stoupání trať křížila silnici z Albrechticěk do Nové Horky. Na tomto místě, v kilometru 2,5, byl v roce 1891 postaven strážní domek. Šlo o typizovanou stavbu, stejných domků bylo v tomto roce postaveno na trati do Štramberka celkem pět - vždy u silničního přejezdu. V květnu 1947 byla poblíž zřízena zastávka Albrechtický. Nebyla však umístěna přímo u přejezdu, ale byla posunuta o několik set metrů směrem k Sedlnicím. Z hlediska cestujících to nebylo optimální řešení, protože již tak dlouhá cesta z obce k zastávce se tím ještě prodloužila. Vynutily si to však provozní důvody. Při zastavení u přejezdu by totiž ve směru od Studénky soupravy stály ve stoupání a vlaky by měly problémy s rozjezdem.

Následující úsek trati byl trakčně nenáročný, jen s mírným stoupáním a zcela bez oblouků (trať vedla v přímce přibližně 5 km až do zastávky Skotnice). V km 4,8, u křížení se silnicí Sedlnice - Mošnov, byla zřízena zastávka Sedlnice (252 m n.m.). Ležela na katastru Sedlnic, ale mimo jakékoliv osídlení, zhruba stejně daleko od Sedlnic i Mošnova. Původně zde zřejmě bylo pouze nástupiště bez dalšího vybavení. V roce 1891 byl postaven strážní domek (stejný jako

v Albrechticích). O rok později byla vybudována manipulační kolej se dvěma výhybkami a mostní váha pro povozy. Z pouhé zastávky se tím stala zastávka s nákladištěm. V roce 1896 byla postavena čekárna z hrázděného zdiva. Postupem doby se ukazovalo, že bude nutné zvýšit propustnost traťového úseku Studénka - Příbor. Bylo proto rozhodnuto o přeměně zastávky Sedlnice na železniční stanici s možností křížování vlaků. V letech 1910-1911 zde bylo vybudováno nádraží se dvěma dopravními kolejemi, dvěma průběžnými manipulačními a jednou kusou kolejí. Byla postavena výpravní budova, skladiště s rampou a záchod. Mostní váha se přesunula jinam, protože její původní místo zabraly nově postavené objekty. Výpravní budova byla jednopatrová z režného zdiva, částečně podsklepená. Střecha byla valbová, krytá keramickými taškami. V roce 1912 byla k budově ze strany od Studénky přistavěna pří-

Typizovaný strážní domek z r. 1891, který stál u přejezdu u Albrechticěk a v Sedlnicích. Další stály ve Skotnici, v Drnholci a v Kopřivnici.

Strážní domek u přejezdu silnice Nová Horka - Albrechtičky
(sbírka M. Leštinského)

zemní hrázděná čekárna s výplňovým zdívkem z režných cihel, rovněž s valbovou střechou krytou taškami (výstavba této čekárny byla zahrnuta již v projektu nádražní budovy). Skladiště o půdorysu 8x4m bylo dřevěné, uprostřed obou delších stran byly dvojkřídlové posuvné dveře, které vedly na přilehlé rampy (jedna směrem ke kolejím, druhá k cestě pro nakládku povozů). Budovy postavilo stavitelství Czeike & Wondra z Nového Jičína. Styl nádražní budovy se značně lišil od ostatních budov Studénsko-štramberské dráhy, které byly postaveny v jednotném stylu. Svým vzhledem (zejména použitím neomítnutého režného zdiva) se budova spíše blížila některým nádražím Severní dráhy Ferdinandovy (např. Jistebník, Fulnek, stavby na trati Suchdol n. O. - Budišov). Později, až do ukončení provozu na staré trati v roce 1959, již stanice neprodělala podstatnější změny. Okolo roku 1920 byl zpracován projekt na prodloužení staničních kolejí o asi 300m směrem k Příboru, to se však neuskutečnilo.

Po roce 1959 se staré nádraží stalo součástí areálu letiště Mošnov. Trať směrem na Studénku byla snesena, protože křížila rozjezdovou dráhu letiště. Nádraží i s částí trati směrem k Příboru bylo dále využíváno jako vlečka. Kolejiště bylo přizpůsobeno novým potřebám, bylo vybudováno zařízení pro stáčení pohonných hmot z cisternových vozů. V 80. letech byla budována nová remíza pro motorové lokomotivy, nebyla však nikdy zcela dokončena. Po roce 1989 areál využívaly soukromé firmy. V současnosti však již vlečka není využívána.

Do současné doby se dochovaly některé objekty původní trati a stanice Sedlnice. Dosud je kompletně zachován úsek trati za stanicí Studénka s inundačními mosty a mostem přes Odru. Tento

úsek je příležitostně využíván jako výtazná kolej místního nádraží. Přístup k mostům je po modré a žluté turistické značce od železničního přejezdu ve Studénce podél místního nádraží (bývalé nádraží Studénsko-štramberské dráhy). Turistická značka podchází první inundační most. Pokud však chceme sledovat trasu dráhy, musíme zde značku opustit a vystoupit na most. Násep se železničními mosty jsou zde hojně využívány pěšími a cyklisty jako zkratka do Albrechtiček. Koleje končí za posledním mostem. Zde z náspu odbočuje cesta vlevo do Albrechtiček a pěšina vpravo po hrázi rybníka Kotvice. Kotvice je vyhlášena přírodní rezervací s chráněnými hnízdišti vodního ptactva, po hrázi vede značená naučná stezka.

Trať ale pokračovala přímo po hrázi mezi rybníky Kačák (vlevo) a Kotvice (vpravo). Koleje v tomto úseku byly sneseny koncem 90. let, šterkové lože je však dobře patrné. Následuje velmi pěkný lesní úsek, kterým trať v obloucích stoupala z údolí řeky Odry. Po trase bývalé trati zde vede lesní cesta. V tomto úseku se zachovalo několik kamenných propustků, u jednoho z nich leží povalený původní kilometrovník č.2. V místě, kde se lesní cesta napojuje na silnici Nová Horka - Albrechtičky, pokračovala trať levým obloukem napříč přes silnici.

Vpravo od trati zde stával strážní domek, který se však nezachoval. Na jeho místě je dnes trojúhelník bujné vegetace, ohraničený silnicí, účelovou komunikací a okrajem pole. Rovněž zastávka Albrechtičky zmizela beze stopy. Dále je těleso trati využito pro asfaltovou účelovou komunikaci, která končí za zamčenou branou letiště. V první polovině 90. let byla brána otevřená, takže bylo možné sledovat těleso ještě několik desítek metrů. Pak však cesta odbočuje a těleso trati, které pokračovalo rovně, zcela mizí. Další stopy trati je nutno hledat z druhé strany, od Sedlnic. Ke starému sedlnickému nádraží je přístup odbočkou ze silnice Studénka - Příbor (poblíž odbočky na Sedlnice). Od současné železniční stanice

Strážní domek SŠD v Sedlnicích (foto: P. Hruďička)

Stará budova nádraží v Sedlnicích (foto: P. Hrudíčka)

Sedlnice je to asi 1 km vlevo po silnici směrem na Studénku. Odbočka do areálu letiště byla zpřístupněna až počátkem 90. let, poté co armáda opustila mošnovské letiště. Po asi půl kilometru se po pravé straně objeví areál bývalého nádraží. Objekty však již delší dobu nejsou využívány, takže postupně chátrají až do stavu totálního rozkladu. Do současnosti se tak zachovala samotná staniční budova s čekárnou, zatímco před několika lety zde ještě bylo možné spatřit jak skladiště a mostní váhu, tak bývalý strážní domek i s hospodářským objektem, který k němu patřil.

Vycházka či cyklistická vyjížďka po stopách trati může být pěkným výletem nejen pro zájemce o historii techniky, ale i pro milovníky přírody. Zejména oblast rybníků u Odry je krásná v každém ročním období.

B. Přeložka trati Studénka - Sedlnice

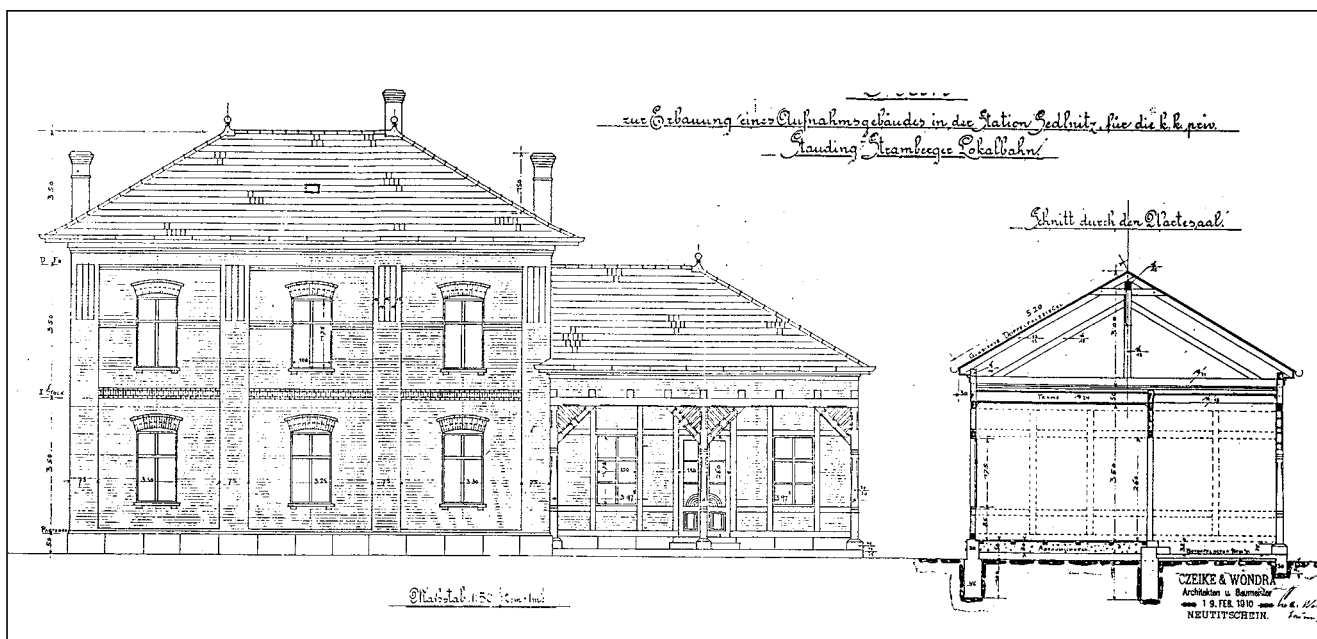
Počátkem 50. let bylo rozhodnuto o výstavbě velkého, převážně vojenského, letiště v Mošnově.

Doplňkovou funkcí letiště měl být i civilní letecký provoz pro Ostravu, protože starší ostravské letiště v Hrabůvce již nemělo perspektivu dalšího rozvoje. Stavba letiště byla zahájena v roce 1955 a trvala přibližně pět let. V oblasti sedlnického nádraží protínala trať plochu určenou pro nové letiště, proto byla roku 1956 zahájena výstavba přeložky trati Studénka - Sedlnice.

Přeložka je do Studénky zaústěna z opačné strany než původní trať, je asi o dva kilometry delší a pro získání výšky částečně využívá údolí říčky Sedlnice. Byla projektována a stavěna podle tehdy platných norem, tedy daleko velkoryseji, než stará trať. Je vybudována pro rychlost 80 km/h, rozhodující spád nepřesahuje 10 promile a všechna křížení s pozemními komunikacemi jsou mimoúrovňová. Stavba si vyžádala poměrně velký objem zemních prací. Provoz na nové trati byl zahájen 1. června 1959.

Na jižním zhlaví stanice Studénka se přeložka odděluje od hlavní trati táhlým obloukem o úhlu více než 90° a kolmo přetíná záplavové území řeky Odry. Trať je zde vedena na náspu dlouhém asi 1,5 km, který je přerušen třemi ocelovými mosty příhradové konstrukce s dolní mostovkou. Dva inundační mosty mají dvě mostní pole, prostřední most přes Odru pouze jedno. Po přechodu záplavového území začíná trať stoupat zářezem, který je překlenut nadjezdem silnice Nová Horka - Bartošovice. Poté trať dosahuje úrovně terénu v mírném svahu na levém břehu říčky Sedlnice.

Zde, v úseku s minimálním stoupáním, byla zřízena dopravní Bartošovice. Bylo zde vybudováno čtyřkolejné kolejiště a krátká vlečka do objektu skladu pohonných hmot. U hlavní koleje byla i zvýšená nástupní hrana pro nástup cestujících. Jinak zde, kromě malé budky pro služební potřebu, nebylo žádné další vybavení. V prvních letech

Nádražní budova v Sedlnicích, postavená v letech 1910 - 1911 s čekárnou z r. 1912. Pohled od kolejí.

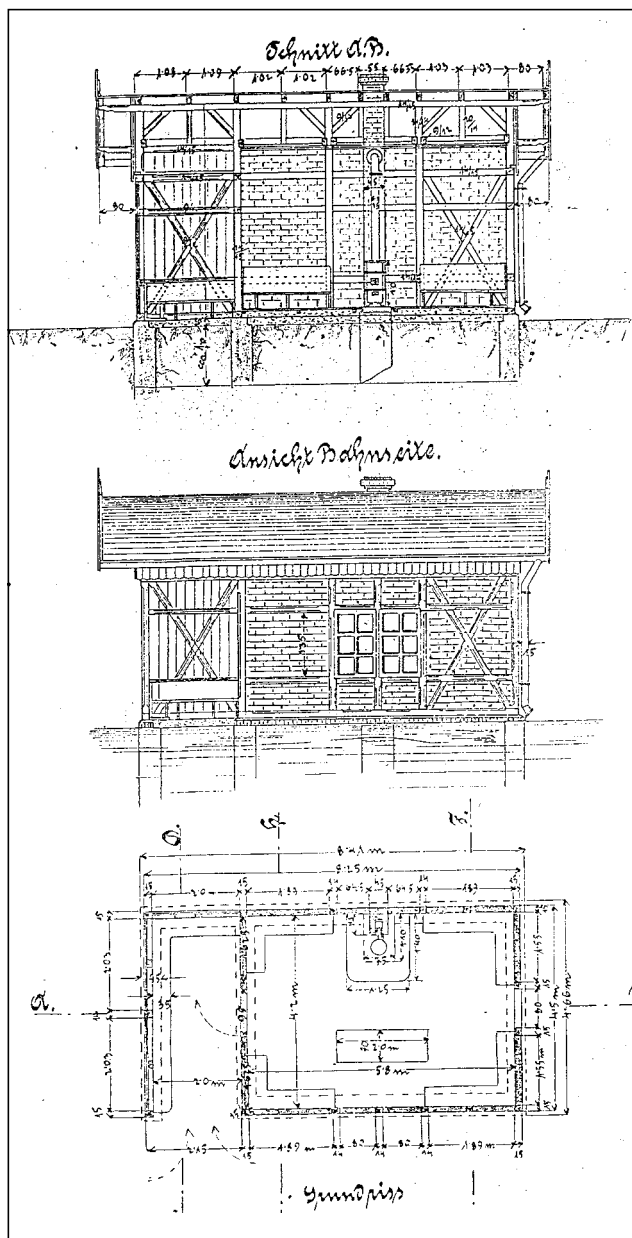

provozu byla zastávka Bartošovice uváděna i v oficiálním jízdním řádu, autorovi však není známo, zda byla někdy skutečně používána. Proti tomu svědčí jak to, že k zastávce (značně odlehle od jakéhokoliv osídlení) nebyla zbudována zpevněná přístupová cesta a také to, že po krátké době zmizela z jízdního řádu. Důvod výstavby dopravní byla spíše strategická - v případě mimořádné situace bylo možno dopravu využít ke zvýšení propustnosti trati. V pozdějších letech byla uváděna jen ve služebních tiskovinách. V 70. a 80. letech byla využívána k odstavování nákladních vozů čekajících na opravu v železničních opravných Ostrava. V 90. letech byla v celé síti ČD rušena nevyužívaná technická zařízení, zejména výhybky, které vyžadují pravidelnou údržbu. V rámci této akce byl v několika krocích postupně snižován počet výhybek, posléze bylo zrušeno celé zhlaví směrem ke Studénce. V současnosti je již zrušena i vlečka a z celého kolejiště zůstala jediná kusá kolej.

Za dopravnou Bartošovice trať pokračuje náběhem na most, který ji převede na pravý břeh říčky Sedlnice. Most, který zde byl původně instalován, byl unikátní použitím barevných kovů na nosné části konstrukce. Toto řešení bylo použito v Československu poprvé. Nosný systém mostu z nýtovaných plnostěnných nosníků tvaru I byl vyroben ze slitiny hliníku, mědi a manganu a byl vyztužen táhly. Most byl dlouhý 19m, jeho hmotnost byla 18t a nebyl opatřen žádným ochranným nátěrem. Šlo o experimentální konstrukci navrženou v mostárně VŽ ve Frýdku-Místku, která zde měla být ověřena v provozu. Původně se počítalo s dobou užívání pět let, most zde však vydržel až do roku 1972. Tehdy byl nahrazen běžným mostem ocelovým. Za mostem se trať noří do poměrně hlubokého zářezu a stoupá až do stanice

Zarůstající vlečka k bývalým vojenským objektům
(foto: P. Hruďička)

Hrázděná čekárna z r. 1896. Dvě shodné čekárny byly postaveny v Sedlnicích a ve Skotici.

Sedlnice. Před koncem zářezu vede přes trať nadjezd komunikace spojující Sedlnice se silnicí Studénka - Příbor. Tento nadjezd nahrazuje část původní silnice Sedlnice - Mošnov, kterou přetřelo nové těleso trati.

Nové sedlnické nádraží bylo vybudováno v km 7,5. Kolejiště mělo šest staničních kolejí o délce od 550 do 670m a jednu kratší manipulační kolej s rampou a malým zděným skladištěm. Dvě koleje byly vybaveny zvýšenou nástupní hranou pro nástup a výstup cestujících. Přízemní staniční budova s plochou střechou má rozsáhlý vestibul, který při zdejší frekvenci cestujících není zdaleka plně využit. Na obou zhlavích byly zbudovány stavědlové domky pro obsluhu výhybek. Zabezpečovací zařízení bylo elektromechanické se světelnými návěstidly sovětského typu. Těsně

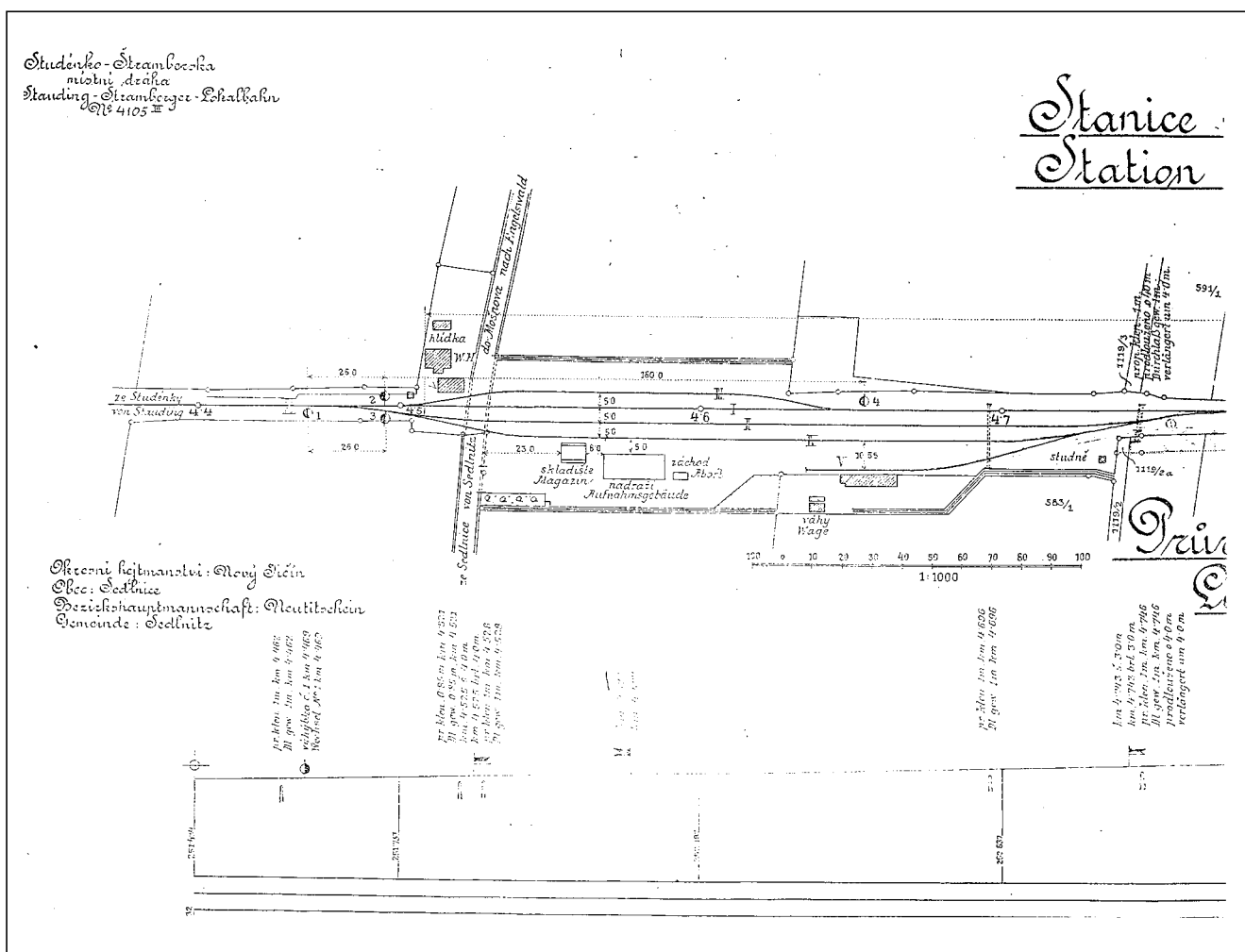
za novým nádražím se přeložka napojovala na původní trať.

V 70. letech byl ve stanici instalován parní kotel pro rozehrívání cisteren s mazutem. Pro tento účel byl využit kotel ze zrušené parní lokomotivy řady 433.0. Původně byl kotel nekrytý, takže byl vidět z vlaku, později nad ním byl zbudován přístřešek a zůstal skryt očím cestujících. Zabezpečovací zařízení bylo později nahrazeno modernějším reléovým. V roce 2002 kolejíště stanice prodělalo určité změny. V souvislosti s komplexní přestavbou stanice Studénka zde byl značně omezen provoz. Proto byla část vlaků ve směru na Štramberk rozřazována v Sedlnicích. Aby stanice byla schopna zvládnout zvýšenou zátěž, byla provedena sanace staničních kolejí a přestavba obou zhlaví. Přitom byly zrušeny křižovatkové výhybky (tzv. "angličany" - byla jedna v každém zhlaví) a zrušena byla i jedna staniční kolej. Světelná návěstidla byla nahrazena typem AŽD.

Do stanice byly připojeny dvě vlečky. První z nich byla vlečka na letiště, jež byla připojena na příborském zhlaví spojovací kolejí, na kterou byla úvratí připojena původní trať do starého nádraží Sedlnice. Na spojovací kolej navazovala

ještě výtažná kolej, dlouhá téměř 1 km, souběžná s tratí na Příbor. Část délky výtažné koleje byla později využívána k odstavování správkových vozů. V 90. letech byla výtažná kolej zkrácena asi na polovinu původní délky. Druhá vlečka, zvaná vlečka Skotnice, vedla do vojenského objektu na kopci nad Sednicemi. Byla zaústěna na studéneckém zhlaví, odkud se stočila protisměrným obloukem do svahu nad nádražím a v táhlém stoupání pokračovala asi 3 km do svého cíle, který má převýšení bezmála 40 m vůči stanici Sedlnice. Tato vlečka přestala být využívána již počátkem 80. let. Od té doby je neudržovaná, takže dnes je v některých místech problém v hustém lesním porostu koleje vůbec najít. Při přestavbě zhlaví stanice v roce 2002 bylo zrušeno kolejové připojení této vlečky do stanice. Frekvence cestujících ve stanici Sedlnice je dlouhodobě nízká. Vzdálenost nádraží od obce je značná a pro obyvatele je pohodlnější použít autobus nebo individuální dopravu. Rovněž vlečkový provoz v posledních letech prakticky ustal. Stanice má tedy význam především dopravní - zvyšuje propustnost trati.

Petr Hruďička

Situace nádraží Sedlnice v r. 1920. Stavba vlevo od přejezdu, označená "hlídka/W.H." je strážní domek, před ním se u kolejí nachází stará čekárna z r. 1896.

Petrova skála u Spálova

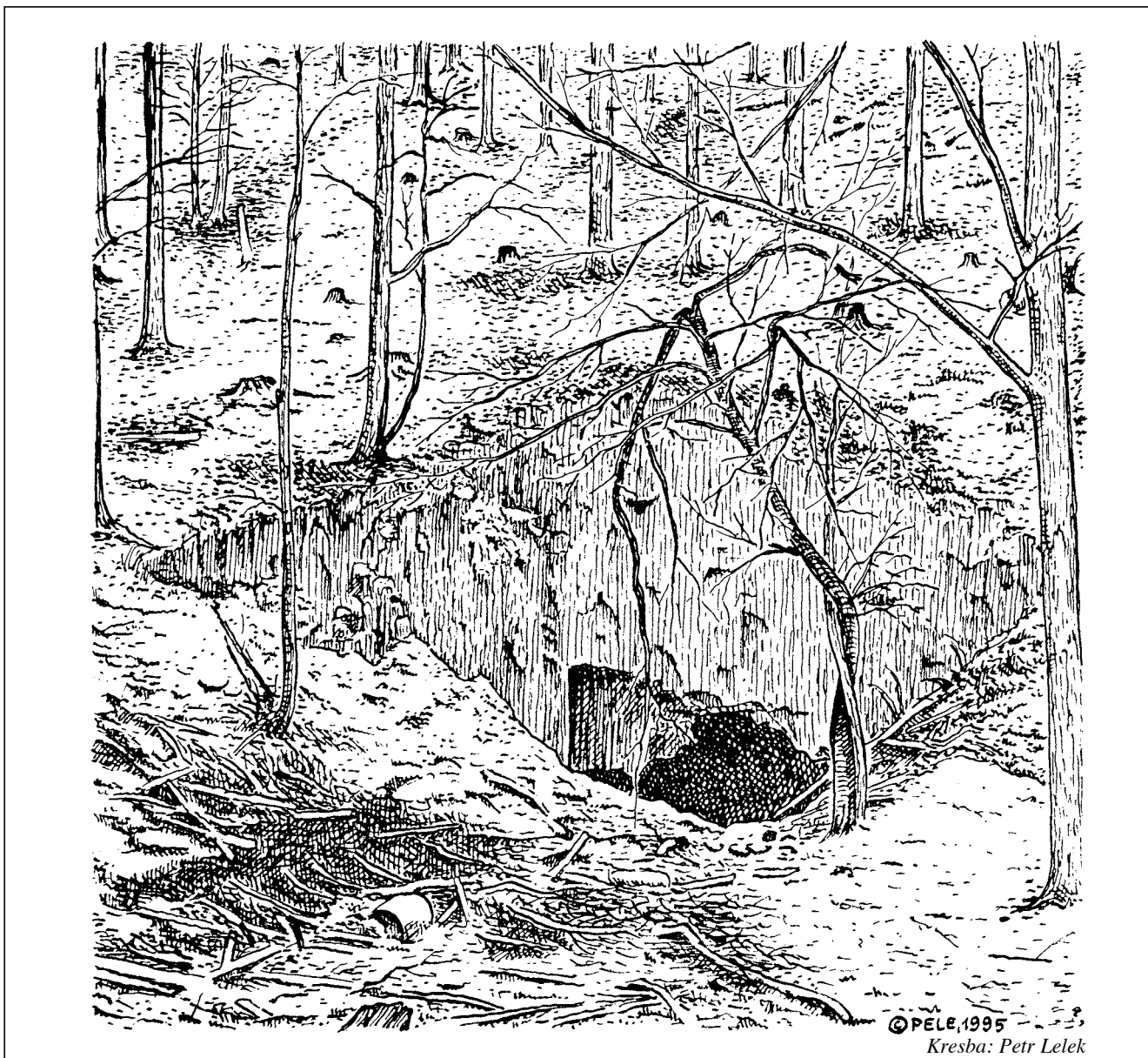

Petrova skála - ledová výzdoba

S končící zimou bych vás chtěl seznámit s jednou přírodní zajímavostí, která je nejatraktivnější především na konci zimy a v předjaří. Jedná se o tzv.

"Petrovu skálu" u Spálova. Je to malá skalní sluj, vzniklá těžbou břidlice v zalesněném údolí levostranného přítoku potoka Suché na katastrálním území Spálova. Její rozměry uvádí přiložený rozměrový náčrtek. Tato zemská dutina, která se pro své malé rozměry ani nedá nazvat štolou, bývá za vhodných klimatických a přírodních podmínek vyzdobena ledovými krápníky, pokrývajícími zadní stěnu i zem. Ledové stalagmity dosahují výšky přes 1 m a průměrů do 10 cm. Protože se u stropu drží teplejší vzduch, ledové krápníky (stalaktity) se u stropu netvoří. Jak jsem již zmiňoval, záleží na přírodních a klimatických podmínkách, které rozhodují o bohatosti ledové výzdoby (stejně bohatá ledová výzdoba se nevytváří každoročně).

Předně se zmíním o přírodních podmínkách, které vytvářejí předpoklady pro výskyt ledové výzdoby - "Petrova skála" je zahlobena do zalesněného svahu, její vstup je orientován na sever a vrstvy jílovitých

© PELE, 1995

Kresba: Petr Lelek

břidlic, které se zde těžily pro pokrývačské účely (jako střešní krytina), jsou uspořádány téměř svisle. Samotná orientace vrstev břidlice je zajímavá, protože břidlice vznikly ukládáním jílu na dně prehistorických moří v horizontální poloze. Současná orientace dokazuje, jak dramatickým horotvorným procesům v zemské kůře dochází. Na vznik ledové výzdoby mají určitě vliv i tvar a rozměry podzemního prostoru, dané dřívější těžbou břidlice. Mimo tyto téměř konstantní podmínky se na vytváření ledové výzdoby podílí každoročně se měnící faktory - například množství srážek a teploty. Optimální je dostatek vláh a oblevy střídající se s nočními mrazy.

K faktoru, který je téměř neměnný, patří existence lesa v okolí "Petrovy skály". Stávající vzrostlý les znemožňuje slunci, jež je v zimě nízko nad obzorem, pronikat k "Petrově skále" a ohřívat vzduch v jejím okolí. Žel, větrné poryvy na přelomu roku 2002/3 způsobily polomy v lese nad "Petrovou skálou" a do údolíčka se tak nyní dostává více slunečního záření. To, že odlesnění má vliv nejen na teplotu, ale i na změnu druhové skladby rostlin, dokládá i příklad z této lokality z doby nedávno minulé. V jehličnatém lese nad "Petrovou skálou" se asi před 20 léty připravovalo k vyhlášení maloplošné chráněné území zaměřené na ochranu biotopu zvláště chráněné rostliny plavuně pučivé. Ta se vyskytovala v hojném počtu v podrostu smrkového lesa ve svahu orientovaném na sever. Než však došlo k vyhlášení tohoto chráněného území, byla v protějším zalesněném

svahu provedena plánovaná mýtní těžba. Holosečným odtěžením lesního porostu na protější straně údolí se do porostu plavuní pučivou dostalo více světla (pouze rozptýleného), což způsobilo okamžitou změnu druhové skladby keřového i bylinného patra - objevil se bez hroznatý (červený), starčky a plavuň pučivá během několika let vyhynula.

Letos byla ledová výzdoba skromná, vloni však byla nádherná a chodili si jí prohlížet lidé ze širokého okolí. Alespoň přibližnou představu vám pomohou udělat přiložené fotografie, pořízené dne 6. 3. 2004 Ing. Petrem Šustkem.

Jak "Petrova skála" přišla ke svému názvu? O názvu pojednává článek někdejší školačky - Marie Šustkové, která ve školním roce 1949/50 navštívila IV. třídu tehdejší střední školy ve Spálově, zveřejněný na str. 92 a 93 "časopisu žakovských organizací škol Spálovska ODERSKÉ HORY" v čísle 5/6 III. ročníku (1949/50). Tato tehdejší školačka dodnes žije ve Spálově na usedlosti č. p. 42. V tomto článku je uvedeno, že původním majitelem byl Josef Král, který prodal usedlost včetně skály Petru Šustkovi - dědečkovi Marie Šustkové. A právě od křestního jména tohoto vlastníka dostala "Petrova skála" své jméno. Ve spálovském dialektu by se správně mělo říkat "Petrova skaua". V tomto článku se dále můžete dočíst, že s těžbou břidlice se zde začalo za vlastnictví Josefa Krále. Břidlice z "Petrovy skály" byla údajně použita na pokrytí přední části střechy spálovského kostela a usedlosti č. p. 21 ve Spálově.

Jak se k Petrově skále dostanete? V zásadě jsou možné dvě přístupové cesty - od Spálova nebo od hlavní silnice II/441 v údolí potoka Suché. První cestu doporučuji zájemcům, kteří budou odkázáni na přepravu autobusem do Spálova (např. autobusem s odj. v 10.00 hod. z Oder). Vystupte na autobusové zastávce u obecním úřadu, odkud se vydejte po silnici dolů okolo restaurace "U stromu" až k soše sv. Jana Nepomuckého stojící po pravé straně silnice. U sochy odbočte doprava a místní komunikace vás vyvede do polí. Navazující polní cesta vede kolem třešňového stromořadí k údolíčku zvanému "V potůčkách". Za dobré viditelnosti je výhled jak na dolní část Spálova, tak i do údolí potoka Suché a do údolí řeky Odry k Odrám. Po pravé straně v polích uvidíme torzo bývalého zděného větrného mlýna - tzv. "Balerova větráku", který byl jedním z nejmenších větrných mlýnů v širokém okolí. Do dnešních dnů se zachovalo obvodové zdivo a provizorní (nepůvodní) zastřešení ve tvaru kužele.

Zmiňované údolíčko pouze projdeme a za ním odbočíme doprava přes pole do sousedního údolí, kde se již nalézá "Petrova skála". Polní cesta vás zavede do lesa a po navazující lesní svážnici sestoupíte k soutoku dvou potůčků, které se spojují právě nad "Petrovou skálou". Lesní potok, vzniklý soutokem obou menších potůčků, se u "Petrovy skály"

ztrácí - protéká plochou haldou (výsypkou) odpadní břidlice, vyvezené z "Petrovy skály". Pod výsypkou se potok opět objevuje a zalesněným údolím teče do údolí potoka Suché, do něž se vlévá zleva. Po prohlídce "Petrovy skály" se můžete vrátit po stejné cestě do Spálova nebo můžete sejít lesem podél potoka do údolí Suché a po silnici II/441 se vydat do Jakubčovic n. O. na autobus nebo na vlak. Sestupujte opatrně, protože je zde značný spád, jen úzká a nevýrazná stezka, bývá zde dost sněhu a namrzlo.

Druhou cestu doporučuji majitelům automobilů. Je sice kratší, ale fyzicky náročnější. Od Oder vjedte silnicí II/441 (Odry - Potštát) za Jakubčovicemi n. O. do zalesněného údolí potoka Suché. Po pravé straně minete odbočku do Spálova a potok zvaný "Spálovská Suchá". Za nimi budete mít po pravé straně menší louku, les a dále větší louku, která zabíhá do lesa. Na tuto větší louku je zřízen ze silnice vjezd, kde již můžete odstavit auto. Dalším vhodným místem je další sjezd ze silnice po pravé straně kousek výše za potokem, přitékajícím od "Petrovy skály". Tento sjezd je však méně užívaný a hůř se na něj sjíždí. Po vystoupení z auta je třeba se vydat proti proudu lesního potoka, který přitéká zprava mezi oběma popsanými sjezdy a propustkem podtéká silnici II/441, po které jste přijeli. Od prvního sjezdu se vydejte po levém okraji louky až k potoku v lese, který přejděte a v protějším zalesněném břehu potoka najdete lesní stezku vedoucí v souběhu s potokem k "Petrově skále". Od druhého silničního sjezdu vede lesní cesta (v některých místech jen stezka) zatáčející doleva a prudce stoupající po levé straně potoka (jedná se jeho pravý břeh), která vás zavede k "Petrově skále".

Asi 300m pod "Petrovou skálou" pěšina přechází potok a nepřilíživě pokračuje po protější straně potoka vzhůru. Zprava (tzn. levobřežně) se do potoka tekoucího od "Petrovy skály" vlévá menší lesní potůček - ten jen přejděte.

"Petrova skála" má ještě menší obdobu v tzv. "Biskupově skále", která rovněž vznikla dnes již zaniklou těžbou pokrývačských břidlic. "Biskupova skála", v níž se tvoří jen několik málo ledových stalagmitů se nachází v údolí potoka zvaného "Luboměřská Suchá" asi 300m od již zmiňované silnice II/441. Dostanete se k ní po lesní cestě se zeleně značenou turistickou značkou. "Biskupova skála" je podobně jako "Petrova skála" orientována vstupem na SSV, nachází se v lese (tč. odtěženém) a svými rozměry je ještě menší (nelze se v ní všude napřimit a nejdelší délka nečiní ani 10 m). Podobně jako "Petrova skála" dostala i "Biskupova" skála své jméno po majiteli pozemku. "Petrova skála" má otevřenější

vstup, takže ji nevyužívají letouni (netopyři a vrápenec) k zimování. Naopak "Biskupovu skálu" příležitostně k zimování využívají netopyři velcí.

Pokud se nebudete moci dočkat příštího jara a pokud se budete chtít protáhnout, vřele vám návštěvu "Petrovy skály" u Spálova doporučuji. Prosim vás však, abyste dodržovali základní zásady ohleduplného chování - především ledovou krásou se pouze pokochejte (krápníky jsou křehké a např. snaha nechat se vyfotit uprostřed té krásy může vést k nenapravitelné škodě), veškeré odpadky vezměte domů a nechovejte se příliš hlučně.

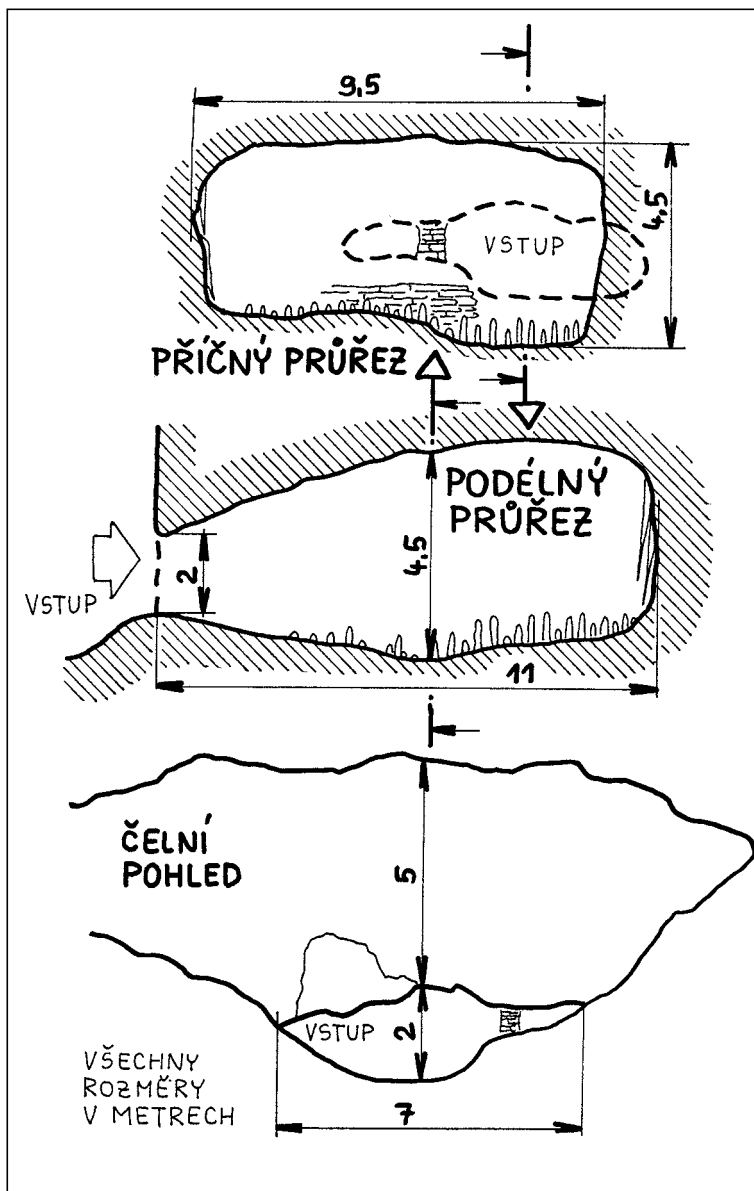
Příroda si to zaslouží. Pěkné zážitky vám přeje

Ing. Petr Lelek

Foto: Petr Šustek

Prameny

Marie Šustková: "Petrova skaua", časopis žákovských organizací škol Spálovska "Oderské hory" ročník III. (1949/50), č. 5/6, str. 92 - 93

Region Poodří

Region Poodří započal rok 2004 aktivní účastí na výstavě Regiontour 2004, která se konala ve dnech 8. - 11. ledna na výstavišti v Brně. Prezentace proběhla v rámci turistického subregionu POODŘÍ v expozici Moravskoslezského kraje. Turistický subregion POODŘÍ zde zastupoval Mikroregion Bílovecko, Mikroregion Odersko, Region Poodří, Příbor a Studénka. Všichni tito partneři se dohodli na společné prezentaci. V rámci rozvoje turistického ruchu je jejich snahou rozvíjet aktivity ke zviditelnění této turistické destinace, která má co nabídnout a je v současnosti pro návštěvníky velkou neznámou. Vlastní expozice byla zaměřena na prezentaci krás pooderské přírody a významné osobnosti. Přírodní krásy zde byly zastoupeny fotografiemi Petra Sikuly z publikace Poodří panoramatické.

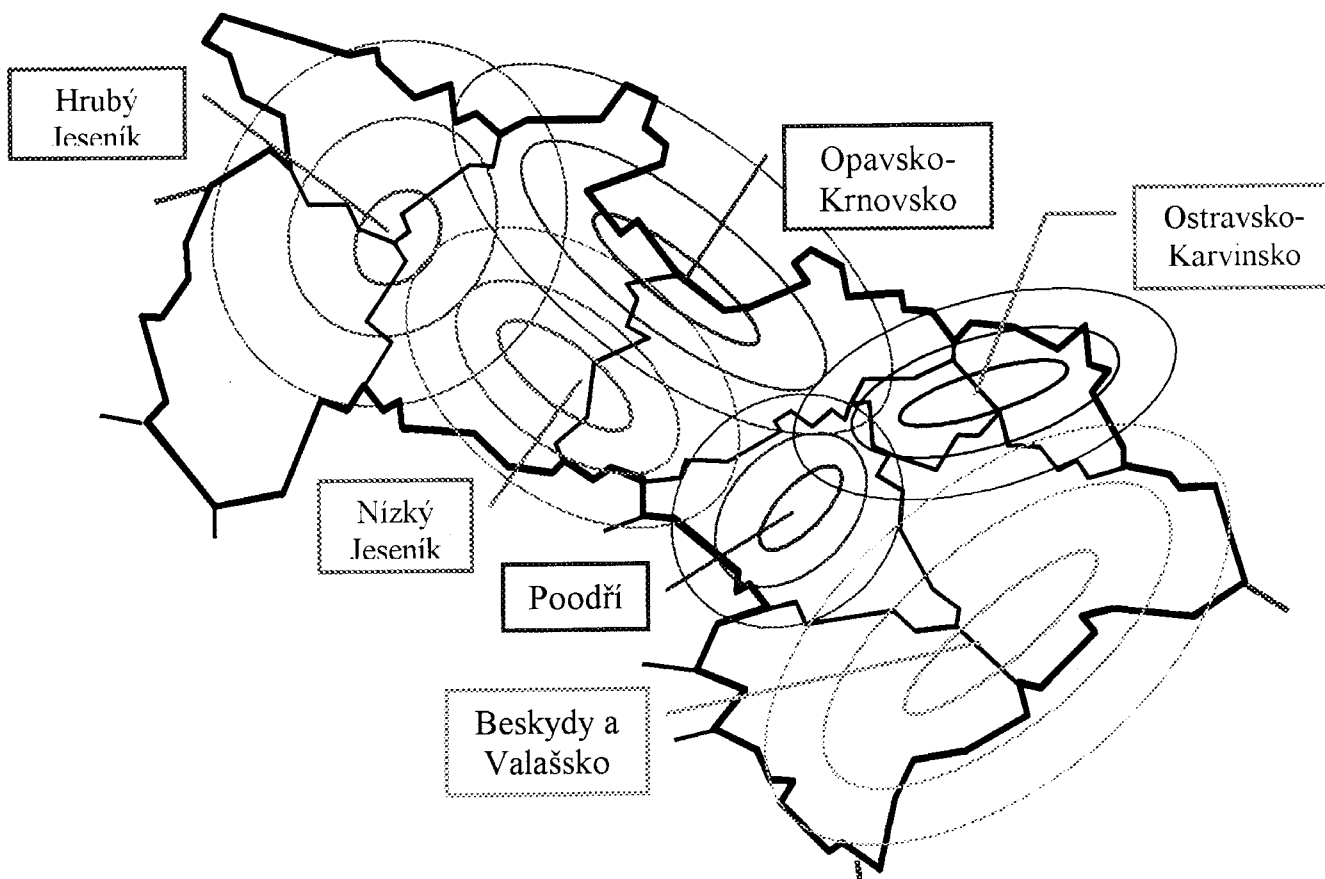

Regiontour Brno

Turistický subregion Poodří - oblast s potenciálem k rozvoji turistického ruchu

Region Poodří realizuje projekty, které byly započaty v roce minulém a svým rozsahem jsou řešeny ještě v letošním roce. V této souvislosti nutno uvést projekt, který navazuje na výše uvedou činnost prezentace Poodří, a tím je projekt "Vytvoření destinačního managementu v turistickém subregionu Poodří",

kteřý byl podpořen dotací z programu Moravskoslezského kraje (dále jen MSK). Turistický subregion Poodří byl specifikován v rámci Marketingové strategie rozvoje cestovního ruchu v turistickém regionu Severní Moravy a Slezska, která byla zpracována pro Krajský úřad MSK v roce 2002. Tento dokument specifikoval 6 turistických oblastí MSK - Nízký Jeseník, Opavsko-Krnovsko, Hrubý Jeseník, Ostravsko-Karvinsko,

Karvinsko, Beskydy-Valašsko a Poodří.

Subregion Poodří možno charakterizovat svou malebnou krajinou, zajímavou faunou a flórou, kulturními a historickými památkami, významnými osobnostmi, možnostmi rozvoje turistiky a cykloturistiky. Z pohledu turistických možností má destinace zejména charakter regionální, s využitím přímé návaznosti na potenciál ostravské aglomerace. Vzhledem ke své poloze má subregion Poodří možnost stát se tranzitní destinací národního a středoevropského významu na trase sever-jih. Úkolem pro nejbližší období je doplnit skupinu destinačního managementu o subjekty, které působí v oblasti turistického ruchu a mají zájem aktivně se podílet na rozvoji turistického subregionu Poodří. V dalším období bude činnost zaměřena na zpracování Marketingové studie rozvoje cestovního ruchu v subregionu Poodří a vytvoření nabídky turistických produktů z Poodří, v neposlední řadě pak společná prezentace na výstavě Dovolena a Region 2004, která se uskuteční na výstavišti Černá louka Ostrava ve dnech 15. - 18. dubna 2004. Tyto aktivity společně řeší Mikroregion Bílovecko, Mikroregion Odersko, Region Poodří, Fulnek, Příbor a Studénka.

Využijeme možností dosáhnout na peníze z EU prostřednictvím iniciativy LEADER+

V letošním roce pokračují aktivity na přípravě strategie rozvoje Moravského Kravařska v rámci iniciativy LEADER+ projektu "Vytvoření rozvojové struktury Kravařsko". LEADER+ je iniciativa Evropské unie, určená venkovským oblastem, jejímž cílem je podněcovat a podporovat místní obyvatelstvo k úvahám nad potenciály jejich území v dlouhodobější perspektivě. Záměrem je podporovat realizace originálních strategií

Jednání ke Greenways

udržitelného rozvoje, a tím se podílet na uplatnění nových forem zhodnocení přírodního a kulturního dědictví a posílení ekonomického prostředí venkova.

Leader + má být pro venkovské oblasti nástrojem, jak se vzájemnou spoluprací realizovanou na základě partnerství vypořádat s novými problémy, kterými venkovské oblasti čelí v souvislosti se změnami v ze-

mědělství a v důsledku reformy Společné zemědělské politiky. Leader + se od jiných programů EU liší zásadně tím, že finance nebudou poskytnuty na infrastrukturu, podporu výroby apod., ale naopak budou poskytnuty na podporu drobných inovativních (pilotních) projektů, které mají experimentální charakter.

Tyto místně předkládané pilotní projekty musí obecně usilovat o:

- vznik nových produktů služeb, které budou zahrnovat zvláštnosti dané oblasti
- nové metody, které umožňují kombinovat lidské, přírodní a finanční zdroje této oblasti, a tak dosáhnout lepšího využití místního potenciálu
- kombinaci a propojení ekonomických sektorů, které jsou tradičně oddělené
- originální formy organizace a zapojení místního obyvatelstva do rozhodovacích procesů a do realizace projektů

Leader + v místních podmínkách regionu Moravské Kravařsko

V souladu s požadavky iniciativy Leader + byl specifikován společný region Moravské Kravařsko, vycházející z historie dané lokality a splňující podmínky kladené na uchazeče o účast v této iniciativě. Takto vytvořený společný region zahrnuje část území historického Moravského Kravařska, což dnes zeměpisně představuje oblast turistického subregionu Poodří, tj. Mikroregionu Odersko, Mikroregionu Bílovecko, Regionu Poodří společně s městy Fulnek a Studénka.

Následně byla, při splnění stanovených požadavků EU, vytvořena tzv. místní akční skupina (MAS) regionu Moravské Kravařsko (jde o místní parlament, základní řídicí orgán iniciativy Leader +), jejímž úkolem je jednak předložení společného projektu územního rozvoje dané oblasti tzv. "Územní strategie rozvoje venkova" a následně budoucí koordinace místně předkládaných projektů, zapadajících svým projektovým záměrem do společné územní strategie. Obecně každá z takto přijatých strategií musí splňovat určité cílové zaměření stanovené podmínkami iniciativy Leader +, proto i místně přijatá územní strategie rozvoje regionu Moravské Kravařsko je směřována k tématickému celku "Zhodnocení přírodních a kulturních zdrojů".

A právě na základě takto připravené společné strategie regionu Moravského Kravařska bude v následujícím časovém období uskutečněna veřejná výzva k předkládání místních pilotních projektů, zapadajících svým tématickým projektovým zaměřením do přijaté společné strategie resp. do stanovených strategických oblastí požadovaného rozvoje.

V praxi se bude jednat o projekty předkládané místními občany, občanskými sdruženími, školami, podnikateli apod., jejichž žádosti budou tematicky zapadat do některé z následujících oblastí požadovaného rozvoje:

1. Zmapování, obnova a rozvoj původních venkovských hodnot především ve vazbě na přírodní a kulturní zdroje regionu Moravského Kravařska, jejich následná obnova (rekonstrukce) a rozvoj. Zároveň tato oblast bude podporovat projekty v oblasti vzdělávání, výchovy a osvěty s cílenou vazbou vedoucí ke zhodnocení a možnému využití přírodních a kulturních zdrojů Moravského Kravařska v oblasti podpory a rozvoje komunitního života na venkově.

2. Implementace obnovených prvků venkova v rámci stabilizace života na venkově a využitelnosti v oblasti cestovního ruchu.

3. Podpora již zavedených a rozvoj nových aktivit směřujících k cílené podpoře rozvoje příjezdového cestovního ruchu do regionu Moravského Kravařska.

Pouze svým aktivním přístupem máte možnost se spolupodílet na rozvojových projektech a uplatnit tak své zkušenosti, náměty a podnikavost. Vaše osobní účast v programu vám potom přinese přístup k informacím, možnost realizace vlastních projektů včetně možnosti získání podpůrných finančních prostředků na jejich realizaci (při splnění všech stanovených podmínek MASu a obecně závazných nařízení iniciativy Leader +) a jejich začlenění do regionálních rozvojových plánů. To vše v případě, že v souladu s iniciativou LEADER+ bude podána žádost a tato bude následně vybrána mezi 10 pilotními projekty v rámci České republiky.

I vy se můžete podílet na zpracování rozvojových dokumentů

Další projekt, který Region Poodří realizuje, byl podpořen z programu MSK, je "Využití obnovitelných zdrojů energií v Regionu Poodří". Cílem tohoto projektu je zpracovat studii, která zmapuje možnosti využití obnovitelných zdrojů energií v dané lokalitě a navrhne způsoby realizace v obcích svazku ve vztahu k úspoře a využití místního potenciálu. Projekt rovněž předpokládá zapojení Správy chráněné krajinné oblasti Poodří, fyzických osob a zeměděl-

Setkání ke Greenways

ských subjektů při řešení využití nadbytečné travní hmoty z chráněné oblasti.

"Obnova rybníčních soustav v Regionu Poodří" je pokračováním projektu za podpory MSK z minulého roku. V Regionu Poodří existuje celá řada bývalých rybníků, které byly později přeměněny v ornou půdu. Většinou zde zůstaly zachovány hráze i strouhy, které v minulosti přiváděly vodu. Obojí je po nutných opravách použitelné k obnově rybníků a rybníčních soustav. Existuje rovněž několik lokalit, vhodných k výstavbě rybníků nových. Cílem projektu je zmapovat situaci ve vztahu k historii rybníkářství, navrhnout lokality k obnově a následně etapovitě realizovat obnovu. Realizovaný projekt nastartuje obnovu tradičního a úspěšného hospodářského odvětví v Poodří, a to rybníkářství. Dále bude mít projekt vliv na posílení rekreačního potenciálu turistického subregionu Poodří, dojde nejen k obnově krajinného rázu, ale rovněž k posílení retenční schopnosti krajiny. Partnerem projektu je firma DENAS, s.r.o. Studénka, která se rovněž finančně podílí na projektu.

Region Poodří společně s partnery se chce dostat k financím z Evropské unie

Nadace Open Society Fund v rámci programu "Neziskové organizace na cestě do Evropské unie", který podporuje modelové komunitní a regionální projekty zaměřené na získávání prostředků z EU, podpořila v loňském roce projekt "Mendlovo Kravařsko-znovu v Evropě". Cílem programu je poskytnout vybraným organizacím, jež jsou nositeli těchto modelových projektů, všestrannou pomoc tak, aby se mohly ucházet se svými projekty o finanční prostředky z fondů EU. Tento projekt je realizován ve spolupráci s Českým svazem ochránců přírody ve Studénce a v partnerství s Mikroregionem Bílovecko, Odersko, Regionem Poodří, městem Fulnek a Studénkou. Realizace projektu potrvá do konce března 2005 a jeho součástí je možnost využití strukturované asistence, organizace školení a seminářů, účast na workshopech, apod.

Mezinárodní cyklotrasa Greenways Krakov-Morava-Vídeň

Ve dnech 2. - 3. února 2004 se na zámku v Bartošovicích uskutečnilo pracovní setkání partnerů Greenways Krakov-Morava-Vídeň, které organizovala Nadace Partnerství v České republice a Polska společně s Regionem Poodří. Toto jednání bylo součástí projektu "Greenways Krakov-Morava-Vídeň", který je realizován v letošním roce. Součástí je doplnění stávajícího značení a následně vyznačení další větve na území MSK, a to Český Těšín-Kamenitě-Hukvaldy-Příbor-Kopřivnice-Štramberk-Nový Jičín-Starý Jičín.

Na jednání byli účastníci seznámeni se stavem

realizace na území Polska a Česka, včetně stavu příprav v roce 2004 a dalších aktivit jednotlivých subjektů v blízkém období. Strategie rozvoje stezky předpokládá vytvoření řetězce partnerů, kteří převzou odpovědnost za vybudování, rozvoj a údržbu určitého úseku. A zde Region Poodří vystupuje jako "Partner Greenways".

Přístup k novým informacím prostřednictvím Školy obnovy venkova Regionu Poodří

Region Poodří rovněž v letošním roce bude opět realizovat Školu obnovy venkova se zaměřením na pořádání školení, seminářů a workshopů nejen pro obce svazku a partnerských mikroregionů a měst, ale rovněž pro podnikatelské subjekty a všechny, kteří mají zájem seznámit se s aktuálními informacemi ve vztahu k trvale udržitelnému rozvoji, venkovskému rozvoji, cestovnímu ruchu, strukturálním fondům, dotacím, prostě řečeno všemu, co pomůže rozvíjet aktivity ve venkovském prostoru Moravského Kravařska. V pátek 19. března 2004 se uskutečnil první, a to na téma "Před vstupem ČR do Evropské unie", který byl uspořádán za účasti Dr. Dana Marka z Palackého univerzity v Olomouci. Můžeme konstatovat, na základě odezvy zúčastněných, že tento seminář byl hodnocen velmi pozitivně a byl přínosem ve vztahu k praktickým zkušenostem z čerpání financí z EU v jiných zemích (Španělsko, Řecko, Anglie,).

Pozvánka na akce Regionu Poodří

V souvislosti s pořádáním společenských akcí v roce 2004 si vás dovoluujeme pozvat na 3. ročník "Otvírání Poodří" a "Pooderského košťování", který se

Seminář Před vstupem ČR do Evropské unie

uskuteční 15. května v areálu zámku v Bartošovicích. 6. ročník "Her bez venkovských hranic" se v letošním roce uskuteční v obci Trnávka v sobotu 12. května a Podzimní pooderské rybářské slavnosti pak 28. října na zámku v Bartošovicích.

Vážení čtenáři, pokud vás některá aktivita Regionu Poodří oslovila, máte možnost se dle svých možností zapojit a svým dílem přispět k rozvoji zájmového území Regionu Poodří, turistického subregionu Poodří, případně oblasti Moravského Kravařska, která je tvořena Mikroregionem Bílovecko, Mikroregionem Odersko, Regionem Poodří, městem Fulnekem a Studénkou.

Ing. Oldřich Usvald, místopředseda svazku Region Poodří

742 54 Bartošovice čp. 1 - zámek

Tel. : 556 720 490

E-mail : region@regionpoodri.cz

Občanské sdružení Divous

Pozemek po odstranění ruderálního travního porostu křovinořezem (září 2003)

Dovolujeme si Vám představit činnost našeho nedávno vzniklého občanského sdružení Divous, které se zrodilo ze snahy několika přátel z Oderska prosa-

zovat zájmy ochrany přírody a aktivně se podílet na tvorbě krajiny v okolí Oder směrem k přírodě blízkému stavu. Již mnoho let nás spojoval zájem o přírodu a její ochranu a trápil nás neutěšený stav přírody v okolí Oder, zejména v samotném údolí řeky Odry. Velká část nivy byla po několik století přeměňována na zemědělskou půdu a intenzifikací zemědělské výroby po 50. letech minulého století došlo až na několik vzácných výjimek k likvidaci posledních zbytků zdejší přírody. Srovnáním s pozůstatky přírodních společenstev v několika přírodních rezervacích dále po proudu Odry v chráněné krajinné oblasti Poodří si dnes bohužel můžeme jen představit, jak zdejší příroda vlastně vypadala.

Uvědomili jsme si, že nemá smysl jen bezradně sedět a čekat na zázrak, a začali jsme hledat mož-

Členové sdružení při vlastní výsadbě (říjen 2003)

nosti, jak aktivně pomoci přírodě zmírnit následky neblahého lidského počínání. Vzhledem k tomu, že všichni členové sdružení jsou citově spjati s Oderskými rybníky, naše první úsilí směřovalo přímo zde. Jedná se o přírodně nejvýraznější místo okolí Oder, které je častým cílem vycházek domorodců i turistů. Vede zde naučná stezka "Stříbrný chodník" a prochází tudy cyklotrasa. Někteří nevědomí spoluobčané, a není jich bohužel málo, si ovšem rybníky pletou se skládkou a pravidelně zde vyhazují domovní odpad. Na některých místech vznikla dokonce smetiště, systematicky doplňovaná o různé zajímavosti z domovů a zahrad. Tento odpad byl výraznou vadou na kráse tohoto místa, a proto jsme zde na jaře r. 2002 provedli generální úklid. I když se nestihlo všechno, výsledek byl i tak znát. Některá zákoutí se změnila k nepoznání. Díky pomoci Městského úřadu v Odrách a Obecního úřadu ve Vražném se vyvezlo asi 70 velkých pytlů odpadu a jeden velký kontejner. Na jaře r. 2003 jsme úklid zopakovali a dokončili jsme i to, co se v loňském roce nestihlo. Bohužel bude nutné takovou akci opakovat zřejmě každý rok znovu, neboť na místech, kde byl již úklid proveden, se stále objevují nové odpadky. Lidská nevědomost nebo spíše bezohlednost je vskutku překvapující.

Při zkoumání našich možností navrátit lesní prostředí a doprovodnou zeleň do zemědělské krajiny okolí řeky Odry jsme byli překvapeni, že naše snaha má oporu i v zákoně o ochraně přírody, kde je zaveden termín územní systém ekologické stability (dále jen ÚSES). Tato skutečnost spolu se zjištěním, že existují různě doprovodné dotační programy pro vlastní realizaci územního systému, nás dovedly k myšlence založit neziskovou organizaci a jejím prostřednictvím realizovat naše představy. Občanské sdružení Divous (podle úcty ke všemu divokému a přírodnímu) vzniklo registrací Ministerstva vnitra v únoru 2003. Hlavní náplní naší činnosti podle našich stanov je právě budování územních systémů ekologické stability, hlavní oblastí působnosti - Oderské rybníky a navazující lokality v nivě řeky Odry.

Naším prvním projektem byla příprava realizace části regionálního biocentra Oderské rybníky. Jedná

se o pozemek o výměře cca 8 ha nacházející se v prostoru mezi řekou Odrou, Oderskými rybníky, autoservisem Linda a mostem přes Odru mezi městem Odry a obcí Mankovice. Při navázání kontaktu s vlastníkem pozemku jsme byli překvapeni jeho ochotou ke spolupráci a jeho bezvýhradným respektováním záměru ÚSES. V polovině roku 2003 se nám podařilo získat dotaci od Krajského úřadu Moravskoslezského kraje na částečnou úhradu projektu ÚSES a na projektovou přípravu včetně územního řízení pro změnu druhu pozemku. V říjnu r. 2003 jsme dokončili přípravnou část a nyní máme k dispozici veškerou dokumentaci. V letošním roce bychom rádi realizovali samotnou výsadbu prostřednictvím dotace ze Státního fondu životního prostředí.

Na podzim r. 2003 jsme dále z prostředků Správy chráněné krajinné oblasti Poodří provedli naši první výsadbu lesa v nivě řeky Odry. Jednalo se o zalesnění části lokálního biocentra na soutoku Vražanky s Odrou v katastru obce Vražné (viz foto). Na pozemku o výměře 0,6 ha bylo podle projektu zpracovaného projektantem ÚSES vysázeno přes 2 500 ks stromů jedenácti druhů listnatých dřevin (např. i třešeň ptačí, jilm vaz a jilm habrolistý). Kolem výsadby byla postavena oplocenka na ochranu proti poškození zvěří. Naše sdružení bude v následujících letech zajišťovat nutnou údržbu.

V letošním roce chceme v naší činnosti samozřejmě pokračovat. V současnosti připravujeme podklady pro další projekty výsadeb. Kromě výše zmiňovaného záměru zalesnit osmihektarový pozemek mezi Odrou a Oderskými rybníky je to i záměr výsadby remízku po obou stranách polní cesty mezi Hraběticemi a státní silnicí z Jeseníku nad Odrou do Vražného. Tento remízek by rozčlenil souvislý lán orné půdy dlouhý 3km, nyní takřka bez doprovodné zeleně. Výsadbou převážně keřů a plodonosných původních dřevin (např. třešeň ptačí, jeřáb ptačí) se zvýší možnosti obživy pro drobnou zvěř a možnosti hnízdění drobného ptactva. V současnosti nezajímavá polní cesta se může stát v budoucnu součástí některé z turistických stezek. Své další letošní aktivity budeme směřovat do zajištění projektů a podkladů pro následné výsadby v prostoru Oderských rybníků, zejména jeho jižní části, která je podle územního plánu a plánů ÚSES určena k zalesnění. Výsledek však bude záviset také na vůli jednotlivých vlastníků pozemků, bez jejichž souhlasu bude každý náš plán předem odsouzen k nezdaru.

Doufáme, že se v příštím roce na stránkách tohoto časopisu budeme moci pochlubit dalšími výsledky naší práce a pomůžeme vrátit další kousek země do náruče matky Přírody.

*Vít Lapčík, předseda občanského sdružení Divous
(text i foto)*

Bližší informace o sdružení:

Sídlo: Jiráskova 853/3, 742 35 Odry
Kontaktní tel.: 603 908 226

Informační centrum Albrechtíčky

Poslední roubený dům v obci Albrechtíčky byl postaven v roce 1865 a je jedním z mála dochovaných v regionu Poodří. Obec Albrechtíčky tento roubený dům v roce 2000 odkoupila od soukromého majitele ve velmi špatném stavu s cílem jeho zachování pro budoucí generace. Roubený dům, který lze nalézt ve středu obce přímo vedle cyklotrasy č. 5 - Moravská brána, bude využit k prezentaci obce, její historie, Regionu Poodří a CHKO Poodří a zároveň jako informační centrum.

Pro dřevěný roubený dům jsou typické základy z prokládaného přírodního kamene a obvodové stěny z opracovaných dřevěných trámů spojovaných roubením. Jednotlivé místnosti jsou odděleny příčnými

stěnami, které jsou tesařsky ukotveny v obvodovém zdivu. Dům má jedno nadzemní podlaží s tradičním trojdílným půdorysem a podkrovím, které dříve sloužilo jako půda k ukládání suché píce. Přístěnek sloužil k ukládání hospodářského nářadí a paliva pro vytápění. K tomuto domu v dřívějších dobách náležela i stodola, ve které byl chován dobytek a ustájeni koně. Majitel tohoto domu v době před 2. světovou válkou p. Kanclíř provozoval povoznictví - sbíral mléko v konvích po obci a okolí a toto svážel do Ostravy. Na jedné ze svých cest byl u sloupu Panny Marie nalezen i s vozem raněn mrtvicí. Až do roku 1986 byl tento dům s č.p. 76 užíván k trvalému bydlení.

Pro zachování roubeného domu a jeho následného využití bylo nutné provést jeho celkovou rekonstrukci (viz foto). V roce 2001 byla za podpory Programu obnovy venkova provedena výměna několika nosných trámů, které byly ze značné míry poškozeny dřevokazným hmyzem. Byl zcela odstraněn přístěnek z prken a v této části bylo vytvořeno kryté zápraží a vystavěna nová část, ve které bylo v dalších letech vybudováno sociální zařízení a schodiště do podkrovní. Před zahájením rekonstrukce měla být zachována střešní konstrukce, která však po prohlídce musela být úplně vyměněna a jako krytiny bylo použito imitace břidlice. Původní zastřešení bylo provedeno

dřevěným krovem sedlové konstrukce, pokryté pálenou taškovou krytinou, která již dříve nahradila krytinu slaměnou doškovou, která byla pro stavby tohoto typu běžná. V roce 2002 prováděla obec další práce zejména na inženýrských sítích a v interiéru probíhalo čištění a ošetření stropních trámů, výměna vadných podlah a oken. Při těchto pracích byl nalezen i důkaz o době výstavby roubeného domu. Na jednom z trámů v hlavní jizbě je vyryt znak IHS v orámování, doplněný křížem a na okraji orámování letopočtem.

V roce 2003 jsou za finanční podpory Moravskoslezského kraje dokončeny úpravy interiéru ve velké jizbě obložením imitujícím dřevěné trámy, novými omítkami a dlažbou. Byla provedena celková úprava okolí roubeného domu a částečně provedena půdní vestavba. Přístupové chodníky jsou vydlážděny kameny vysbíranými z řeky Lubiny. Jde o klasický

způsob dláždění používaný v minulosti s ohledem na dostupnost materiálu. Dodnes najdeme v obci dvory vydlážděné tímto způsobem.

Na nevelkém pozemku se nachází kopaná studna a nově zbudované vhodně zakomponované posezení. Vše je doplněno výsadbou zeleně, růžemi a bylinkovým záhonem.

První představení roubeného domu po rekonstrukci občanům bylo u příležitosti oslav Dne obce 6. září

2003 s umístěním výstavy dětských prací v podkroví.

Otevření pro veřejnost spolu se zprovozněním informačního centra a místního muzea se připravuje na 24. dubna 2004.

Srdečně zveme všechny návštěvníky obce k prohlídce opraveného roubeného domu a k návštěvě informačního centra.

Ing. Miloslav Čegan

Foto: L. Šmitke

Nosorožík kapucínek v Heřmánkách

Opuštěný kamenolom v Heřmánkách s hromadami pilin v nichž se vyvíjejí larvy nosorožíků.

Rád bych vás seznámil s vcelku obecně známým zvláště chráněným broukem - nosorožíkem kapucínkem, *Oryctes nasicornis* LINNÉ, 1758. Jedná se o brouka z čeledi vrubounovitých, který obývá většinu území Evropy mimo Anglii, severozápadní Francii a nejchladnější území na severu Evropy, mimoto se vyskytuje také v severní Africe. Na takto rozsáhlém areálu vytváří řadu poddruhů, v České republice se vyskytuje *O. nasicornis ondrejanus* MINCK, 1917.

Vyhláška MŽP č. 395/1992 Sb. (dále jen vyhláška), kterou se provádí zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (dále jen zákon), zařazuje nosorožíka kapucínka v příloze č. III do oddílu č. 3 - mezi živočichy ohrožené. Toto zařazení mu podle § 50 zákona a § 16 vyhlášky zaručuje ochranu všech jeho vývojových stádií (vajíček, larev, kukel i dospělých brouků), jimi užívaných přirozených i umělých sídel a jejich biotopů. Je zakázáno škodlivě zasahovat do jejich přirozeného vývoje - chytat je, chovat je v zajetí, rušit (např. jejich pozorováním), zraňovat je nebo je usmrcovat. Není dovoleno sbírat, ničit, poškozovat nebo přemísťovat jejich vývojová stadia a jimi užívaná sídla. K případnému přesunu samotných nosorožíků nebo jejich sídla (např. hromad pilin s jeho larvami a kuklami) je nutná výjimka ze zákazu podle § 56 zákona, vydaná po správním řízení příslušným orgánem ochrany přírody a krajiny - pro území Moravskoslezského kraje mimo území CHKO je jím

Krajský úřad Moravskoslezského kraje se sídlem v Ostravě, odbor životního prostředí a zemědělství.

Není snad ani nutno připomínat, že porušení výše uvedených zákazů může být potrestáno citelnou sankcí (§ 87 a 88 zákona) a povinností odstranění následků neoprávněného zásahu (§ 85 zákona).

Dost již paragrafů a raději přejdeme k samotným nosorožíkům kapucínkům. Nosorožík kapucínek je zajímavý výrazným pohlavním dimorfismem - rozdílným vzhledem obou pohlaví. Sameček se od samičky snadno pozná podle růžku, od něhož je odvozen rodový název těchto brouků. Délka růžku u samců i celková délka brouků jsou velmi proměnlivé - celková délka těla činí 25 - 40mm.

Dospělí brouci (imága) žijí jen asi 4 až 5 týdnů a vyskytují se od května do září. Živí se lízáním mízy dubů (některá odborná literatura však uvádí, že dospělí brouci potravu nepřijímají vůbec). Oplozené samičky kladou několik desítek asi 2mm dlouhých oválných běložlutých vajíček - v přirozeném prostředí např. do trouchnivého dřeva nebo do humusu, v prostředí ovlivněném člověkem vezme zavděk hromadou vlhkých pilin, dřevěných odřezků nebo kompostu. Před kladením vajíček se samičky hluboko zahrabávají.

Larvy se vyvíjejí několik let, opakovaně se svlékají a před zakuklením měří až 12cm. Dorostlé larvy si před zakuklením vytvářejí kokon nebo jen dutinu v substrátu. Kukla je zprvu zlatožlutá, později zhnědne. Po 6 - 8 týdnech se z kukel vyklubou dospělí brouci, kteří však ještě 2 měsíce zůstávají v kokonu. Brouci, jež opustili kuklu již na podzim, vylézají až na jaře.

Protože jsou brouci aktivní především za soumraku (kdy také létají), unikají pozornosti lidí. Především

Díry po vyhrabávání larev nosorožíků predátory (liškami?)

Nosorožík kapucínek (foto: P. Kočárek)

úbytek jejich přirozených biotopů (kácení starých a trouchnivých dubů, úklid všech zbytků dřeva z lesa) a likvidace jejich druhotných stanovišť (hromad pilin a substrátů, v nichž se několik let vyvíjejí larvy), spolu s jejich atraktivním vzhledem vedly k jejich druhé ochraně.

Proč vám vlastně tohoto zajímavého brouka předstávají? Protože se s ním můžete vzácně setkat i na Odersku. Dá se téměř s jistotou tvrdit, že zde každou hromadu dubových pilin, pokud se s ní několik let nebude hýbat, postupně obsadí larvy nosorožíků kapucíneků. Tak tomu je například v Heřmánkách, kde v zaniklých lomech na pravém břehu řeky Odry - v tzv. "Hanelově skále" skladuje tamní dřevosklad s pilou hromady pilin. Nejsem si zcela jist, zda se jedná o čistě dubové piliny, ale podle všeho nosorožíkům vyhovují. Na výskyt nosorožíků vás upozorní dvě skutečnosti - na povrchu se vyskytující torza těl uhynulých nosorožíků i celí uhynulí nosorožící a prolákliny na povrchu pilin, které jsou dokladem vyhrabávání larev a kukel nosorožíků predátory - zřejmě liškou obecnou.

To, že staré piliny naprosto nepřirozeného původu mohou být biotopem pro další zajímavé druhy hmyzu, dokládá zde zaznamenaný výskyt mravkolvů (přesné druhové zařazení mi není známo, protože jsem je nechtěl rušit). I když se nejedná o zvláště chráněný druh hmyzu, je rozhodně zajímavý svým způsobem života. A to především jeho larvální stadium, které podobně jako u nosorožíků trvá dva až tři roky a které je zvláštní způsobem obstarávání potravy. Larvy dvou našich druhů (z nichž se jeden vyskytuje i v Heřmánkách) - mravkolva běžného (*Myrmeleon formicarius* L.) a mravkolva skvrnitého (*Euroleon nostras* Fourcr.), kladou vajíčka do suché sypké půdy, v níž si pak vylíhlé larvy se širokým zadečkem a velkou hlavou se silnými kusadly vyhrabávají trychtýřovité pasti, na jejichž dně číhají zahrabané na kořist. Prudkými pohyby zadečku vyhazuje larva zeminu za kořistí, jež se snaží po příkrých stěnách pasti uniknout. Larva mohutnými kusadly kořist uchopí, nasávacím aparátem ji vysaje a zbytek těla odhodí. V Heřmánkách je výskyt mravkolvů zajímavý tím, že bývalý lom je otočen na severovýchod, takže sem příliš mnoho slunečního záření nedopadne. Přitom mravkolvi patří mezi teplomilné živočichy. V Heřmánkách můžete při pozorném zkoumání hro-

mad starých pilin spatřit trychtýřovité pasti larev mravkolvů především v místech, kde jsou piliny sypké a neslehlé po dešti (viz fotografie). Jak výskyt nosorožíků kapucíneků, tak i mravkolvů dokazuje pozoruhodnost této lokality, která si zasluhuje bližší faunistický i floristický průzkum.

Mimochodem - zdejší hromady pilin jsou bohatou lokalitou podbělu léčivého (*Tussilago farfara* L.). Na horním okraji kamenolomu byl dnes již nežijícím vlastivědným pracovníkem z blízkého Spálova - Miroslavem Šustkem popisován v 60. letech minulého století nejvýhodnější výskyt náprstníku červeného (*Digitalis purpurea* L.) v naší republice. O tomto výskytu se můžete dočíst v turistickém průvodci: "Nízký Jeseník, Oderské vrchy", vydaném v roce 1967 Jaroslavem Vlachem a kolektivem v nakladatelství Olympia, Praha (str. 70). To, že se invaze tohoto dekorativního druhu léčivé rostliny u lomu v Heřmánkách nezastavila, dokazuje jeho současný výskyt na svazích Veselského kopce na hranici Nízkého Jeseníku a Moravské brány.

Vraťme se k nosorožíkům kapucínekům. Pokud se za nimi do Heřmánek vydáte, respektujte jejich ochranu a nerušte je. Při pohybu v této lokalitě respektujte skutečnost, že se nacházíte v opuštěném důlním díle (nevstupujte pod lomové stěny) a zároveň i v areálu provozovny pily (nevstupujte na hromady kulatiny a pohybujte se zde s maximální opatrností).

Přeji vám jen samé pěkné zážitky při pozorování naší přírody.

Ing. Petr Lelek, referent odboru životního prostředí Městského úřadu Odry

Použitá literatura

- Helgard Reichholf - Riehmová: *Hmyz a pavoukovci, Ikar Praha, 1997, str. 150 - 151 a 100 - 101,*
- Vladimír Javorek: *Kapesní atlas brouků, SPN Praha, 1964, str. 181 - 182,*
- Ivo Novák a Karel Spitzer: *Ohrožený svět hmyzu, Academia Praha, 1982, str. 73 - 74,*
- Karel Hůrka a Alena Čepická: *Rozmnožování a vývoj hmyzu, SPN Praha, 1978, str. 96 - 99 a 116 - 117*
- Jaroslav Vlach a kol.: *Turistický průvodce ČSSR Nízký Jeseník, Oderské vrchy, Olympia Praha, 1967, str. 70*

Trychtýřovité lapací pasti mravkolvů z Heřmánek

Vybrané akce na Odersku (květen - červen 2004)

Seznam je informativní a může v něm dojít ke změnám a upřesněním.

Zpracovala: Zdenka Juřicová a Kateřina Axmannová,

Městské informační centrum Odry.

tel.: 556 768 162, fax: 556 768 110,

e-mail: infocentrum@odry.cz, www.odry.cz

Termín	Název akce	Místo	Organizátor
květen	Koncert absolventů Akce "Bílý kámen"	ZUŠ v Odrách	ZUŠ
1. 5.	opět bude pro cyklisty otevřen vojenský prostor Libavá	Průjezd vojenským prostorem po vyznačených trasách - jediný den v roce!!!	ZO ČSOP
1. 5.	Turnaj ve stolním tenise	Odry - Veselí	Hostinec Veselí p. Sehnal
8. 5.	Zahájení cyklistické sezóny projíždkou po cyklotrasách Oderska	Cykloakce - zahájení v Jeseníku nad O. nebo v Odrách -	ZO ČSOP
Klokočov,			
8. 5.	Rockování	železniční zastávka Odry - Veselí	Hostinec Veselí p. Sehnal
11. 5.	Taneční dopoledne pro školy 6. ročník taneční revue	Odry, Dělnický dům	Dělnický dům + Taneční klub Romany
Fardové			
15. 5.	Jarní country expres	Jízda parního vlaku Ostrava - Budišov n/B. a zpět s programem	ČD Ostrava + ZO ČSOP
15. 5.	Drsné dršky	Odry - Veselí	Hostinec Veselí p. Sehnal
21. 5.	13. ročník noční hasičské soutěže	Odry, Zámecký park	SDH Odry
22. 5.	Westernový den	Vítovka - Tošovice Lyžařský areál p. Heina	p. Václav Trčka
30. 5.	Divadelní skopičiny	Odry - Veselí	Hostinec Veselí p. Sehnal
12. 6.	Dílna	Odry - Veselí	Hostinec Veselí p. Sehnal
	tanec i posezení při muzice s kapelou Ruthless dog		

Termín	Název akce	Místo	Organizátor
12. 6.	a Apache band Oderský den	Odry, Zámecký park	Dělnický dům
18.-20. 6.	Veselský chechták 2004	Odry - Veselí	Hostinec Veselí p. Sehnal
20. 6.	6. ročník hasič. mládeže Odry	Zámecký park	SDH Odry
21. 6.	Živý plot	Odry - Veselí	Hostinec Veselí p. Sehnal
	pokus o obejmnutí Veselského kopce		
26. 6.	Poupata	Odry - Veselí	Hostinec Veselí p. Sehnal
	hudební sklizeň největších talentů uměl. škol sev. Moravy		

**Město Odry a
ochránci přírody
z Oder**

Vás v roce 2004 zvou na tyto akce:

1.5.2004 Cyklistická akce „Bílý kámen“
Akce pořádaná Auto-velo-klubem Velká Bystřice a městem Velká Bystřice. Pro cyklisty bude přístupný vojenský prostor Libavá jak z Olomoucka, tak i z Budišovska a z Vítkovska - bližší informace i na webových stránkách města Velká Bystřice: <http://www.muvb.cz/>

8.5.2004 Zahájení cyklistické sezóny
projíždkou po cyklotrasách Oderska, Fulnecka a Vítkovska
Cyklistická projížďka spojená s poznáváním krás Nížkého Jeseníku se závěrečným občerstvením a posezením při country hudbě na železniční zastávce Klokočov

Akce v Regionu Poodří (květen - červen 2004)

Květen

- Stavění máje, slet čarodějnic v Bartošovicích 1. 5. 2004
- Bartošovické okruhy - 5, 10 a 15 km pro pěši i cyklisty 1. 5. 2004
- Turnaj neregistrovaných v národní házené v Pustějově 1. 5. 2004
- Májové slavnosti s obnovou tradičních zvyklostí ve Skotnici 1. 5. 2004
- Petřvaldská šerpa - pochod za zdravím v Petřvaldě 1. 5. 2004
- Závod družstev kynologů "O putovní pohár starostky obce" ve Skotnici
- Tradiční volejbalový turnaj "O pohár starosty" v Mošnově 8. 5. 2004

- 4. ročník - Memoriál Aloise Dohnala - cyklo-běžecská pouť na sv.Hostýn, Suchdol nad Odrou 8. 5. 2004
- Tradiční školní jarmark v Sedlnicích
- Dny Evropské kuchyně v Sedlnicích
- Koncert žáků ZUŠ Brušperk v Kateřinicích
- 3. ročník "Otvírání Poodří" a "Pooderského košťování" na zámku v Bartošovicích 15. 5. 2003
- Hasičský den pro děti, kácení máje v Kujavách 22. 5. 2004
- Kácení máje v Hladkých Životicích
- Tradiční kácení máje ve Velkých Albrechticích
- Slavnostní otevření zámku v Kuněně 29. 5. 2004
- Kácení máje s májovou veselící, dětský den v Jeseníku nad Odrou 29.5.2004

- Den dětí, kácení máje v Bartošovicích 29. 5. 2004
- Otevření výstavní síně ve Skorotíně (květen-srpen 2004)

Červen

- Hasičská soutěž "Memoriál Adolfa Bárta" a zároveň "O pohár starostky obce" v Kujavách 5. 6. 2004
- Pohádkový dětský den v Bílově
- Erbovní slavnosti v Petřvaldě - V. ročník, 5. - 6. 6. 2004
- Turnaj žáků v kopané "O putovní pohár obce" ve Skotnici
- Suchdolská pouť 6. 6. 2004
- Les plný pohádek v Pustějově
- VI. ročník "Her bez venkovských hranic" v Trnávce 12. 6. 2004
- Tradiční dětský den ve Vražném 12. 6. 2004
- Běh Terryho Foxe v Kateřiněch

- Hasičská soutěž "O Bernartský pohár" v Bernarticích nad Odrou
- Memoriál Jožky Hrachovce v Sedlnicích (turnaj žáků v kopané)
- Sportovní den obce Trnávka
- Erbovní slavnosti - amfiteátr Lipina, Mošnov 26. 6. 2004
- Zámecké slavnosti v Kuníně 26. 6. 2003
- "Obec dětem" celodenní zábavný program pro děti ve Skotnici 26. 6. 2004
- 130. výročí založení Sboru dobrovolných hasičů v Suchdole nad Odrou (jednoho z nejstarších hasičských sborů v okolí) 26. 6. 2004
- Tradiční Bartošovická pouť 27. 6. 2004
- Primátorky - veslařské závody a soutěžní představení netradičních plavidel v Jeseníku nad Odrou
- Tradiční pouť v Jistebniku 27. 6. 2004

Vlastivědný nadšenec z Oder

*Prožíváme dobu, kdy každý myslí především na sebe, kdy se nenosí obětavá a nezištná práce pro ostatní a kdy se dobrovolnické nadšení vytrácí. Abychom však neskonzili jen u tohoto neradostného konstatování, rád bych vám představil člověka, který má optimismu, elánu i činorodosti na rozdávání. Doufám, že se jím necháte "nakazit" a že vám bude inspirací. Jedná se zakládajícího člena Historicko-vlastivědného spolku v Odrách **pana Dominika Šimu**, který na zaslouženém důchodu žije v rodinném domku na Sokolovské ulici v Odrách. Protože však o sobě, o svém dosavadním životě, o zálibách a o vztahu k historii a vlastivědě ví on sám nejvíce, předává vám mu v dalším textu slovo.*

Pocházím ze smíšeného manželství - otec byl Čech, kdežto maminka byla Němka. Narodil jsem se v říjnu 1928 v Kamence. V květnu 1935 ve věku 6,5 let jsem se s rodiči přestěhoval do Oder. V Odrách jsme se nastěhovali do domu stavitele Lipowského v dnešní budově Lesů ČR s. p. (bývalé hájence) pod Skalními sklepy. Zde jsme bydleli jen 1 rok a poté jsme se přestěhovali do domu na Radniční ulici č. 6 - dnes již zbouraného. Po odsunu Němců jsme se přestěhovali do přední části stejného domu na náměstí č. p. 22 - zde jsem žil do své svatby v roce 1949. Začal jsem navštěvovat českou školu v Odrách na malé budově nynější Základní školy na Komenského ulici. V září roku 1938 skončila výuka na této české škole a od 10.10.1938 jsem začal chodit do německé školy - tento den v 10.00 hod. přijela do Oder německá vojska. I když jsem od mala hovořil německy, jednalo se pouze o němčinu hovorovou. V psaní jsem se musel v německé škole přeorientovat z latinky na německý kurent.

V měšťance jsme si mohli vybrat, jakým písmem chceme psát - buď latinkou nebo kurentem. Za německé okupace se ve škole známkovalo známkami od 1 do 6 a i na německé škole byla povinná čeština. I když byl tehdejší ředitelem školy Němec

Johann Böhm, národnost dětí ve škole nerozhodovala - rozhodující byly pouze jejich znalosti. V Odrách v té době žilo asi 3.600 obyvatel, kteří se hlásili k německé národnosti, a jen asi 400 obyvatel české národnosti. Učitelé na škole běžně neposlušné žáky trestali fackováním. Při odchodu z měšťanské školy jsem měl dvě jedničky, sedm dvojek a tři trojky (z biologie, z kreslení a z těsnopisu). Otec si přál, abych se stal, podobně jako on, kovářem. Proti však byla maminka, která si uvědomovala, jak je kovařina těžká a málo placená dřina. V době, kdy jsem ukončil měšťanku, jsem modelařil - leteckému modelářství jsem se věnoval od roku 1939 až do roku 1953. V modelářském kroužku mě pan Hilscher, zaměstnanec oderské tiskárny, upozornil na volné místo sazeče v této tiskárně. Po představení se v tiskárně jsem se musel nechat přezkoušet na okresním pracovním úřadu v Novém Jičíně. Protože jsem neměl na vlak, jel jsem v dešti do Nového Jičína a zpět na otcově kole. Pracovník pracovního úřadu mě vyzkoušel z pravopisu diktátem článku z německého časopisu. Dne 3.8.1942 jsem se začal učit sazečem písma v oderské tiskárně (ta se nacházela v objektu dnešní výroby prošívaných dek u křižovatky silnic pod nemocnicí). Tato práce mě bavila a myslím si, že i mí zaměstnavatelé ze mne mohli mít radost. Navštěvoval jsem učňovskou školu v Opavě a v polovině učňovské doby jsem byl při mezizkoušce nejlepším z celé třídy s dvojkou za diktát (utekly mi pouze dvě čárky ve větě). Přitom jsem se učil se samými německými spolužáky.

V roce 1943 jsem se zúčastnil říšské oborové soutěže pro učně, v níž jsem se na okrese umístil jako nejlepší v oboru typografie. K převzetí ocenění jel se mnou do Nového Jičína i můj mistr a majitel tiskárny - Albert Koch. Ten mi z vděčnosti koupil v restauraci párek! Párek, podobně jako ostatní potraviny, byl pouze na lístek. Tento párek byl pro mne v době od r. 1937 až do roku 1953 jediným masem.

V roce 1943 jsem navázal na svou letecko-modelářskou činnost bezmotorovým létáním. S létáním jsem začal absolvováním kurzu A na letišti v Guntramovicích, kurz B jsem absolvoval na letišti v Olomouci - Hodolanech, kurz C v Kopřivnici na letišti za Tatrovkou a 10 startů jsem v roce 1945 absolvoval v Mariánských Lázních. Zde jsem poprvé v životě viděl radarové přístroje (přehledový radar a 30 - 40 radarů pro protiletectvé dělostřelectvo). Já jsem v té době neměl ani potuchy, že se jedná o radary a nesměli jsme se na ně ani nikoho ptát. Dne 27.12.1944 jsem obdržel povolávací rozkaz na měsíční kurz pro radiotelegrafisty, aniž bych tušil, že se budu kdy věnovat radioamatérství. Při nástupu, kdy se odvedenci přidělovali k jednotlivým specializacím, jsem se postavil do řady zájemců o pokročilejší létání a ne mezi radiotelegrafisty, ke kterým jsem měl původně nastoupit. Naštěstí se na to nepřišlo. 25.1.1945 jsem byl z tohoto kurzu propuštěn. Ve stejné době jsem se i vyučil - tovaryšské sazečské zkoušky jsem absolvoval před Vánocemi roku 1944 v Opavě.

Dne 26.2.1945 jsem narukoval do říšské pracovní služby na dobu šesti týdnů v Dobříši u Prahy. Ve dnech 4.- 6.4.1945 nás převezli do německého města Jüterbogu jižně od Postupimi, kde nám začal předvojenský výcvik ve zbraní. Po 12. dnech pobytu byl dne 18.4.1945 v odpoledních hodinách (okolo 16. hodiny) nálet, při kterém jsem byl zraněn a skončil jsem v nemocnici. Při výbuchu letecké bomby v bez-

prostřední blízkosti jsem přišel o palec na levé ruce. Léčil jsem se ve vojenském lazaretu zřízeném v borovém lese za městem. Za dva dny - 20.4.1945 (na Hitlerovy narozeniny) přišla Rudá armáda. Protože jsme v lazaretu trpěli žízní a nedostatkem jídla, pokusil jsem se dne 18.5.1945 poprvé o útěk - neúspěšně. Až 21.5.1945 se mi útěk podařil. Počkal jsem si na snídani okolo 9.30 hod., kdy jsem dostal chleba s řepnou marmeládou a meltu. Ještě před útekem jsem se v lazaretu setkal se synem ředitele školy v Kamence, žijícího ve Vítovce. Ten mne požádal, abych o něm rodičům podal zprávu.

Po zdařilém útěku jsem za 13 dní celých 550km zpátky domů do Oder absolvoval pěšky po svých. V té době neexistovalo žádné označení vesnic a měst, na cestách nebyly žádné směrovky a za celou cestu jsem nepotkal jediný obchod. 2. 6. 1945 mě při návratu domů v Budišově n. Bud. chytili a zavřeli do obecní šatlavy, protože jsem u sebe neměl žádné doklady. Pěšky a na žebříňáku mě spolu s dalšími podobnými převezli střídavě na žebříňáku a pěšky do Opavy do pracovního tábora, který byl zřízen v kasárnách za nemocnicí a kde jsem strávil deset dní. Pomáhali jsme opravovat elektrické vedení vysokého napětí u Opavy. Jídlo jsem při práci nedostávali a tak jsme vzali za vděk i brambory z pařáku pro prasata, které jsme si vyprosili od lidí.

Díky vysoce postavenému vyšetřovateli policejního ředitelství v Opavě "Na rybníčku", který byl za první republiky policistou v Odrách a jenž znal mého mladšího bratra (ten mu chodil pro cigarety a pivo), jsem se druhý den po výslechu dostal z pracovního tábora domů. Po cestě domů jsem se ještě zastavil ve Vítovce v rodině bývalého ředitele školy z Kamenky, abych vyřídil vzkaz od jejich syna a dne 15.6.1945 jsem byl okolo 16.30 hod. v Odrách.

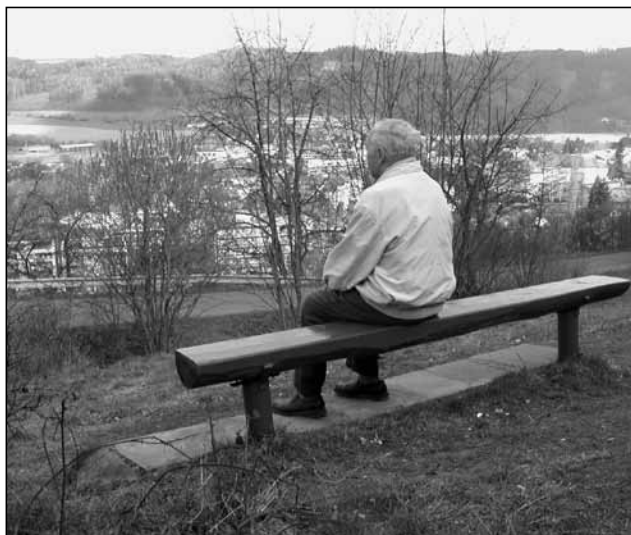
Po vyléčení mého úrazu na ruce v létě 1945 jsem nastoupil opět do oderské tiskárny v národní správě jako sazeč. Práce sazeče mi však po ztrátě palce činila potíže - byl jsem nucen žádat o pomoc mladšího kolegu. V tiskárně jsem pracoval do roku 1950, kdy jsem dne 1.10. nastoupil na dvouletou vojenskou službu. Po vojně jsem pracoval 5 měsíců v radioopravně a dne 18.4.1953 jsem nastoupil jako dělník do národního podniku Optimit Odry do oddělení stříkaných nití. Zde jsem pracoval 23 a půl roku. Dále jsem pracoval 12 a půl roku v oddělení hadic na švédském stroji na oplášťování hadic. Zde jsem setrval až do mého odchodu do starobního důchodu o Silvestru roku 1988.

K mým koníčkům: Mimo leteckého modelářství a létání je mým velkým koníčkem radioamatérství. Po válce jsem se zajímal o radiotechniku a měl jsem to štěstí, že ve stejném domě, kde jsem po válce v Odrách bydlel s rodiči, bydlel šofér z Optimitky, který uměl spravovat rádia. U něj jsem pochytil základy radiotechniky. Od 1.3.1947 jsem byl členem spolku ČAV (Československých amatérů vysílačů) a v roce 1957 jsem získal vysílací koncesi. Do dneš-

ních dnů jsem navázal spojení s radioamatéry z 246 zemí celého světa. Dalším mým zájmem se stala historie Oderska. V německé škole (v dnešní ZŠ na Komenského ulici v Odrách) bylo umístěno vlastivědné muzeum s historickými exponáty a s archeologickými vykopávkami z Oderska. Pokud jsme se chtěli se spolužáky ulít z vyučování, stačilo se našemu učiteli Rollederovi zmínit o zájmu navštívit toto muzeum a ten nás jím provedl. I když měly tyto mé první kontakty s historií Oderska jiný záměr, určitě ovlivnily můj další zájem o dějiny a vlastivědu "našich končin".

Naplnilo se vlastivědě a historii Oderska věnuji až po mém odchodu na důchod, kdy jsem se stal členem občanského sdružení "Historicko - vlastivědný spolek v Odrách" a kdy jsem počátkem devadesátých let minulého století navázal spolupráci s dalším občanským sdružením "Vlastenecký poutník" v Moravském Berouně (které založil pan Petr Andrlé a které působí v Nížkém Jeseníku) a s kulturním domem v Budišově nad Budišovkou. Moravskoberounskému občanskému sdružení "Vlastenecký poutník" občas vypomáhám s překlady některých dokumentů z němčiny do češtiny. Jsem v kontaktu s redaktorem německého vlastivědného časopisu "Kuhländchen" (česky "Kravařsko") panem Fridolinem Scholtzem. Historie a vlastivěda mne zajímá proto, že jsem jedním z mála starousedlíků z Oder, který na Odersku žije od svého narození. Celou dobu jsem zažil na vlastní kůži a mohu se tak nezkresleně vyjadřovat k událostem, které většina dosídlených obyvatel Oder nezažila a nezná. Protože jsem ještě jako kluk zažil Odry "prvorepublikové", mrzelo mne, jak v některých ohledech vypadají Odry nyní. S tradicí výletních hospod a vycházek do okolí města se z okolí Oder postupně vytratily lavičky, které využívali obyvatelé Oder při svých vycházkách nebo návštěvníci Oder při výletech a při rekreaci. Protože jsem si uvědomil, že nestačí tento neradostný fakt pouze konstatovat a vzpomínat na "staré dobré časy", rozhodl jsem se tuto pěknou tradici obnovit. První tři lavičky z dřevěných půlkuláčů a ocelových stojek jsem postavil okolo Dobešovské silnice. Další dvě lavičky jsem zřídil na "Skalce" u kamenného vodojemu. Žel, tyto dvě lavičky mladí vandalové postupně zdevastovali a spálili na táboráku. Další lavičku jsem postavil u chodníku vedle firmy Kovomontáže Šubrt. Další dvě lavičky jsem postavil na Pohořském kopci u silnice a u božích muk za posledními domy Oder. Jednu lavičku jsem zřídil i v údolí Stodolního potoka pod Dvořisky u "Třech smrků". I na veselské silnici jsem původně jednu lavičku postavil - v místě vyhlídky nad rodinným domem pana Karase. Tu jsem však nakonec musel demontovat pro nesouhlas majitelky pozemku. Nejdále jsem zřídil dvě lavičky u pramene řeky Odry u Kozlova ve Vojenském újezdu Libavá. Zde jsem však prvně - na počátku devadesátých let minulého století, opravil zdevastovanou zídku u výtoku prame-

Lavička v zatáčce silnice do Dobešova nad sídlištěm "Pod lesem" v Odrách

ne řeky Odry. Tu mi pomohl můj bratranec - Oskar Kubíček z Oder. Při druhé návštěvě jsem postavil první lavičku pro odpočinek návštěvníků. Napotřetí jsem znovu opravil zídku na výtoku pramene, kterou roztrhal mráz (nalezl jsem příčinu úniku vody z potrubí a tu jsem odstranil). Zároveň jsem opravil šindelovou střechu na dřevěném altánku nad pramenem doplněním chybějících šindelů. Okolo roku 2000 jsem u pramene řeky Odry za pomoci pana Urbančíka ze SRN a pana Oskara Kubíčka z Oder postavil druhou lavičku. V tomtéž roce jsem u posezení vedle silničního odpočívadla u osady Hvězdová opravil původní lavičky a namontoval jsem zde novou stolní desku. Mimochodem, jak lavičky tak stůl jsou již opět poničené. V dalších aktivitách, týkajících se laviček, mi zabránilo onemocnění nohou.

Mimo lavičky u "Třech smrků" a obou laviček u pramene řeky Odry, rozváším po Odrách materiál na lavičky na dvoukoláku. Kromě dřevěných půlkuláčů, které mi poskytlo Město Odry, jsem si na své náklady nechal vyrobit ocelové stojky k lavičkám a "za své" nakupuji barvy, spojovací i stavební materiál. Nelituji peněz ani námahy, pokud vidím, že mé lavičky lidé využívají a že jim dobře slouží. Mrzí mne však, pokud lavičky nenechají na pokoji vandalové a jen pro ukřácení dlouhé chvíle je ničí. Takový osud potkal nejužívanější lavičky na "Skalce" u vodojemu a lavičku nad sídlištěm "Pod lesem" u dobešovské silnice. Tu se letos chystám opravit.

Mým životním krédem je: "Dokud žiji, chci vědět, jak to na tom světě je." Chci poznat život ve všech souvislostech. Mladým lidem bych chtěl vzkázat, že by měli mít větší úctu k hodnotám, které vytvořili jiní lidé. A když se již zmiňuji o mladých lidech. Je mi upřímně líto mladých dívek, které již v útlém věku kouří, aniž by si uvědomily pozdější následky kouření na jejich zdraví i na zdraví jejich budoucích dětí.

Pro čtenáře Poodří zapsal Ing. Petr Lelek

